

คู่มือวิทยากร

โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่

ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”

กิจกรรมที่ ๑ ฝึกอบอรมระยะสั้นการพัฒนากสิกรรม

สู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล

สถาบันการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

คำนำ

กรมการพัฒนาชุมชน ได้ดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” และมอบหมายให้สถาบันการพัฒนาชุมชน ดำเนินการกิจกรรมที่ 1 "ฝึกอบรมทักษะระยะสั้นการพัฒนากสิกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ศาสตร์พระราชา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการสร้างความเข้าใจพื้นฐาน ในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ให้สามารถพึ่งตนเองได้ตามหลักกสิกรรมธรรมชาติ

เพื่อให้การดำเนินโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกัน สถาบันการพัฒนาชุมชนได้จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมเพิ่มทักษะระยะสั้นการพัฒนากสิกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” เพื่อให้ทีมวิทยากรได้ใช้เป็นแนวทางในการอบรมต่อไป

สถาบันการพัฒนาชุมชน

กรกฎาคม ๒๕๖๓

ความเป็นมา

๑. ตารางกิจกรรม

๑

๒. กรอบหลักสูตร

๒

๓. สังเขปวิชา

๓

- กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ๓
- เรียนรู้ตำราบนดิน กิจกรรมเดินชมพื้นที่ ๔
- “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาที่ยั่งยืน ๕
- ถอดบทเรียนผ่านสื่อแผ่นดินไทย ตอน “แผ่นดินวิกฤต” ๖
- ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “ทฤษฎีบันได ๙ ขั้นสู่ความพอเพียง ๗
- “หลักกสิกรรมธรรมชาติ” ๘
- ฝึกปฏิบัติ “ฐานการเรียนรู้ ๙
- “สุขภาพพึ่งตน พัฒนา ๓ ชุมพลัง” พลังกาย พลังใจ พลังปัญญา ๑๐
- “จิตอาสาพัฒนา เอามื้อสามัคคี พัฒนาพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่” ๑๑
- การออกแบบเชิงภูมิสังคมไทยตามหลักการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
เพื่อการพึ่งตนเองและรองรับภัยพิบัติ ๑๒
- การจัดการพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ โคก หนอง นา โมเดล ๑๔
- “Team Building หาอยู่หากิน” ๑๕
- “กตัญญูต่อสถานที่ พัฒนาจิตใจ ทำบุญตักบาตร” ๑๖
- การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชากลไก ๓๕๗ ๑๗
- ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ๑๘
- “ในหลวง ในดวงใจ” ๑๙

๔. แผนการสอน

๒๐

๕. เนื้อหาวิชา

	๓๐
➤ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์	๓๐
➤ เรียนรู้ตำราบนดิน กิจกรรมเดินชมพื้นที่	๓๑
➤ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาที่ยั่งยืน	๓๒
➤ ถอดบทเรียนผ่านสื่อแผ่นดินไทย ตอน “แผ่นดินวิกฤต”	๓๕
➤ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “ทฤษฎีบันได ๙ ขั้นสู่ความพอเพียง	๓๖
➤ “หลักกสิกรรมธรรมชาติ”	๔๑
➤ ฝึกปฏิบัติ “ฐานการเรียนรู้”	๔๑
➤ “สุขภาพพึ่งตน พัฒนา ๓ ชุมพลัง” พลังกาย พลังใจ พลังปัญญา	๗๙
➤ การออกแบบเชิงภูมิสังคมไทยตามหลักการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน เพื่อการพึ่งตนเองและรองรับภัยพิบัติ	๘๐
➤ “จิตอาสาพัฒนา เอามื้อสามัคคี พัฒนาพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่”	๘๓
➤ สร้างหุ่นจำลองการจัดการพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นาโมเดล”	๘๔
➤ “Team Building หายอยู่ หากิน”	๘๕
➤ การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชากลไก ๓๕๗	๘๖
➤ ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ	๑๐๘

ความเป็นมา
**โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่
ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”**

๑. หลักการและเหตุผล

สถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันต้องเผชิญกับผลกระทบจากวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙) ซึ่งส่งผลกระทบไปถึงวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการสาธารณสุขด้านการคมนาคมและอื่น ๆ ส่งผลให้เกิดวิกฤตทางสังคมขนาดหนักไปทั่วทั้งโลก จากรายงานของ McKinsey & Company (March ๒๖, ๒๐๒๐) จะส่งผลให้โลกมีผลผลิต (Productivity) ลดลงถึง ๓๐% นั้นหมายถึง โลกจะขาดอาหารและเศรษฐกิจจะมีการเติบโตลดลง -๑.๕% ของ World GDP อีกทั้งวิกฤตด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทั้งเรื่องภัยแล้งและน้ำท่วมที่คาดว่าจะมีความรุนแรงขึ้นทั้งในเชิงความผันผวน ความถี่และขอบเขตที่กว้างมากขึ้น ซึ่งจะสร้างความเสียหายต่อชีวิตและโครงสร้างพื้นฐานที่ทำให้เศรษฐกิจฐานราก (Local economy) ของประเทศเกิดความเสียหาย เพิ่มปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนระบบการผลิตทางการเกษตรที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับความมั่นคงด้านอาหารและน้ำ ขณะที่ระบบนิเวศต่าง ๆ มีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง และมีแนวโน้มที่จะสูญเสียความสามารถในการรองรับความต้องการมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทางออกของประเทศไทยในการรอดพ้นวิกฤตและเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ถูกกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐ และนโยบายรัฐบาลที่จะสืบสาน รักษา ต่อยอด และพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร กระทรวงมหาดไทยมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชน น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยการพัฒนาคนให้พึ่งตนเอง มีความเป็นเจ้าของและบริหารจัดการโดยชุมชน พัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนให้มีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงและเป็นสังคม “อยู่เย็น เป็นสุข” ทั้งนี้ กรมการพัฒนาชุมชน ร่วมกับมูลนิธิสิทธิมนุษยชน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ ทั้ง ๗ ภาคี ได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน ตามกลไกการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาประเทศไทย โดยใช้หมู่บ้านเป็นฐานของการพัฒนา มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันให้ทุกครัวเรือน และพัฒนาคนให้มีความรู้และปรับตัวให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข มีอาชีพ สร้างรายได้ ท่ามกลางวิกฤตโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ด้วยการจัดทำโครงการที่ประยุกต์การใช้ศาสตร์พระราชาและน้อมนำเอาแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริกว่า ๔๐ ทฤษฎี ที่ทรงพระราชทานไว้ให้ในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์กับแนวคิดการพัฒนาพื้นที่และการออกแบบเชิงภูมิสังคมไทยเพื่อการพึ่งตนเองและรองรับภัยพิบัติ ในรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” สร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับหมู่บ้านในภูมิสังคมต่าง ๆ ผ่านการทำงานในรูปแบบการจ้างงานและการร่วมกันลงแรงด้วยการสนับสนุนวัสดุพื้นฐานและงบประมาณ และบูรณาการการทำงานจากภาคีภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนและชุมชนที่เข้าร่วมโครงการในระดับพื้นฐาน ดำเนินการสร้าง (๑) พื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Community Lab Model for quality of life : CLM) ระดับตำบล จำนวน ๓๓๓ ตำบล แยกเป็น ขนาดพื้นที่ ๑๐ ไร่ จำนวน ๒๓ พื้นที่ และพื้นที่ ๑๕ ไร่ จำนวน ๓๑๔ พื้นที่ รวมพื้นที่ไม่น้อยกว่า ๔,๙๔๐ ไร่ และให้การสนับสนุนเพื่อพัฒนา (๒) พื้นที่ครัวเรือนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Household Lab Model for quality of life : HLM) ระดับครัวเรือน จำนวนทั้งสิ้น ๒๔,๘๔๒ ครัวเรือน ขนาดพื้นที่ไม่เกิน ๓ ไร่/ครัวเรือน รวมพื้นที่ไม่เกิน ๕๔,๖๓๖ ไร่ และ (๓) บูรณาการร่วมพัฒนาพื้นที่ระดับตำบล เพื่อการบริหารจัดการน้ำขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับ

ภูมิสังคมตามแนวพระราชดำริ ๑๐ วิธี เชื่อมโยงกับพื้นที่ปฏิบัติการโครงการฯ จากนั้นพัฒนาสู่ระดับก้าวหน้า โดยการดำเนินการส่งเสริมการสร้างมาตรฐานผลผลิต การแปรรูปและการตลาดตามมาตรฐานอินทรีย์วิถีไทย และยกระดับชุมชนทั้ง ๓๓๗ ตำบล ให้สามารถ (๑) แก้ไขวิกฤตด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ (๒) เสริมสร้างความสามัคคีและสร้างเสริมสุขภาพให้แข็งแรงผ่านการทำกิจกรรมพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน (๓) สร้างระบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่ผลิตอาหารปลอดภัยจากสารเคมีและผลิผสมผสานพืชต่าง ๆ เพื่อยกระดับอาหารให้เป็นยาที่สามารถสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ อีกทั้งยัง (๔) เพิ่มการจัดการให้กักเก็บน้ำฝนที่ตกในพื้นที่ได้เพียงพอต่อการเพาะปลูกและการดำรงชีวิตช่วยแก้ปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วม (๕) เพิ่มพื้นที่ป่าที่ช่วยฟอกอากาศที่บริสุทธิ์และช่วยกักเก็บคาร์บอนในชั้นบรรยากาศลดปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM ๒.๕ (๖) เก็บรักษาและฟื้นฟูหน้าดินด้วยการเก็บตะกอนดินในพื้นที่ ช่วยสร้างความสมดุลของระบบนิเวศใน ดิน น้ำ และป่า (๗) เพิ่มความหลากหลายให้กับพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ ที่สำคัญยังช่วยให้ชุมชนได้

ทั้งนี้ การดำเนินการพัฒนาสู่ระดับก้าวหน้า ในระยะที่ ๒ มีแผนดำเนินการส่งเสริมในระดับชุมชนให้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มเป็นกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสนับสนุนกระบวนการผลิต ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนายกระดับมุ่งไปสู่การจัดตั้งบริษัทวิสาหกิจเพื่อสังคมในระดับตำบล เพื่อพัฒนาศักยภาพการเพิ่มผลผลิตต่าง ๆ ที่ได้จากในพื้นที่ดำเนินการ เพิ่มมูลค่าด้วยการแปรรูป ขยายตลาดการท่องเที่ยวชุมชน ฯลฯ และสร้างงานวิจัยชุมชนเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์หรือค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน การสร้างนวัตกรรมที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชน สร้างการจัดการความรู้ในมิติการพึ่งตนเองด้านครู คลัง ช่าง หมอ ของชุมชน ร่วมกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ชุมชนทั่วประเทศ ให้ได้ผลการดำเนินงานที่สามารถนำไปต่อยอดให้กับวิสาหกิจชุมชนในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน การเพิ่มมูลค่าผลผลิตและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน รวมทั้งสร้างการสื่อสารสังคมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ เรื่อง การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) ในรูปแบบการทำงานตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตของประชาชนให้บรรลุตามเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) (SEP for SDGs) ในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ที่เข้าถึงคนได้ทุกระดับและทุกวัย ผ่านการดำเนินงานโครงการในทุกพื้นที่เพื่อสื่อสารวิธีการแก้ไขวิกฤตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการสร้างตัวอย่างความสำเร็จที่เริ่มต้นจากการพัฒนาคนให้โลกได้รับรู้อย่างแพร่หลาย ซึ่งการขับเคลื่อนตามกระบวนการทั้ง ๒ ระยะจะเป็นการ (๘) เตรียมความพร้อมให้ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งตนเองในเรื่องของน้ำ อาหาร และพลังงานทดแทนสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนต่อสภาพปัจจุบันที่โลกกำลังเผชิญกับวิกฤต ความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติธรรมชาติอย่างรุนแรง วิกฤตทางด้านโรคระบาดวิกฤตทางด้านความอดอยากและวิกฤตความขัดแย้งของสงครามเศรษฐกิจหรือสงครามรูปแบบต่าง ๆ ในอนาคต

๒. วัตถุประสงค์

๔.๑ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์สู่การปฏิบัติในรูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล

๔.๒ เพื่อพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับตำบล และระดับครัวเรือน

๔.๓ เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชนผ่านการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร แรงงานและบัณฑิตจบใหม่ กลุ่มแรงงานที่อพยพกลับท้องถิ่นและชุมชน ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID - ๑๙)

๓. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๓.๑ ผลผลิตของโครงการและตัวชี้วัด

● ผลผลิตของโครงการ

๑) กลุ่มเป้าหมายสามารถเป็นแกนนำขับเคลื่อนการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่การปฏิบัติในรูปแบบ โคก หนอง นา โมเดลในพื้นที่เป้าหมายได้ จำนวน ๓๔,๓๖๗ คน

๒) เกิดพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Community Lab Model for quality of life : CLM) ในระดับตำบล จำนวน ๓๓๗ ตำบล ขนาดพื้นที่ไม่น้อยกว่า ๔,๙๔๐ ไร่

๓) เกิดพื้นที่ครัวเรือนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Household Lab Model for quality of life : HLM) ขนาดพื้นที่ไม่เกิน ๓ ไร่ จำนวน ๒๔,๘๔๒ ครัวเรือน ขนาดพื้นที่ไม่น้อยกว่า ๕๔,๖๗๖ ไร่

๔) เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ แก่เกษตรกร บัณฑิตจบใหม่ กลุ่มแรงงานอพยพกลับท้องถิ่น ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID - ๑๙) ในพื้นที่ ๓,๒๔๖ ตำบล รวมจำนวน ๙,๑๘๘ คน

● ตัวชี้วัด

๑) เกิดแกนนำการพัฒนา เป็นครูกระบวนการ ครูสิทธิกรรม ครูประจำฐานเรียนรู้การพึ่งพาตนเอง และครูพาทำ จำนวน ๓๔,๓๖๗ คน

๒) เกิดพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ ระดับตำบล จำนวน ๓๓๗ ตำบล และระดับครัวเรือน จำนวน ๒๔,๘๔๒ ครัวเรือน

๓) เกิดการจ้างงานในพื้นที่ จำนวน ๙,๑๘๘ คน

๔) กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น ๓ เท่า จากเดิม ภายใน ๒ ปี

๕) พื้นที่ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ จะลดปัญหาจากภัยแล้งได้ ๕๐% ของพื้นที่ดำเนินการ ภายใน ๓ ปี

๓.๒ ผลลัพธ์ของโครงการและตัวชี้วัด

ผลลัพธ์

๑. เพิ่มรายได้ครัวเรือนที่ผ่านการพัฒนาพื้นที่ครัวเรือนต้นแบบในปีแรก เป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับครัวเรือน/ชุมชน โดยเฉพาะเรื่องการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อลดรายจ่ายเท่ากับเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนและพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าว สามารถผลิตข้าวนาปีคิดเป็นผลผลิตเป็นข้าว สามารถเป็นแหล่งอาหาร หลักเลี้ยงดูคนในชุมชน ระยะต่อมาเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าปลูกใหม่ตามแนวพระราชดำริป่า ๓ อย่าง เพื่อประโยชน์ ๔ อย่าง ซึ่งผลผลิตจะสามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน

๒. เพิ่มการจ้างงานด้วยการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร แรงงานและบัณฑิตจบใหม่ กลุ่มแรงงานที่อพยพกลับท้องถิ่นและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙) ด้วยการเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Community Lab Model for quality of life : CLM) ระดับตำบล จำนวน ๓๓๗ ตำบล ๆ ละ ๑๐ คน รวม ๓,๓๗๐ คน และจ้างงานในพื้นที่ครัวเรือนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Household Lab Model for quality of life : HLM) ระดับครัวเรือน จำนวน ๒,๙๐๙ ตำบล ๆ ละ ๒ คน รวม ๕,๘๑๘ คน รวมผู้ได้รับการจ้างงานทั้งสิ้น ๙,๑๘๘ คน จ้างงานคนละ ๙,๐๐๐ บาท/เดือน เป็นระยะเวลา ๑๒ เดือน

๓. เพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำฝนในพื้นที่ดำเนินงานโครงการฯ ได้ไม่น้อยกว่า ๑๔๕ ล้านลูกบาศก์เมตร
๔. สร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน โดยเฉพาะเรื่องข้าว สามารถผลิตข้าวนาปีคิดเป็นผลผลิตเป็นข้าว จำนวน ๑๐,๘๑๘,๗๘๐ กิโลกรัม สามารถเป็นแหล่งอาหารหลักเลี้ยงดูคนในชุมชนได้ปีละไม่น้อยกว่า ๑๐๘,๑๘๗ คน
๕. เพิ่มพื้นที่ป่าปลูกใหม่ตามแนวพระราชดำริ ป่า ๓ อย่าง เพื่อประโยชน์ ๔ อย่าง ได้ไม่น้อยกว่า ๒๕,๗๕๙ ไร่ คิดเป็นจำนวนต้นไม้ปลูกใหม่ได้ไม่น้อยกว่า ๑๐,๓๐๓,๖๐๐ ต้น
๖. พื้นฟูทรัพยากรดิน ได้ไม่น้อยกว่า ๒๕,๗๕๙ ไร่ต่อปี ลดการชะล้างหน้าดินที่ก่อให้เกิดตะกอนดินคิดเป็นปริมาณ ๒,๕๗๕.๙ ตันต่อปี

๓.๓ ผลสัมฤทธิ์/ผลประโยชน์และความคุ้มค่าของโครงการ

๑. คริวเรือนที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้ มีอาชีพที่มั่นคง มีคุณภาพชีวิตและมีความสุข
๒. ชุมชนมีศูนย์เรียนรู้ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตารางอบรม

โครงการพัฒนาต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”

กิจกรรมที่ ๑ ฝึกอบรมเพิ่มทักษะระยะสั้นการพัฒนากสิกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง

โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”
ตาราง กิจกรรมที่ 1 ฝึกอบรมเพิ่มทักษะระยะสั้นการพัฒนากิจการกรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล
(สำหรับ ครีวเรือนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต HLM และผู้รับจ้างงานในโครงการ)

เวลา วัน	05.00-08.00 น.	08.00 - 09.00 น.	09.00 - 10.00 น.	10.00 -11.00 น.	11.00 – 12.00 น.		13.00 - 15.00 น.	15.00 - 17.00 น.	19.00-21.00 น.
1		ลงทะเบียน/ ปฐมนิเทศ	พิธีเปิดมอบนโยบาย สื่อ (ที่เกี่ยวข้องกับ พื้นที่ฝึกอบรม)	กิจกรรม กลุ่มสัมพันธ์ แบ่งกลุ่ม มอบภารกิจ คั่น : กิจกรรม เดินชมพื้นที่		“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ศาสตร์ พระราชากับการพัฒนาที่ยั่งยืน” (สื่อ ดร.วิวัฒน์ ศัลยกำธร)	มอบภารกิจ เข้มที่ปัก		การแปลงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่ การปฏิบัติแบบเป็นขั้นเป็นตอน (ทีมวิทยากรพื้นที่)
2	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “ทฤษฎี บันได 9 ขั้น”ผู้ความพอเพียง (สื่อ อาจารย์ปัญญา นุละจินทร์)	- เคารพธงชาติ - มาร์ชพัฒนาชุมชน	“หลักกิจกรรม ธรรมชาติ”	แบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติ “ฐานคนรักน้ำ ฐานคนรักแม่ธรณี ฐานคนรักดิน ฐานคนรักน้ำ”			แบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติ “ฐานคนรักแม่โพสพ ฐานคนมีไฟ ฐานหัวคีนานาทองคำ”	แบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติ “ฐานคนรักสุขภาพ ฐาน คนมีน้ำยา ฐานนุ้ยหมัก ชีวภาพ”	
3	“สุขภาพพึ่งตน พัฒนา 3 ชุมพลัง” พลังกาย พลังใจ พลังปัญญา	- เคารพธงชาติ - มาร์ชพัฒนาชุมชน	ฝึกปฏิบัติ “จิตอาสาพัฒนาชุมชน เอามื้อสามัคคี พัฒนาพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่”			ฝึกปฏิบัติ “จิตอาสาพัฒนาชุมชน เอามื้อสามัคคีพัฒนาพื้นที่ ตามหลักทฤษฎีใหม่”			สรุปบทเรียน “จิตอาสาพัฒนาชุมชนเอามื้อสามัคคี พัฒนาพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่”
4	การออกแบบเชิงภูมิสังคมไทยตาม หลักการพัฒนามุมิสังคมอย่างยั่งยืน เพื่อการพึ่งตนเองและรองรับภัยพิบัติ (สื่อ ศศ.พิเชษฐ , รศ.วรวรรณ)	- เคารพธงชาติ - มาร์ชพัฒนาชุมชน	ฝึกปฏิบัติการ สร้างหุ่นจำลอง การจัดการพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ โลก หนอง นา โมเดล				นำเสนองาน สร้างหุ่นจำลอง การจัดการพื้นที่ตามหลัก ทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ โลก หนอง นา โมเดล	Team Building ฝึกปฏิบัติการบริหารจัดการ ในภาวะวิกฤต หาอยู่หากิน	ฝึกปฏิบัติการบริหารจัดการ ในภาวะวิกฤต หาอยู่หากิน
5	กตัญญูต่อสถานที่ พัฒนาจิตใจ ทำบุญตักบาตร	-เคารพธงชาติ -มาร์ชพัฒนาชุมชน	การขับเคลื่อน สืบสานศาสตร์ พระราชา กลไก 357 (สื่อ ศศ. พิเชฐ)	จัดทำแผนปฏิบัติการ “ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ”		นำเสนอยุทธศาสตร์ การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงสู่การปฏิบัติ	- มอบภารกิจ - มอบวุฒิบัตร - ปิดการอบรม - เดินทางกลับ		

- หมายเหตุ : 1) กำหนดการอาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม
- 2) อาหารว่างและเครื่องดื่ม เวลา 10.30 - 10.45 น. และ 15.00 - 15.15 น.
- 3) กิจกรรมฝึกปฏิบัติฐานเรียนรู้ สามารถปรับเปลี่ยนตามฐานเรียนรู้ตามบริบทของพื้นที่
- 4) จัดหาสื่อการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการเรียนรู้เพื่อให้เห็นภาพความเป็นจริงและสร้างแรงบันดาลใจ

กรอบหลักสูตร (๕ วัน)

โครงการพัฒนาต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”

กิจกรรมที่ ๑ ฝึกอบรมเพิ่มทักษะระยะสั้นการพัฒนากสิกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง

กรอบหลักสูตร (๕ วัน)

โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”
กิจกรรมที่ ๑ ฝึกอบรมเพิ่มทักษะระยะสั้นการพัฒนากสิกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์สู่การปฏิบัติในรูปแบบโคก หนอง นา โมเดล
- ๒) เพื่อพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับตำบล และระดับครัวเรือน
- ๓) เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชนผ่านการสร้างงานสร้างรายได้ ให้แก่เกษตรกร แรงงานและบัณฑิตจบใหม่ กลุ่มแรงงานที่อพยพกลับท้องถิ่นและชุมชน ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID - ๑๙)

Knowledge

- เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาที่ยั่งยืน
- การออกแบบเชิงภูมิสังคมไทยตามหลักการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
- ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง "ทฤษฎี บัณฑิต ๙ ขันสู่ความพอเพียง"
- หลักกสิกรรมธรรมชาติ
- การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา กลไก ๓๕๗

Attitude

- กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เรียนรู้ตำราบนดิน
- เรียนรู้ตำราบนดิน
- สุขภาพพึ่งตน พัฒนา ๓ ขุม พลังกาย พลังใจ พลังปัญญา
- Team Building..หาอยู่หากิน...

Skill

- จัดอาสาพัฒนาชุมชน เอามื้อสามัคคี พัฒนาพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่
- ฝึกปฏิบัติฐานเรียนรู้
- ฝึกปฏิบัติ การสร้างหุ่นจำลอง การจัดการพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ โคก หนอง นา โมเดล
- ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

บรรยาย

Workshop

ระดมสมอง

แลกเปลี่ยนเรียนรู้

ทดลองทำ

กลุ่มเป้าหมาย 35,009 คน

ผู้นำในพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ ครัวเรือนต้นแบบ ผู้เข้าร่วมโครงการจ้างงาน เจ้าหน้าที่ พช.

เป้าหมาย

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะคิด และทักษะความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” สามารถออกแบบเชิงภูมิสังคมไทยตามหลักการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน และเกิดเครือข่ายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

สังเขปวิชา

โครงการพัฒนาต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”
กิจกรรมที่ ๑ ฝึกอบรมเพิ่มทักษะระยะสั้นการพัฒนากสิกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเป้าหมายด้วยกันและทีมวิทยากรเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้
๒. เพื่อแบ่งกลุ่มในการร่วมกิจกรรมในแต่ละรายวิชา

ระยะเวลา

จำนวนรวม ๑ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

๑. การสร้างกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ละลายพฤติกรรม การสร้างผู้นำกลุ่ม/ผู้นำรุ่น
๒. การแนะนำตนเองและทำความรู้จักกัน
๓. การสร้างสัญลักษณ์ร่วม
๔. การปรับฐานการเรียนรู้
๕. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (แบ่งกลุ่มเล่นเกม)
๖. การรับผ้าพันคอ
๗. การมอบหมายบทบาทหน้าที่
๘. ความคาดหวัง

เทคนิค/วิธีการ

๑. ละลายพฤติกรรมด้วยวิธีการ “ถอดหัวโขน” ให้อายุให้เหมาะสมแก่กิจกรรม โดยใช้หลัก ๓ค (คึกคัก คล่องแคล่ว ครื้นเครง)
๒. แบ่งกลุ่ม ๕ กลุ่มละ ๒๐ คน (ผ้าสี ห้าสี) คัดผู้นำกลุ่ม ๑ ท่าน เลขฯ ๑ ท่าน (รับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยในแต่ละกลุ่มสี) คัดผู้นำรุ่น ๑ ท่าน (รับตำแหน่งกำนัน คัดเลือกตัวแทนจากผู้ใหญ่บ้านในแต่ละกลุ่มสีมารับตำแหน่งกำนัน ๑ ท่าน)
๓. พิธีรับมอบ ผ้าสี มอบภารกิจดูแลบ้าน (กว.ประจำวัน และกิจกรรมที่รับผิดชอบ)

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสำรวจและศึกษาเรียนรู้ตำราจากผืนดินจากพื้นที่ต้นแบบ/พื้นที่ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชน
๒. เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอสิ่งที่สังเกตเห็น และสิ่งที่ได้จากการลงพื้นที่ในการเรียนรู้

ระยะเวลา

จำนวนรวม ๑ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

๑. ศึกษา สำรวจพื้นที่
๒. บันทึกผลการเรียนรู้ตามประเด็นต่าง ๆ
๓. แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติม

เทคนิค/วิธีการ

๑. มอบภารกิจให้แต่ละสีในการสำรวจพื้นที่ โดยให้บันทึกผลการเรียนรู้ตามประเด็นต่าง ๆ (มีวิทยากรประจำกลุ่มพาไปสำรวจในพื้นที่แต่ละโซน พร้อมอธิบายให้เขาทราบว่าในพื้นที่นั้นมีอะไรบ้าง)
๒. ก่อนปล่อยให้ไปพื้นที่ เน้นย้ำ “อย่าด่วนตัดสินใจ ไม่แนะนำ ไม่คิดช่วยแก้ไขปัญหา”
 - ท่านเห็นอะไร จากการสำรวจ
 - ท่านได้อะไร จากการสำรวจ นำ/หยิบ สิ่งของนั้นมา ๑ ชิ้น (ที่ได้จากการสำรวจ) เพื่อนำเสนอกับเพื่อนในห้อง (ให้กลับมาอย่างน้อย ๕ นาที เพื่อคุยกันในกลุ่ม)
 - เตรียมนำเสนอสิ่งที่ไปสำรวจ และสิ่งที่ได้มา ในที่ประชุมใหญ่
 - วิทยากรกระบวนการเพิ่มเติม

วัสดุ/อุปกรณ์

๑. สื่อวีดิทัศน์ ประกอบการบรรยาย
๒. สื่อ Power point

การประเมินผล

-การสังเกตของวิทยากร

“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาที่ยั่งยืน”

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาที่ยั่งยืนและหลักการทรงงาน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

ระยะเวลา

จำนวน ๒ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

๑. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๒. หลักการทรงงาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” พระราชดำรัสของ ร.๙
๓. บัณฑิต ๙ ขั้นสู่ความพอเพียง
๔. เรียนรู้จากกรณีตัวอย่าง “โคกหนองนา โมเดล”

เทคนิค / วิธีการ

วิทยากร ใช้ PowerPoint ประกอบการบรรยาย โดยสรุป ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาศาสตร์แห่งแผ่นดิน
๒. เศรษฐกิจพอเพียง
๓. บัณฑิต ๙ ขั้นสู่ความพอเพียง
๔. ตัวอย่างความสำเร็จ โคก หนอง นา โมเดล

วัสดุ/อุปกรณ์

๑. สื่อวีดิทัศน์ ประกอบการบรรยาย
๒. สื่อ Power point

การประเมินผล

- การสังเกตของวิทยากร
- การมีส่วนร่วมของผู้เข้าฝึกอบรม

ถอดบทเรียนผ่านสื่อแผ่นดินไทย ตอน “แผ่นดินวิกฤต”

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เรียนได้สังเคราะห์ความรู้ที่ได้รับจากวิทยากรที่ได้มาบรรยายในแต่ละวิชา
๒. เพื่อให้ผู้อบรมมีความรู้ความเข้าใจสถานการณ์โลกปัจจุบันกับการเปลี่ยนแปลงของดิน ฟ้า อากาศและตระหนักถึงวิกฤตปัญหาด้านดิน น้ำ ลม ไฟ โรคติดต่อระบาดที่อาจเกิดขึ้นในประเทศไทยและการป้องกันภัย
๓. เพื่อให้ผู้เข้ารับการศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต

ระยะเวลา

จำนวน ๒ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

๑. ภาวะวิกฤตสังคมโลก สังคมไทย
๒. ถ้าเข้าสู่ภาวะวิกฤตจะเอาตัวรอดอย่างไร
๓. ทางออกวิกฤต ดิน น้ำ ป่า คน ด้วย โศก หนอง นา

เทคนิค/วิธีการ

๑. แบ่งกลุ่มมอบหมายงาน
๒. นำเสนอข้อมูลรายการกลุ่มองค์ความรู้ที่ได้รับ /แนวคิดที่ได้ซึมซับจากการบรรยาย
๓. รวบรวมองค์ความรู้ ข้อเสนอแนะ คำแนะนำจากวิทยากรมาสรุปรายละเอียด
๔. ชมสื่อวีดิทัศน์
๕. ถอดบทเรียนจากสื่อในประเด็น ได้ข้อคิด/มุมมองอะไรบ้าง และจะทำอะไรต่อไป
๖. นำเสนอ/แลกเปลี่ยนเรียนรู้

วัสดุ/อุปกรณ์

๑. สื่อวีดิทัศน์ “แผ่นดินวิกฤต”
๒. เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องฉาย และจอภาพ
๓. บอร์ด กระดาษฟลิปชาร์ต ปากกา

การประเมินผล

๑. สังเกตจากการนำเสนอ
๒. สังเกตจากการทำงานเป็นทีม
๓. สังเกตจากการมีส่วนร่วม

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “ทฤษฎีบันได ๙ ขั้นสู่ความพอเพียง

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ การบริหารจัดการตามขั้นตอนเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และสามารถนำไปปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต

ระยะเวลา

จำนวน ๓ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

๑. หลักคิด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”
๒. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล กลุ่ม องค์กร ชุมชน และสังคม
๓. พระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” การบริหารจัดการตามขั้นตอน
ทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง : อยู่รอด แบ่งสัดส่วนพื้นที่ สร้างผลผลิต ครัวเรือนสามารถพึ่งตนเองได้
ทฤษฎีขั้นที่สอง : พอเพียง ชุมชนรวมกลุ่มพึ่งตนเอง
ทฤษฎีขั้นที่สาม : ยั่งยืน การบริหารจัดการ สร้างมูลค่าเพิ่ม พัฒนาการตลาด
๔. เศรษฐกิจพอเพียงความเข้มแข็งที่เป็นรูปธรรมตามวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และภูมิสังคม

เทคนิค / วิธีการ

๑. วิทยากรบรรยายเนื้อหา
๒. วิทยากรเปิดสื่อวีดิทัศน์
๓. วิทยากรมอบหมายงาน โดยให้ผู้เข้าอบรมแบ่งกลุ่มพร้อมนำเสนอในแต่ละประเด็นเนื้อหา

วัสดุ/อุปกรณ์

- สื่อวีดิทัศน์
- บทความ
- กรณศึกษา
- PPT
- คอมพิวเตอร์ เครื่องฉาย และจอภาพ
- บอร์ด,ปากกา

การประเมินผล

- สังเกตจากการนำเสนอ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมรู้ถึงประโยชน์ของการปลูกต้นไม้ตามแนวคิด ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง
๒. จัดรูปแบบการปลูกให้เกิดคุณค่าและบูรณาการในพื้นที่ทำกินเดิมให้มีสภาพใกล้เคียงกับป่า
๓. สร้างมูลค่าต้นไม้ที่ปลูกทำให้เป็นทรัพย์สิน เพื่อออมทรัพย์และใช้แก้ปัญหาความยากจน

ระยะเวลา

จำนวน ๑ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

๑. แนวคิด ความเป็นจริงแห่งปัญหาภัยทุนนิยม
๒. แนวคิด ปัญหาต่าง ๆ ของเกษตรกรที่ประสบอยู่
๓. แนวทาง วิธีการใช้กระบวนการจัดการดิน, น้ำ, ป่า และครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อชุมชนคนอยู่กับป่า
๔. ศึกษาในแนวคิดและแนวทางวิถีแห่งสังคมไทย
๕. แนวคิดฐานการเรียนรู้ ดิน, น้ำ, ป่า และครัวเรือนเพื่อสร้างความพอเพียงมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน
๖. หัวใจหลักกลไกกรรมธรรมชาติ กับ ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง
๗. คืนชีวิตให้แผ่นดิน ด้วยเพอร์มาคัลเจอร์ Permaculture

เทคนิค / วิธีการ

- วิทยากรผู้เชี่ยวชาญบรรยายเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ หลักหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การทรงงาน และพระราชดำรัส “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ของในหลวง ร.๙ และเรียนรู้จากกรณีตัวอย่าง “โคกหนองนา โมเดล” โดยใช้สื่อ สื่อ Power point และสื่อวีดิทัศน์ประกอบการบรรยาย

วัสดุ/อุปกรณ์

๑. สื่อวีดิทัศน์ ประกอบการบรรยาย
๒. สื่อ Power point

การประเมินผล

- การสังเกตของวิทยากร

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้และเข้าใจถึงการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และสามารถปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต
๒. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีทักษะ ความรู้ในแต่ละฐานการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติได้
๓. สามารถนำความรู้และเทคนิคในฐานต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้เป็นอาชีพเสริมในครัวเรือน เพื่อให้เกิดรายได้และพึ่งพาตนเองได้

ระยะเวลา

จำนวน ๖ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

๑. เรียนรู้ฐานคนรักป่า,ฐานคนรักแม่ธรณี,ฐานคนรักดิน,ฐานคนรักน้ำ,ฐานคนรักแม่โพสพ ฐานคนมีไฟ, ฐานหัวคันทาทองคำ, ฐานคนรักสุขภาพ, ฐานคนมีน้ำยา, ฐานปู้หมักชีวภาพ
๒. กิจกรรม “หาอยู่ หากิน” โดยมีอุปกรณ์ในการประกอบอาหารให้แต่ละกลุ่ม และในแต่ละกลุ่มจะต้องทำกิจกรรมเพื่อหาวัตถุดิบหลักในการประกอบอาหาร ส่วนพืชผักสวนครัว สมุนไพรที่จะประกอบอาหารนั้นสามารถหาได้ภายในพืชที่ของศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ และรับประทานอาหารร่วมกัน
๓. สรุปผลกิจกรรมที่ร่วมกันทำ

เทคนิค / วิธีการ

๑. วิทยากรประจำฐานบรรยายเพื่อให้มีความรู้ เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติ ตอบข้อซักถาม
๒. ผู้เข้าอบรมแบ่งกลุ่ม ฝึกปฏิบัติตามฐานเรียนรู้ และหาวัตถุดิบหลักในการประกอบอาหารเพื่อรับประทานร่วมกัน
๓. ผู้เข้าอบรมสรุปผลกิจกรรม เป็นรายกลุ่ม

วัสดุ/อุปกรณ์

๑. วัสดุ/อุปกรณ์ ประจำฐานเรียนรู้
๒. เอกสารองค์ความรู้ในแต่ละฐานเรียนรู้
๓. บอร์ด, ปากกา, กระดาษฟลิปชาร์ต
๔. อุปกรณ์ขยายเสียง, ไมค์โครโฟน

การประเมินผล

- การสังเกตของวิทยากร
- การวัดความสัมฤทธิ์ผลของการปฏิบัติแต่ละกลุ่ม

“สุขภาพพึ่งตน พัฒนา ๓ ขุมพลัง” พลังกาย พลังใจ พลังปัญญา

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ยึดเส้นยึดสาย ออกกำลังกาย ก่อนการฝึกอบรม
๒. เพื่อพัฒนาพลังกาย พลังใจ และพลังปัญญา
๓. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการสร้างคุณค่าในการดำเนินชีวิต

ระยะเวลา

จำนวน ๓ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

๑. การพัฒนาพลังกาย การพัฒนาพลังใจ การพัฒนาพลังปัญญา
๒. แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกร
๓. การปรับเปลี่ยนชีวิตตามสถานการณ์

เทคนิค / วิธีการ

๑. วิทยากรบรรยายเนื้อหา
๒. วิทยากรเปิดสื่อวิดีโอทัศน์
๓. วิทยากรมอบหมายงาน โดยให้ผู้เข้าอบรมแบ่งกลุ่มพร้อมนำเสนอในแต่ละประเด็นเนื้อหา

วัสดุ/อุปกรณ์

- คอมพิวเตอร์
- โปรเจ็คเตอร์
- สื่อวิดีโอทัศน์
- PPT

การประเมินผล

- สังเกตจากการมีส่วนร่วม
- สังเกตจากการนำเสนอ

“จิตอาสาพัฒนา เอามื้อสามัคคี พัฒนาพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่”

วัตถุประสงค์

เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนแรงงาน เอามื้อสามัคคี และเป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในด้านการพัฒนาพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่ โดยประชาชนส่วนใหญ่รู้จักในชื่อ กิจกรรมการ “ลงแขก” หรือ “เอาแรง” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมชุมชนที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างช้านาน โดยในช่วงหลังมานี้นอกจากจะเป็นการแลกเปลี่ยนในด้านแรงงานแล้วยังได้เน้นให้เกิดการสร้างความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

ระยะเวลา

จำนวน ๓ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

การทำกิจกรรมร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมพลังกันในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่วิทยากร

เทคนิค / วิธีการ

๑. การสำรวจพื้นที่
๒. วางแผนการดำเนินงาน
๓. ลงมือปฏิบัติโดยมีกิจกรรมที่ดำเนินตามบริบทของพื้นที่ เช่น ขุดคลองไส้ไก่ ห่มดิน ปลูกลำไย
- ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่าง

วัสดุ/อุปกรณ์

- อุปกรณ์และเครื่องการเกษตร จอบ เสียม บัวรดน้ำ
- พันธุ์กล้าไม้
- ฟางคลุมดิน, ปุ๋ยหมัก ฯลฯ

การประเมินผล

- สังเกตจากการมีส่วนร่วม

การออกแบบเชิงภูมิสังคมไทยตามหลักการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน เพื่อการพึ่งตนเองและรองรับภัยพิบัติ

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความรู้ ความเข้าใจในการออกแบบพื้นที่เชิงภูมิสังคมไทย ตามหลักการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืนเพื่อการพึ่งตนเองและรองรับภัยพิบัติ “โคก หนอง นา โมเดล”

ระยะเวลา

จำนวน ๓ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

๑. สถานการณ์และภาวะวิกฤตของโลก ประเทศ ชุมชน (น้ำ อาหาร พลังงาน)
 - ๑.๑ ทรัพยากรน้ำ
 - ๑.๑.๑ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ
 - ๑.๑.๒ สถานการณ์ทางน้ำ
 - ๑.๒ วิกฤตการณ์เกี่ยวกับแร่และพลังงาน
 - ๑.๒.๑ การขาดแคลนพลังงาน
๒. แนวทางการแก้ไขและรองรับภัยพิบัติด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ “โคก หนอง นา”
๓. กรณีศึกษาความสำเร็จ “โคก หนอง นา โมเดล”

เทคนิค / วิธีการ

๑. วิทยากรแนะนำตัวแก่ผู้เข้าอบรม สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ทักทาย ชวนคุย เล่าถึงประวัติตัวเอง
๒. วิทยากรตั้งคำถามทำไมต้องออกแบบพื้นที่ จำเป็นไหม
๓. วิทยากรเล่าถึงสถานการณ์และวิกฤตของประเทศไทยพร้อมยกตัวอย่างเพื่อนำเข้าสู่เนื้อหาการออกแบบภูมิสังคมไทยตามหลักการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน เพื่อการพึ่งตนเองและรองรับภัยพิบัติ “โคก หนอง นา โมเดล”
๔. วิทยากรบรรยายถึงการออกแบบเชิงภูมิสังคมไทยตามหลักการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน (การออกแบบพื้นที่ชีวิต)
๕. วิทยากรยกตัวอย่างแบบจำลองการจัดการพื้นที่ที่กิจกรรมประกอบเพื่อให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น พร้อมสรุปเพิ่มเติมและให้คำแนะนำกับผู้เข้าร่วมอบรม
๖. วิทยากรบรรยายให้ความรู้ในหัวข้อดังนี้
 - ๖.๑. สถานการณ์และภาวะวิกฤตของโลก ประเทศ ชุมชน (น้ำ อาหาร พลังงาน)
 - ๖.๒. แนวทางการแก้ไขรองรับภัยพิบัติด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ “โคก หนอง นา”
 - ๖.๓. กรณีศึกษาความสำเร็จ “โคก หนอง นา”
๗. บรรยายประกอบสื่อวีดิทัศน์
๘. ชมสื่อวีดิทัศน์
๙. นำเสนอ/แลกเปลี่ยนเรียนรู้

วัสดุ/อุปกรณ์

- สื่อวีดิทัศน์
- กรณีศึกษา
- PPT
- คอมพิวเตอร์ เครื่องฉาย และจอภาพ
- บอร์ด,ปากกา

การประเมินผล

- สังเกตจากการมีส่วนร่วม
- สังเกตจากการนำเสนอ

การจัดการพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ โคก หนอง นา โมเดล

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องศาสตร์พระราชากับการบริหารจัดการดิน น้ำ ป่า อย่างยั่งยืน ตลอดจนมีความเข้าใจในการจัดการพื้นที่เชิงภูมิสังคมไทยตามหลักการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืนเพื่อการพึ่งตนเองและรองรับภัยพิบัติ “โคก หนองนา โมเดล”

ระยะเวลา

จำนวน ๕ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

๑. ศาสตร์พระราชาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า
๒. คน กลไกสำคัญในการบริหารจัดการพื้นที่อย่างยั่งยืนตามศาสตร์พระราชา
๓. สถานการณ์และภาวะวิกฤติของโลก ประเทศ ชุมชน
๔. กรณีศึกษาความสำเร็จ “โคก หนองนา” ในการแก้ไขและรองรับภัยพิบัติด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ “โคก หนอง นา”
๕. หลักคิดพื้นฐานการออกแบบตามหลักภูมิสังคม (Geosocial)
๖. การคำนวณการจัดการน้ำฝนในพื้นที่
๗. แนวคิดการออกแบบและฝึกปฏิบัติการเขียนแบบตามหลัก “โคก หนอง นา”

เทคนิค / วิธีการ

๑. วิทยากรบรรยายเนื้อหา
๒. วิทยากรเปิดสื่อวีดิทัศน์
๓. วิทยากรมอบหมายงาน โดยให้ผู้เข้าอบรมแบ่งกลุ่มพร้อมนำเสนอในแต่ละประเด็นเนื้อหา

วัสดุ/อุปกรณ์

- สื่อวีดิทัศน์
- บทความ
- กรณีศึกษา
- PPT
- คอมพิวเตอร์ เครื่องฉาย และจอภาพ
- บอร์ด,ปากกา

การประเมินผล

- สังเกตจากการนำเสนอ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจการพึ่งตนเองและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำรงชีวิต
๒. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้จักการดำรงชีวิตในภาวะวิกฤต/การประสบภัยพิบัติ
๓. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้จักการวางแผนการทำงานเป็นทีม ได้ฝึกวินัยและคุณธรรม
๔. การพึ่งพาตนเอง และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด
๕. เพื่อเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ การทำงานเป็น

ระยะเวลา

จำนวน ๒ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

๑. การทำกิจกรรมแบบพึ่งตนเอง และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดำรงชีวิตในภาวะวิกฤต/การประสบภัยพิบัติ, วางแผนการทำงานเป็นทีม ฝึกวินัยและคุณธรรม
๒. การดำรงชีวิตในภาวะวิกฤต/การประสบภัยพิบัติ
๓. รู้จักการวางแผนการทำงานเป็นทีม ได้ฝึกวินัยและคุณธรรม
๔. ความหมาย/เป้าหมาย/รูปแบบ/ความสำคัญ Team Building
๕. กติกาการทำกิจกรรม
๖. สภาพพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรม

เทคนิค / วิธีการ

๑. ชี้แจงกฎกติกา
๒. แบ่งกลุ่ม

วัสดุ/อุปกรณ์

๑. อุปกรณ์เครื่องครัว
๒. อุปกรณ์ร้องรำทำเพลง
๓. อุปกรณ์หาปลา เช่น จับปลา นก หนู ปลาไหล งู ปลาไหล กบ เขียด
๔. เครื่องปรุงอาหาร เช่น น้ำปลา กะปิ พริก เกลือ
๕. อุปกรณ์ทานข้าว เช่น ถ้วย ช้อน จาน ให้เพียงพอทุกคน
๖. ไม้ขีด ๕ กล่องๆ ละ ๑ ก้าน
๗. เต้าและ ถ่านทำครัว

การประเมินผล

- สังเกตจากการมีส่วนร่วม
- สังเกตจากการทำงานเป็นทีม

“กตัญญูต่อสถานที่ พัฒนาจิตใจ ทำบุญต่อกบฏ”

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้จักการวางแผนการทำงานเป็นทีม ได้ฝึกวินัยและคุณธรรม กตัญญูต่อสถานที่ รู้คุณค่าของที่อยู่อาศัย รู้คุณค่าของการศึกษาวิชาความรู้ที่ทำให้เราเข้าสู่ภาวะมีวิชาความรู้ รู้คุณค่าทั้งที่ประกอบอาชีพการงาน และสืบสานมรดกวัฒนธรรมแล้ว การทำบุญต่อกบฏเพิ่มความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

ระยะเวลา

จำนวน ๓ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

การทำกิจกรรมแบบพึ่งตนเอง และใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดำรงชีวิตในภาวะวิกฤต/การประสบภัยพิบัติ วางแผนการทำงานเป็นทีม ฝึกวินัยและคุณธรรม

เทคนิค / วิธีการ

๑. ปฏิบัติ
๒. แบ่งกลุ่ม

วัสดุ/อุปกรณ์

๑. อุปกรณ์ทำความสะอาด
๒. อาหารสำหรับพระภิกษุสงฆ์

การประเมินผล

- สังเกตจากการมีส่วนร่วม
- สังเกตจากการทำงานเป็นทีม

การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชากลไก ๓๕๗

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เข้ารับการประชุมได้รับทราบ ตระหนักรู้และเข้าใจความหมายที่แท้จริงของการขับเคลื่อนศาสตร์พระราชากลไก ๓๕๗
๒. เพื่อให้ผู้เข้ารับการประชุมได้มองเห็นถึงการเชื่อมโยงการขับเคลื่อนศาสตร์พระราชากลไก ๓๕๗ กับการขับเคลื่อนงานกรมการพัฒนาชุมชน

ระยะเวลา

จำนวน ๑ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

๑. กลไกการขับเคลื่อนศาสตร์พระราชากลไก ๓๕๗
๒. ปรัชญา ๓ ระบบ
๓. ทฤษฎีใหม่กว่า ๔๐ ทฤษฎีตามศาสตร์พระราชากลไก
๔. แนวทางการปฏิบัติในการใช้ชีวิต ในการทำงานตามศาสตร์พระราชากลไก
๕. นวัตกรรม คลังชีวภาพกว่า ๔๘,๐๐๐ นวัตกรรม
๖. การบริหารแบบคนจน การทำงานแบบคนจน

เทคนิค / วิธีการ

๑. บรรยาย
๒. ตั้งคำถามเพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
๓. เต็มเต็มให้ข้อคิด และข้อเสนอแนะ

วัสดุ/อุปกรณ์

- สื่อวีดิทัศน์
- บทความ
- กรณศึกษา
- PPT
- คอมพิวเตอร์ เครื่องฉาย และจอภาพ
- บอร์ด,ปากกา

การประเมินผล

- สังเกตจากการนำเสนอ

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทักษะในการดำรงชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง สามารถปฏิบัติได้มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและนำไปสู่การใช้ชีวิตแบบพอเพียง
๒. เพื่อกำหนดแนวทาง/เป้าหมายในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ของตนเอง
๓. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙) ที่ทรงงานหนักเพื่อประชาชนและประเทศไทย
๔. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถนำเสนอแผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของตัวเองได้

ระยะเวลา

จำนวน ๒ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

๑. การกำหนดเป้าหมายของชีวิตบนวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง
๒. ออกแบบพื้นที่ชีวิตการดำรงอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง
๓. วิเคราะห์บริบทพื้นที่ รู้เรา รู้เขา รู้สถานการณ์ รู้ดินฟ้า
๔. กำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติสถานที่จริง

เทคนิควิธีการ

๑. วิทยากรใช้สื่อวีดิทัศน์ “เรื่องในหลวงในดวงใจ” และเรื่อง “สืบสาน รักษา ต่อยอด สร้างสุขปวงประชา” ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ดูและสะท้อนความรู้สึกร่วมที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์
๒. ฝึกปฏิบัติการจัดยุทธศาสตร์อย่างง่าย
๓. นำเสนอ/แลกเปลี่ยนเรียนรู้

วัสดุ / อุปกรณ์

- สื่อวีดิทัศน์ , PPT
- บทความ , กรณศึกษา
- คอมพิวเตอร์ เครื่องฉาย และจอภาพ
- บอร์ด,ปากกา

การประเมินผล

๑. สังเกตจากการนำเสนอ
๒. สังเกตจากการมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙) ที่ทรงงานหนักเพื่อประชาชนและประเทศไทย
๒. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และร่วมสืบสานรักษาและต่อยอดตามพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

ระยะเวลา

จำนวน ๑ ชั่วโมง

ขอบเขตเนื้อหา

พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙) สู่พระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

เทคนิค / วิธีการ

วิทยากรใช้สื่อวีดิทัศน์ “เรื่องในหลวงในดวงใจ” และเรื่อง “สืบสาน รักษา ต่อยอด สร้างสุข ปวงประชา” ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ดูและสะท้อนความรู้สึที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

วัสดุ/อุปกรณ์

- สื่อวีดิทัศน์
- บทความ
- กรณศึกษา
- PPT
- คอมพิวเตอร์ เครื่องฉาย และจอภาพ
- บอร์ด,ปากกา

การประเมินผล

- สังเกตจากการมีส่วนร่วม
- สังเกตจากการทำงานเป็นทีม

แผนการสอน

โครงการพัฒนาต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”

กิจกรรมที่ ๑ ฝึกอบรมเพิ่มทักษะระยะสั้นการพัฒนากสิกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง

แผนการสอน

โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”
หลักสูตร ฝึกอบรมเพิ่มทักษะระยะสั้นการพัฒนากสิกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล

วัน/เวลา	กิจกรรม/หัวข้อ	เนื้อหา/วิธีการ/เทคนิค	วัสดุ/อุปกรณ์	หมายเหตุ
วันที่หนึ่ง ๑๐.๐๐- ๑๑.๐๐ น.	๑. กิจกรรมกลุ่ม สัมพันธ์ (แบ่งกลุ่ม)	๑. วิธีการจัดรูปแบบการนั่งของผู้เข้าอบรมเป็นตัวยู ๒. วิธีการเริ่มต้นโดยการแนะนำตนเอง ๓. วิธีการละลายพฤติกรรมด้วยวิธีการ “ถอดหัวโขน” ลดอายุให้เหมาะสมแก่กิจกรรม โดยใช้หลัก ๓ค (คึกคัก คล่องแคล่ว ครื้นเครง) ๔. วิธีการเข้าสู่กระบวนการสร้างความพร้อมด้วยการมานั่งเป็นวงกลมแล้วให้ปรบมือ ๑ ครั้ง ๒ ครั้ง ๓ ครั้ง วิธีการให้ปรบมือตามคำสั่ง หากมีคำสั่งว่า “ตบมือ.....ครั้ง” ให้ตบมือตามจำนวน แต่หากไม่มีคำว่า “ตบมือ” (๑,๒,๓... ครั้ง) ไม่ต้องตบมือ โดยลองใช้คำสั่งถอยหลัง ๑๐ ไปถึง ๑ ครั้งไปเรื่อย ๆ ๕. วิธีการแบ่งทีมเป็น ๒ ทีม โดยให้ฝั่งหนึ่งร้องเพลง “ช้าง” และอีกฝั่งร้องเพลง “ยีม” เริ่มต้นด้วยการร้องที่ละฝั่งให้กึ่งนั่งฟัง ๑ รอบ ต่อด้วย ๒ รอบ และร้องพร้อมกันทั้ง ๒ ฝั่งแต่ร้องเพลงของตนเอง (ทำให้เกิดความครื้นเครงและอาจมีการร้องผิดเกิดขึ้น) จากนั้นให้แต่ละฝั่งร้องเพลงในใจแต่สุดท้ายของเนื้อร้องต้องร้อง “เฮ” พร้อมชูมือ ๖. วิธีการแบ่งทีมชาย ทีมหญิง และให้ทุกคนจับคู่กัน(ระหว่างชาย/หญิง) ใช้กิจกรรมเกม เป่า ยิง ดูป และหาผู้ชนะ โดยผู้ที่แพ้จะต้องไปต่อท้ายแถวของคู่เราที่ชนะ (ชาย/หญิง) ทำกิจกรรมต่อกันไปเรื่อยจนเหลือผู้ชนะฝ่ายชาย และผู้ชนะฝ่ายหญิง และให้ทั้ง ๒ ฝ่าย เป่า ยิง ดูป กันหาฝ่ายผู้ชนะ วิธีการพูดชักจูงฝ่ายผู้ชนะจะต้องทำกิจกรรมให้ฝ่ายผู้แพ้ดู (สร้างความครื้นเครง) จากนั้นก็ยกถามว่าอยากเห็นฝ่ายผู้แพ้ทำกิจกรรมหรือไม่ (สร้างความยุติธรรม) ๗. วิธีการให้ทั้ง ๒ ทีม (ชาย/หญิง) ยืนเข้าแถว และนับ ๑ ถึง ๕ ไปเรื่อย ๆ เพื่อทำการแบ่งกลุ่ม เมื่อได้หมายเลขแล้วให้นั่งจับกลุ่มรวมกัน	๑. บัตรคำ ๒. สลากสี ๓. ผ้าสี	

วัน/เวลา	กิจกรรม/หัวข้อ	เนื้อหา/วิธีการ/เทคนิค	วัสดุ/อุปกรณ์	หมายเหตุ
วันที่หนึ่ง ๑๐.๐๐ - ๑๑.๐๐ น.	(ต่อ) ๑. กิจกรรมกลุ่ม สัมพันธ์ (แบ่งกลุ่ม)	๘. วิทยากรให้แต่ละกลุ่มทำความรู้จักกัน และทดสอบโดยให้หาชื่อเพื่อนในกลุ่มพร้อม ๆ กันทีละกลุ่ม สังเกตการมีส่วนร่วมของเพื่อนสมาชิกกลุ่ม จากนั้นให้แต่ละกลุ่มคัดเลือกผู้นำกลุ่ม (ผู้ใหญ่บ้าน) เพื่อด้วยการเลือกผู้ช่วยฯ เลขาฯ และน้องเล็ก ตามลำดับ วิทยากรบอกบทบาทหน้าที่ของแต่ละตำแหน่ง จากนั้นวิทยากรมอบโจทย์ให้ทุกกลุ่มตั้งชื่อบ้าน และสโลแกน+ท่าทางประกอบ เพื่อใช้ประกอบกิจกรรมในการเข้าฐานเรียนรู้ และให้แต่ละกลุ่มสาธิตให้เพื่อนดูทีละกลุ่ม ๙. วิทยากรให้ทุกกลุ่มกลับมาเป็นกลุ่มแถวตอน ๒ แถว และให้ผู้ใหญ่บ้านทั้ง ๕ กลุ่ม เลือก “ก้านน” (ผู้นำรุ่น) เมื่อได้ก้านนแล้วให้ก้านนเลือกสารวัตรกำนัน (วิทยากรบอกหน้าที่ความรับผิดชอบ) วิทยากรทบทวนวิธีการและการใช้คำสั่ง “ใส่รหัส” ๑๐. วิทยากรให้ทีมงานแจกบัตรคำและให้ผู้เข้าอบรมทุกคนเขียนความคาดหวังที่ตั้งใจมาในการอบรมครั้งนี้ เมื่อเขียนเสร็จแล้วให้ทุกคนนั่งอยู่ในความสงบเพื่อเข้าสู่พิธีการรับผ้าสีของแต่ละกลุ่ม โดยวิทยากรให้ตัวแทนนำ สลากสีมาให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนจับสลากและบอกลูกบ้านว่ากลุ่มตัวเองได้สีอะไรโดยไม่ส่งเสียงดัง ๑๑. วิทยากรบอกขั้นตอน/วิธีการการเข้ารับ<u>ผ้าสี</u> โดยให้ตัวแทนกลุ่มคือผู้ใหญ่บ้านเป็นคนเข้ารับผ้าสียังหน้าพระบรมฉายาลักษณ์ของในหลวง ร.๙ และ ร.๑๐ จากนั้นตัวแทนกลับเข้าประจำที่และส่งผ้าสีให้สมาชิกจนครบ วิทยากรให้ทุกคนนำผ้าสีวางไว้บนมือขวา ตักขวา และหันหลังเพื่อรำลึกถึงพระราชกรณียกิจของทั้ง ๒ พระองค์ จากนั้นวิทยากรสั่งสวดและให้กล่าวคำปฏิญาณตนตาม เมื่อกล่าวจบวิทยากรแนะนำพี่เลี้ยงกลุ่มสี่และสอนวิธีการผูกผ้าสีเมื่อผูกเสร็จสิ้นแล้ววิทยากรแนะนำภารกิจการดูแลพื้นที่ของแต่ละกลุ่มโดยให้ดูตามตารางภารกิจ		

วัน/เวลา	กิจกรรม/หัวข้อ	เนื้อหา/วิธีการ/เทคนิค	วัสดุ/อุปกรณ์	หมายเหตุ
วันที่หนึ่ง ๑๑.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.	๒. เรียนรู้ตำราบทน กิจกรรมเดินชมพื้นที่ (แบ่งกลุ่ม)	๑. วิทยากรมอบภารกิจให้แต่ละกลุ่มสืบการสำรวจพื้นที่ โดยให้บันทึกผลการเรียนรู้ตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ (มีวิทยากรประจำกลุ่มพาไปสำรวจในพื้นที่แต่ละโซน พร้อมอธิบายให้เขารู้ว่าในพื้นที่นั้นมีอะไรบ้าง) ก่อนปล่อยให้พื้นที่ เน้นย้ำ “อย่าด่วนตัดสินใจ ไม่แนะนำ ไม่คิด ไม่ช่วยแก้ไขปัญหาล” ๑.๑) ทำหน้าที่อะไร จากการสำรวจ ๑.๒) ทำหน้าที่อะไร จากการสำรวจ (นำ/หยิบ สิ่งของนั้นมา ๑ ชิ้น (ที่ได้จากการสำรวจ) เพื่อนำเสนอกับเพื่อนในห้อง (ให้กลับมาก่อนอย่างน้อย ๑ ชม. เพื่อมาคุยกันในกลุ่มก่อน) ๒ สื่ออาจจะไปสำรวจด้วยกันใน ๑ โซน (ไปสำรวจในพื้นที่เดียวกัน ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่แต่ละ ศพช.) ๒. ผู้เข้าร่วมการอบรมเตรียมนำเสนอสิ่งที่ไปสำรวจ และสิ่งที่ได้มาในที่ประชุมใหญ่ ๓. วิทยากรกระบวนการเติมเต็ม	- คอมพิวเตอร์ - โปรเจคเตอร์	
๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น.	๓. “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาที่ยั่งยืน” - หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง - หลักการพัฒนา “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” พระราชดำรัสของ ร.๙ - บัณฑิต ๙ ขันสู่ความพอเพียง - เรียนรู้จากกรณีตัวอย่าง “โคกหนองนา โมเดล”	๑. วิทยากรบรรยายเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ หลักหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การทรงงาน และพระราชดำรัส “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ของในหลวง ร.๙ และ เรียนรู้จากกรณีตัวอย่าง “โคกหนองนา โมเดล” *** ทั้งนี้ วิทยากรโครงการจะต้องมอบหมายให้แต่ละกลุ่มรวบรวมข้อมูลความรู้ ข้อเสนอแนะ/คำแนะนำจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาสรุปรายละเอียด และนำไปปรับปรุงพัฒนางานกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น โดยจะต้องนำเสนอข้อมูล องค์ความรู้/แนวคิดที่ได้รับจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมีอะไรบ้าง	- คอมพิวเตอร์ - โปรเจคเตอร์ - สื่อ Power point - สื่อวีดิทัศน์ - บทความ - กรณีศึกษา - บอร์ด - ปากกา	

วัน/เวลา	กิจกรรม/หัวข้อ	เนื้อหา/วิธีการ/เทคนิค	วัสดุ/อุปกรณ์	หมายเหตุ
วันที่หนึ่ง ๑๙.๐๐- ๒๑.๐๐น.	๔. ถอดบทเรียนผ่านสื่อแผ่นดินไทย ตอน “แผ่นดินวิภคิต”	๑. แบ่งกลุ่มมอบหมายงาน ๒. ชมสื่อวีดิทัศน์ “แผ่นดินวิภคิต” ๓. ถอดบทเรียนจากสื่อในประเด็น ได้ข้อคิด/มุมมองอะไรบ้าง และจะทำอะไรต่อไป ๔. รวบรวมองค์ความรู้ ข้อเสนอแนะ คำแนะนำจากวิทยากรมาสรุปรายละเอียด ๕. นำเสนอข้อมูลรายการกลุ่มองค์ความรู้ที่ได้รับ /แนวคิดที่ได้ชมคลิปจากการบรรยาย แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- สื่อวีดิทัศน์ “แผ่นดินวิภคิต” - เครื่องคอมพิวเตอร์ - เครื่องฉาย - จอภาพ - บอร์ด - กระดาษฟลิปชาร์ต - ปากกา	
วันที่สอง ๐๕.๐๐ - ๐๘.๐๐น.	๕. บรรยายของเศรษฐกิจพอเพียง “ทฤษฎี บัณฑิต ๙ ขั้นสู่ความพอเพียง”	๑. วิทยากรบรรยายเนื้อหา - หลักคิด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” - การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล กลุ่ม องค์กร ชุมชน และสังคม - พระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” การบริหารจัดการตามขั้นตอนทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง : อยู่รอด แบ่งสัดส่วนพื้นที่ สร้างผลผลิตครัวเรือนสามารถพึ่งตนเองได้ - ทฤษฎีขั้นที่สอง : พอเพียง ชุมชนรวมกลุ่มพึ่งตนเอง - ทฤษฎีขั้นที่สาม : ยั่งยืน การบริหารจัดการ สร้างมูลค่าเพิ่มพัฒนาการตลาด - เศรษฐกิจพอเพียงความเข้มแข็งที่เป็นรูปธรรมตามวิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญา และภูมิสังคม ๒. วิทยากรเปิดสื่อวีดิทัศน์ ๓. วิทยากรมอบหมายงาน โดยให้ผู้เข้าอบรมแบ่งกลุ่มพร้อมนำเสนอในแต่ละประเด็นเนื้อหา	- สื่อวีดิทัศน์ - บทความ - กรณีศึกษา - PPT - คอมพิวเตอร์ - เครื่องฉาย - จอภาพ - บอร์ด - ปากกา	

วัน/เวลา	กิจกรรม/หัวข้อ	เนื้อหา/วิธีการ/เทคนิค	วัสดุ/อุปกรณ์	หมายเหตุ
วันที่สอง ๐๙.๐๐ - ๑๐.๐๐น.	๖. หลักกลักรมธรรมชาติ	๑. วิทยากรเปิดสื่อวีดิทัศน์ในการเข้าสู่บทเรียน “แนวพระราชดำริส ในหลวง ร.๙” ๒. วิทยากรแบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรม กลุ่มละ ๑๐ คน และแจกกระดาษ เอ ๔ ให้ผู้เข้าอบรมวาดภาพการทำการเกษตรในปัจจุบัน ให้แต่ละกลุ่มส่ง ตัวแทนนำเสนอคนละไม่เกิน ๑ นาที ๓. วิทยากรกระบวนกรเติมเต็ม	- คอมพิวเตอร์ - โปรเจคเตอร์ - สื่อวีดิทัศน์	คลิป - เกษตรทฤษฎีใหม่ - ส่วนเกษตร ตามรอย พ่อหลวง
๑๐.๐๐- ๑๔.๐๐น.	๗. ฝึกปฏิบัติฐานเรียนรู้ “คนรักแม่ธรรม/คนรักป่า/คนรักน้ำ/คนรักแม่โพสพ/คนเอาถ่าน/คนรักสุขภาพ/คนมีไฟ/คนมีน้ำยา/คนดีดิน	Work shop ฝึกปฏิบัติ ตามความเหมาะสมของแต่ละศูนย์ฯ ๑. เตรียมความพร้อมวัสดุ /เครื่องมือฝึกอบรม เช่น ฟางข้าว ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำ เต้าฝ่าย่าน ๓ ระยะ วัสดุเหลือใช้ ฯลฯ ๒. เตรียมวิทยากรประจำฐานเรียนรู้ (พช.+เครือข่าย) ๓. วิทยากรถ่ายทอดความรู้ในแต่ละฐานการเรียนรู้ ๔. ลงมือปฏิบัติในแต่ละฐานการเรียนรู้	- ฐานเรียนรู้ ๙ ฐาน	
๑๙.๐๐- ๒๑.๐๐น.	๘. ถอดบทเรียนผ่านสื่อ “วิถีปัญญาไทยกับการพึ่งตนเองในภาวะ วิกฤติ”	๑. วิทยากรเปิดสื่อ “วิถีปัญญาไทยกับการพึ่งตนเองในภาวะวิกฤติ” ๒.	- คอมพิวเตอร์ - โปรเจคเตอร์ - สื่อวีดิทัศน์	
วันที่สาม ๐๕.๐๐ - ๐๘.๐๐น.	๙. สุขภาพพึ่งตน พัฒนา ๓ ชุมพลัง “พลังกาย พลังใจ พลังปัญญา”	๑. วิทยากรบรรยายเนื้อหา - การพัฒนาพลังกาย การพัฒนาพลังใจ การพัฒนาพลังปัญญา - แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกร - การปรับเปลี่ยนชีวิตตามสถานการณ์ ๒. วิทยากรเปิดสื่อวีดิทัศน์ ๓. วิทยากรมอบหมายงาน โดยให้ผู้เข้าอบรมแบ่งกลุ่มพร้อมนำเสนอ ในแต่ละประเด็นเนื้อหา	- คอมพิวเตอร์ - โปรเจคเตอร์ - สื่อวีดิทัศน์ - PPT	

วัน/เวลา	กิจกรรม/หัวข้อ	เนื้อหา/วิธีการ/เทคนิค	วัสดุ/อุปกรณ์	หมายเหตุ
วันที่สาม ๐๙.๐๐- ๑๔.๐๐น.	๑๐. จิตอาสาพัฒนา เอามื้อสามัคคี พัฒนาพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่	๑.สำรวจพื้นที่ ๒.วิทยากรแบ่งกลุ่ม “ทำกิจกรรมร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมพลังกันในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่” ๓. ฝึกปฏิบัติโดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการตามบริบทของพื้นที่	- อุปกรณ์และเครื่อง การเกษตร - พันธุ์กล้าไม้ - พางคลุมดิน, ปุ๋ยหมัก	
๑๙.๐๐- ๒๑.๐๐น.	สรุปบทเรียน “จิตอาสาพัฒนาชุมชน เอามื้อสามัคคี พัฒนาพื้นที่ตามหลัก ทฤษฎีใหม่”	สรุปบทเรียน เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้		
วันที่สี่ ๐๕.๐๐ – ๐๘.๐๐น.	๑๑. การออกแบบเชิงภูมิสังคมไทยตาม หลักการพัฒนากลุ่มสังคมอย่างยั่งยืน เพื่อ การพึ่งตนเองและรองรับภัยพิบัติ ๑. สถานการณ์และภาวะวิกฤตของโลก ประเทศ ชุมชน (น้ำ อาหาร พลังงาน) ๑.๑ ทรัพยากรน้ำ ๑.๒ วิกฤตการณ์เกี่ยวกับแร่และ พลังงาน ๑.๒.๑ การขาดแคลนพลังงาน ๑.๒.๒ แนวทางการแก้ไขและรองรับ ภัยพิบัติด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ “โคก หนอง นา” ๑.๓ กรณีศึกษาความสำเร็จ “โคก หนอง นา โมเดล”	๑. วิทยากรแนะนำตัวแก่ผู้เข้าอบรม สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ๒. วิทยากรตั้งคำถามทำไม่ต้องออกแบบพื้นที่จำเป็นอย่าง ๓. วิทยากรเล่าสถานการณ์และวิกฤตของประเทศไทยพร้อม ยกตัวอย่าง ๔. วิทยากรบรรยายถึงการออกแบบเชิงภูมิสังคมไทยตามหลักการ พัฒนากลุ่มสังคมอย่างยั่งยืน (การออกแบบพื้นที่ชีวิต) ๕. วิทยากรยกตัวอย่างแบบจำลองการจัดการพื้นที่กิจกรรมประกอบ เพื่อให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น พร้อมสรุปเพิ่มเติมและให้คำแนะนำกับ ผู้เข้าร่วมอบรม ๖. วิทยากรบรรยายให้ความรู้ในหัวข้อดังนี้ ๖.๑) สถานการณ์และภาวะวิกฤตของโลก ประเทศ ชุมชน (น้ำ อาหาร พลังงาน) ๖.๒) แนวทางการแก้ไขและรองรับภัยพิบัติด้วยการบริหาร จัดการพื้นที่ “โคก หนอง นา” ๖.๓) กรณีศึกษาความสำเร็จ “โคก หนอง นา” ๗. บรรยายประกอบสื่อวีดิทัศน์ ๘. ชมสื่อวีดิทัศน์	- คอมพิวเตอร์ - โปรเจคเตอร์ - สื่อวีดิทัศน์ - PPT	

		๙. นำเสนอ/แลกเปลี่ยนเรียนรู้			
วัน/เวลา	กิจกรรม/หัวข้อ	เนื้อหา/วิธีการ/เทคนิค	วัสดุ/อุปกรณ์	หมายเหตุ	
วันที่ ๐๙.๐๐ – ๑๕.๐๐น.	๑๒. ฝึกปฏิบัติการ สร้างหุ่นจำลอง การจัดการพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ โคก หนองนา โมเดล”	๑. วิทยากรบรรยายเรื่อง ๑๐ ขั้นตอนการตรวจแปลงตามหลัก กลไกกรรมธรรมชาติ พร้อมยกตัวอย่างประกอบการบรรยายในแต่ละ ขั้นตอน ๑) การจัดกลุ่มสำรวจพื้นที่แบ่งหน้าที่แบ่งคน ความสามัคคี ๒) การเตรียมดินขุดร่องน้ำและฝาย ๓) ปลูกล้า ๕ ระดับ ๔.) ปลูกลูกอุนร์กษัติน ๕) ปลูกลูกอุนร์กษัติน ๖) การหมักดินฟางเศษใบไม้แห้งและอื่น ๆ ๗) การเลี้ยงดินใส่ปุ๋ยอินทรีย์แห้งชามน้ำขาม ๘) การท่องเที่ยวธาเลียงดิน ๙) ศิลปะความสวยงามเรียบร้อยของแปลง ๑๐) การจัดเก็บอุปกรณ์ต่างทำความสะอาดจัดวางให้เป็นระเบียบ ๒. วิทยากรแบ่งกลุ่มสี่ วางแผนเก็บข้อมูล สสำรวจข้อมูล แล้วนำมา ออกแบบ บนกระดาน A๔ ก่อน มาออกแบบบนกระดานฟลิปชาร์ท ๓. วิทยากรให้แต่ละกลุ่มสี่ นำแบบที่ออกแบบในกระดาน มาสร้าง หุ่นจำลอง โดยใช้ดินโคลนและวัสดุธรรมชาติมาประกอบต่าง ๆ เป็นโมเดล ๔. ให้แต่ละกลุ่มสี่ นำเสนอผลงานหุ่นจำลอง เพื่อเสนอแนวคิด ออกแบบ ๕. วิทยากรเติมเต็ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เข้าอบรม	- คอมพิวเตอร์ - โปรเจคเตอร์ - สไลด์ทัศน์ - PPT		

วัน/เวลา	กิจกรรม/หัวข้อ	เนื้อหา/วิธีการ/เทคนิค	วัสดุ/อุปกรณ์	หมายเหตุ
วันที่ ๑๖.๐๐- ๑๘.๐๐ น.	๑๓. Team Building “หาอยู่หากิน”	๑. การทำกิจกรรมแบบพึ่งตนเอง และใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดำรงชีวิตในภาวะวิกฤต/การประสบภัยพิบัติ, วางแผนการทำงานเป็นทีม ฝึกวินัยและคุณธรรม ๒. การดำรงชีวิตในภาวะวิกฤต/การประสบภัยพิบัติ ๓. รู้จักการวางแผนการทำงานเป็นทีม ได้ฝึกวินัยและคุณธรรม ๔. ความหมาย/เป้าหมาย/รูปแบบ/ความสำเร็จ Team Building ๕. กติกาการทำกิจกรรม ๖. สภาพพื้นที่ในการทำกิจกรรม	- คอมพิวเตอร์ - โปรเจคเตอร์ - สื่อวีดิทัศน์ - อุปกรณ์เครื่องเสียง - อุปกรณ์หาอยู่หากิน (อุปกรณ์เครื่องครัวชนิดถ่าน อุปกรณ์หาวัตถุดิบมา ทำอาหาร)	หมายเหตุ
๑๙.๐๐- ๒๑.๐๐ น.	สรุปทบทเรียนฝึกปฏิบัติการบริหารจัดการในภาวะวิกฤต หาอยู่หากิน	สรุปทบทเรียน เป็นรายกลุ่ม		
วันที่ทำ ๐๕.๐๐ - ๐๘.๐๐ น.	๑๔. กติกาต่อสถานที่ พัฒนาจิตใจ ทำบุญต่อกับบุตร	๑. ฝึกปฏิบัติการวางแผนการทำงานเป็นทีม ๒. ฝึกวินัยและคุณธรรม การกตัญญูรู้คุณต่อที่อยู่อาศัยและการอนุรักษ์วัฒนธรรม ๓. ทำบุญต่อกับบุตรเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต	๑. อุปกรณ์ทำความสะอาด ๒. อาหารสำหรับพระภิกษุสงฆ์	
๐๙.๐๐ - ๑๐.๐๐ น.	๑๕. การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา กลไก ๓๕๗	๑. วิทยากรบรรยายในประเด็น ดังนี้ ๑.๑. กลไกการขับเคลื่อนศาสตร์พระราชา ๓๕๗ ๑.๒. ปรัชญา ๓ ระบบ ๑.๓. ทฤษฎีใหม่กว่า ๔๐ ทฤษฎี ๑.๔. แนวทางการปฏิบัติตามศาสตร์พระราชา ๑.๕. นวัตกรรม เคล็ดวิชากว่า ๔๘,๐๐๐ นวัตกรรม ๑.๖. การบริหารแบบคนจน การทำงานแบบคนจน ๒. ตั้งคำถามเพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์	- สื่อวีดิทัศน์ - บทความ - กรณียศึกษา - PPT - คอมพิวเตอร์ เครื่องฉาย และจอภาพ - บอร์ด, ปากกา	

วัน/เวลา	กิจกรรม/หัวข้อ	เพิ่มเติมให้ข้อคิด และข้อเสนอแนะ	วัสดุ/อุปกรณ์	หมายเหตุ
วันที่ ๑๐.๐๐ – ๑๒.๐๐ น.	๑๖. ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ	๓. เพิ่มเติมให้ข้อคิด และข้อเสนอแนะ เนื้อหา/วิธีการ/เทคนิค ๑.) วิทยากรอธิบายยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ใช้สื่อนำเสนอ PPT ประเด็นเนื้อหา ๑.๑) ศาสตราจารย์ราชบัณฑิตการบริหารจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า คน ๑.๒) กลไกสำคัญในการบริหารจัดการพื้นที่ที่ยั่งยืนตามศาสตร์พระราชา ๑.๓) สถานการณ์และภาวะวิกฤติของโลก ประเทศชุมชน ๑.๔) กรณีศึกษาความสำเร็จ “โคก หนอง นา” ใน การแก้ไขและรองรับภัยพิบัติด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ “โคก หนอง นา” ๑.๕) หลักคิดพื้นฐานการออกแบบตามหลักภูมิสังคม (Geosocial) ๑.๖) การคำนวณการจัดการน้ำในพื้นที่ ๑.๗) แนวคิดการออกแบบและฝึกปฏิบัติการเขียนแบบตามหลัก “โคก หนอง นา”	- คอมพิวเตอร์ - โปรเจ็คเตอร์ - สื่อวีดิทัศน์ - PPT	
๑๓.๐๐ – ๑๔.๐๐ น.	๑๗. นำเสนอยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ	- วิทยากรแบ่งกลุ่มนำเสนอยุทธศาสตร์ตามประเด็นหัวข้อที่ศึกษา	- คอมพิวเตอร์ - โปรเจ็คเตอร์ - สื่อวีดิทัศน์ - PPT	

วัน/เวลา	กิจกรรม/หัวข้อ	เนื้อหา/วิธีการ/เทคนิค	วัสดุ/อุปกรณ์	หมายเหตุ
วันที่ทำ ๑๔.๐๐ – ๑๕.๐๐ น.	๑๖. ในหลวงในดวงใจ	- วิทยากรเปิดสื่อพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่๙)สู่พระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว	- สื่อวีดิทัศน์ - คอมพิวเตอร์ - โปรเจ็คเตอร์ - สื่อวีดิทัศน์ - PPT	
๑๕.๐๐ – ๑๖.๓๐ น.	๑. มอบภารกิจ ๒. มอบวุฒิปัตร์			

เนื้อหาวิชา

โครงการพัฒนาต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”
กิจกรรมที่ ๑ ฝึกอบรมเพิ่มทักษะระยะสั้นการพัฒนากสิกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง

เนื้อหาวิชา

วิชา กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

วิทยาการสร้างควมคุ้นเคยโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เป็นกิจกรรมหนึ่ง ที่นำมาใช้ในการฝึกอบรมสัมมนาเพื่อเป็นการละลายพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มที่มีที่มาแตกต่างกันให้มีความสัมพันธ์ มีความเป็นมิตรที่ดีต่อกันในกลุ่มเพื่อจะสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมละลายพฤติกรรม โดยใช้กิจกรรม หรือเกมเป็นสื่อ มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะการทำงานร่วมกันโดยเน้นที่บรรยากาศและความสัมพันธ์ที่ดี มีความเป็นมิตรและสนุกสนานเป็นสำคัญ โดยได้นำเกม เพลง และนันทนาการเข้ามา เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเกิดความสนุก ผ่อนคลาย และมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

จากนั้นแบ่งกลุ่มออกเป็น ๕ กลุ่ม กลุ่มละ ๒๐ คน และคัดเลือกผู้รับตำแหน่งผู้ช่วยชาวบ้าน เลขาฯ ผู้ใหญ่บ้าน จากนั้นให้ผู้ใหญ่บ้านของแต่ละสี่เลือกกำนัน และเลือกสารวัตรกำนัน ๑ คน (เลือกโดยกำนัน)

เมื่อการเลือกกำนันเสร็จสิ้นแล้วก็จัดพิธีมอบผ้าสีแต่ละกลุ่ม (ใส่พาน) ต่อหน้าพระบรมฉายาลักษณ์ โดยผู้ใหญ่เป็นผู้มอบ (เมื่อได้ผ้าสี ให้แจกให้แถวตัวเอง ให้ถือในมือขวา วางไว้บนตักและหลับตาระลึกถึงในหลวง ร.๙ และพระราชกรณียกิจของพระองค์เป็นเวลา ๑ นาที) การผูกผ้าสีต้องเป็นผ้าพันคอเท่านั้น

เนื้อหาวิชา

เรียนรู้ตำราบนดิน กิจกรรมเดินชมพื้นที่

๑. สำรวจและสร้างการเรียนรู้เชิงพื้นที่

- การซักซ้อมความเข้าใจให้แก่ผู้เข้าร่วมอบรม โดยกำหนดประเด็นคำถามว่า “ท่านเห็นอะไร” และ “ท่านได้อะไร จากการสำรวจ” ทั้งนี้วิทยากรเน้นย้ำให้ผู้เข้ารับการอบรมว่า “อย่าด่วนตัดสินใจ ไม่แนะนำ ไม่คิด ไม่ช่วยแก้ไขปัญหา”
- การนำผู้เข้ารับการอบรมตามแต่ละกลุ่มเข้าสำรวจพื้นที่ที่จะทำกิจกรรมเอามื้อสามัคคี เพื่อให้เห็นสภาพพื้นที่ก่อนดำเนินการที่จะส่งผลต่อการออกแบบพื้นที่ และการดำเนินกิจกรรมเอามื้อสามัคคี
- การเข้าสู่พื้นที่เพื่อแสดงให้เห็นถึงสภาพพื้นที่ ปัญหาของพื้นที่ และแนวทางแก้ไขปัญหาดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “โคก หนอง นา โมเดล”
- การสังเกตการณ์และหยิบวัตถุที่พบเจอในพื้นที่ที่กลุ่มลงไปศึกษา และระดมความเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลและเรื่องราวเกี่ยวกับวัตถุที่หยิบได้จากพื้นที่ และนำเสนอสภาพพื้นที่

๒. วิเคราะห์และนำเสนอสิ่งที่สังเกตเห็น และสิ่งที่ได้จากการลงพื้นที่ในการเรียนรู้

- ผู้นำเสนอแต่ละกลุ่มนำเสนอผลจากการสำรวจผ่านวัตถุที่หยิบมาจากพื้นที่
- ฟางข้าวเป็นส่วนของต้นข้าวที่เหลือจากการเก็บเกี่ยวและนำเมล็ดข้าวออก ถือเป็นผลพลอยได้ทางการเกษตรจากนาข้าวที่มีประโยชน์ในหลายด้าน และใช้เป็นวัตถุดิบสำคัญสำหรับการผลิตทางเกษตรอื่นๆ และนำมาใช้ห่มดินเพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้แก่ผืนดิน
- ใบไม้ เป็นส่วนของพืชที่ติดกับกิ่งและก้าน รูปทรงแบนๆ โดยมากมีสีเขียว มีหน้าที่หายใจคายน้ำ เก็บอาหาร และสืบพันธุ์ ใบไม้ที่ร่วงหล่นตามโคนต้นไม้ หากทับถมมากๆ เข้า ก็เกิดการผุพังเน่าเปื่อยย่อยสลายจนกลายเป็นธาตุอาหารให้ต้นไม้เจริญเติบโตต่อไป นอกจากนั้นยังสามารถนำใบไม้มาทำเป็นปุ๋ยแห้งสำหรับบำรุงดิน และนำใบไม้มาประดิษฐ์เป็นของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น กระติบข้าว เป็นต้น

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า ผู้เข้าร่วมการอบรมฯ ได้เห็นสภาพพื้นที่ ได้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่และการอยู่อาศัยที่เกื้อกูลกันของสิ่งมีชีวิต การเอาเศษใบไม้แห้งมาย่อยสลายและสามารถนำมาทำเป็นปุ๋ยแห้งสำหรับบำรุงดิน อีกทั้งสามารถนำเอาฟางข้าวมาห่มดิน เพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้แก่ผืนดินและต้นไม้ที่ช่วยดูดซับน้ำจากดินได้ดี

เนื้อหาวิชา

วิชา “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาที่ยั่งยืน

"อาจารย์ยักษ์" หรือ ดร.วิวัฒน์ ศัลยกำธร (วิทยากร) ประธานสถาบันเศรษฐกิจพอเพียง และประธานมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ ผู้ก่อตั้งศูนย์กสิกรรมมาบเอื้องศูนย์กสิกรรมที่มีวัตถุประสงค์หลักในการขับเคลื่อนศาสตร์ของพระราชินี ทั้งเป็นหนึ่งคนสำคัญผู้ขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเล่าให้ฟังถึงศาสตร์พระราชากับความมุ่งมั่นที่จะเดินตามรอยพระบาท

ศาสตร์ของพระราชินี หลักการคือ การประยุกต์ด้วยหลักทฤษฎีใหม่ ได้แก่การออกแบบพื้นที่เพื่อการจัดการน้ำและการฟื้นฟูระบบนิเวศ การจัดการดินและการป่า ป่าปลูก ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่าง ภายใต้หลักการโคกหนองนาโมเดล

๑. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

"ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงชี้ถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกระดับ ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน หรือระดับประเทศ ในการปฏิบัติงานหรือบริหารพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปด้วยความไม่ประมาท พระองค์ทรงทำตัวอย่างให้คนไทยได้เห็นผ่านโครงการพระราชดำริที่ประสบความสำเร็จกว่า ๔,๗๔๑ โครงการ มากกว่า ๔๗,๐๐๐ บทเรียน ทำให้ทั่วโลกให้การยอมรับและมอบรางวัลให้พระองค์ อาทิ รางวัลนักวิทยาศาสตร์ดินเพื่อมนุษยธรรม (IUSS Humanitarian Soil Scientist Award) และรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ (UNDP Human Development Lifetime Achievement Award) เป็นต้น

๒. หลักการทรงงาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” พระราชดำรัสของ ร.๙

เป็นหลักการสำหรับการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับหลาย ๆ ประเด็น

เข้าใจ : ทำอะไรต้องเข้าใจปัญหา เข้าใจหนทางแก้ไข เข้าใจกระบวนการจัดการ และปรับความเข้าใจระหว่างผู้ให้ ผู้รับเสียก่อน ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน

เข้าถึง : เมื่อเข้าใจระหว่างกันทุกประการครบถ้วนแล้ว ต้องเข้าถึงการกระทำ สร้างความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง เข้าถึงเครื่องมือเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ และความสัมพันธ์ร่วมใจร่วมใจของผู้ปฏิบัติ ร่วมมือร่วมใจกันทำงาน

พัฒนา : เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกันแล้ว เข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาก็จะดำเนินการไปอย่างยั่งยืน ไม่ส่งผลกระทบที่ติดลบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง หากแต่นำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

๓. บันได ๙ ขั้น สู่ความพอเพียง

ขั้นที่ ๑ พอกิน

พื้นฐานที่สุดของมนุษย์ คือ ความต้องการปัจจัย ๔ และประการสำคัญที่สุดของปัจจัย ๔ คือ อาหาร ขั้นที่ ๑ ของแนวทางแก้ปัญหาที่ยั่งยืนคือ ตอบคำถามให้ได้ว่า “ทำอย่างไรจึงจะพอกิน” โดยให้ความสำคัญกับ ข้าวปลาอาหาร ไม่ให้ความสำคัญกับเงิน ซึ่งเป็นเพียงแค่ “ตัวกลาง” ในการแลกเปลี่ยนตามมาตรฐานสากล โดยยึดหลักว่า “เงินทองเป็นของมายา ข้าวปลาสิของจริง” ของบันไดขั้นที่ ๑ ที่เกษตรกรต้องก้าวข้ามให้ได้

ขั้นที่ ๒-๔ พอใช้ พออยู่ พอมี

บันไดขั้นที่ ๒-๔ พอใช้ พออยู่ พอมี เกิดขึ้นได้พร้อมกัน ด้วยคำตอบเดียวคือ “ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง” ซึ่งป่า ๓ อย่างจะให้ทั้ง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สมุนไพรสำหรับรักษาโรค ทั้งโรคคน โรคพืช โรคสัตว์ ให้ไม่สำหรับทำบ้านพักที่อยู่อาศัย และให้ความร่มเย็นกับบ้าน กับชุมชน กับโลกใบนี้ ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรไทย ซึ่งได้รับการพิสูจน์แล้วว่าสามารถแก้ปัญหาได้จริง และยังสามารถย้อนกลับไปแก้ไขปัญหานี้ซึ่งสะสมพอกพูนจากการทำ เกษตรเชิงเดี่ยว ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ปัญหาความขาดแคลนน้ำภัยแล้ง ทั้งหมดล้วนแก้ไขได้จากแนวคิดป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

ขั้นที่ ๕-๙ คือ เศรษฐกิจพอเพียงขั้นก้าวหน้า

ขั้นที่ ๕-๖ บุญและทาน

เครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง เชื่อมันว่าสังคมไทยเป็นสังคมบุญ สังคมทาน ไม่เน้นการแลกเปลี่ยนทางการค้า แต่เน้นการทำบุญ ไม่เน้นการสะสมเป็นของส่วนตัว แต่เน้นการให้ทานและสะสมโดยมอบให้เป็นทรัพย์สินส่วนรวม โดยวัด หรือศาสนสถานตามแต่ละศาสนาเป็นศูนย์กลาง เป็นการฝึกจิตใจ ให้ละซึ่งความโลภ และกิเลสในการอยากได้ ใครมี ลดปัญหาช่องว่างระหว่างชนชั้น

ขั้นที่ ๗ เก็บรักษา

ขั้นต่อไปหลังจากสามารถพึ่งตนเองได้ พอมี พอเหลือทำบุญ ทำทานแล้ว คือการรู้จักเก็บรักษา ซึ่งเป็นการตั้งอยู่ในความไม่ประมาท และการรู้จักเก็บรักษา ยังเป็นการสร้างรากฐานของการเอาตัวรอดในเวลาเกิดวิกฤตการณ์ โดยยึดแนวทางตามวิถีชีวิตชาวนาสมัยก่อนซึ่งเก็บรักษาข้าวไว้ในยุ้งฉางเพื่อให้พอมิกินข้ามปี คัดเลือกและเก็บรักษา “ข้าวพันธุ์” ไว้สำหรับเป็นพันธุ์ข้าวในปีต่อไป ซึ่งผิดกับวิถีชาวนาในปัจจุบันที่ใช้วิธีการขายข้าวทั้งหมด แล้วนำเงินที่ขายได้ไปซื้อพันธุ์ข้าวเพื่อปลูกในปีต่อไป ส่งผลให้เกิดการขาดความมั่นคงและเปรียบเสมือนการใช้ชีวิตอยู่บนเส้นทางสายความประมาท เพราะหากเกิดภัยแล้ง น้ำท่วม ผลผลิตไม่ได้ตามที่ตั้งใจไว้ ย่อมหมายถึงปัญหานี้ซึ่งสะสมพอกพูนพันธุ์ข้าวสำหรับปลูกในปีต่อไป นอกจากเก็บพันธุ์ข้าวแล้ว ยังเน้นให้รู้จักวิธีการถนอมอาหาร การสะสม อาหารไว้กินในยามหน้าแล้ง ด้วยการแปรรูปอาหารหลากหลายชนิด อาทิ ปลาร้า ปลาแห้ง มะขามเปียก พริกแห้ง หอม กระเทียม เพื่อเก็บไว้กินในอนาคต

ขั้นที่ ๘ ขาย

เนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่เศรษฐกิจการค้า แต่ก็ไม่ใช่เศรษฐกิจหลังเขา การค้าขายสามารถทำได้ แต่ทำภายใต้การรู้จักตนเอง รู้จักพอประมาณ และทำไปตามลำดับ โดยของที่ขาย คือ ของที่เหลือจากทุกขั้นแล้วจึงนำมาขาย เช่น ทำนาอินทรีย์ ปลูกข้าวปลอดสารเคมี ไม่ทำลายธรรมชาติ ได้ผลผลิตเก็บไว้พอกิน เก็บไว้ทำพันธุ์ ทำบุญ ทำทาน แล้วจึงนำมาขายด้วยความรู้สึกของการ “ให้” ยอยากที่จะให้สิ่งดี ๆ ที่เราปลูกเอง เพื่อแผ่ให้กับคนอื่น ๆ ได้รับสิ่งดี ๆ นั้น ๆ ด้วย

ขั้นที่ ๙ (เครือข่าย) ข่าย กองกำลังเกษตรโยธิน

คือการสร้างกองกำลังเกษตรโยธิน หรือการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทั่วประเทศเพื่อขยายผลความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติแนวคิดและวิถีการดำเนินชีวิตของคน ในสังคม ในชุมชน เพื่อการแก้ปัญหาวิกฤต ๔ ประการ อันได้แก่ วิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมภัยธรรมชาติ (Environmental Crisis) วิกฤตการณ์โรคระบาดทั้งในคน สัตว์ พืช (Epidemic Crisis) วิกฤตเศรษฐกิจ ข้ำวยากหนักแพง (Economic Crisis) วิกฤตความขัดแย้งทางสังคม/สงคราม (Political/Social Crisis)

๔. กรณีตัวอย่างความสำเร็จ โคกหนองนา โมเดล

โคก หนอง นา เกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์ตามศาสตร์พระราชา ที่ในหลวง ร.๙ พระราชทานเป็นแนวทางไว้ บนพื้นที่นา ๔ ไร่ ณ บ้านหนองแค ต.หนองแค อ.ราชสีห์ ถือเป็นอีกหนึ่งโมเดลสำหรับการปรับแนวทางทำการเกษตร และปฏิทินการเพาะปลูกใหม่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเขื่อนราชสีห์

เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม เชื้อราซีไคและเชื้อราหัวนา จ.ศรีสะเกษ หลังได้นำศาสตร์พระราชา หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ที่มีปัญหา ภายใต้โครงการ “โคก หนอง นา โมเดล” เกิดความมั่นคงในอาชีพการเกษตร สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน การน้อมนำศาสตร์พระราชา และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้บูรณาการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืนให้แก่อาชีพการเกษตรและสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยจัดรูปแบบการเกษตรแบบโคก หนอง นา โมเดล ซึ่งเกษตรกรจะได้รูปแบบการทำการเกษตรที่ผสมผสานครบวงจร เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบข้อมูลด้านการเกษตรตามระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ตลอดจนขยายแนวคิดหลักการปฏิบัติ และการบริหารจัดการดิน น้ำ ป่า ในรูปแบบ โคก หนอง นา โมเดลตามศาสตร์พระราชา โคก หนอง นา โมเดล เป็นแนวคิดและแนวทางที่เหมาะสมกับสภาพชีวิตของคนไทยที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นรากฐานของสังคม โดยได้น้อมนำพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ด้านการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการบริหารจัดการน้ำและพื้นที่การเกษตรผสมผสานกับภูมิปัญญาพื้นบ้านได้อย่างสอดคล้อง โดยนำมาปรับเป็นคำพูดที่ง่ายต่อการเข้าใจแล้วนำไปสอนและถ่ายทอดแก่เกษตรกร เพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อพื้นฐานชีวิตมีความมั่นคงแล้ว ชีวิตคนไทยจึงจะมั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

“การแก้ปัญหาผลกระทบของเชื้อนทั้ง ๒ แห่ง ที่ยึดเยื้อมานานถึง ๒๕ ปี หลังจากสร้างเขื่อนเสร็จ แม้ปัญหาบางส่วนได้รับการแก้ไขไปแล้วก็ตาม แต่ยังมีปัญหาบางส่วนที่ยึดเยื้อมานาน โดยต้องให้ประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีความสุขด้วยการหันหน้าเข้าหากัน มาทำงานและหาทางออกร่วมกัน

“ระหว่างการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการทำเกษตรกรรม กระทรวงเกษตรฯ จึงได้นำการพัฒนาระบบกสิกรรมด้วยศาสตร์พระราชา โคก หนองนา โมเดล มาขยายผลบูรณาการดำเนินการในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งที่ผ่านมากรมชลประทานได้มีการดำเนินโครงการนาร่องในพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี (ห้วยโสมง) จ.ปราจีนบุรี และบริเวณลุ่มน้ำป่าสักที่เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ จ.ลพบุรี และเริ่มขยายผลสู่พื้นที่ต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อให้เป็นอีกหนึ่งโมเดลที่เกษตรกรสามารถเรียนรู้และเข้าใจศาสตร์พระราชา สามารถร่วมกันบูรณาการพัฒนาการเกษตรให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการน้ำได้อย่างยั่งยืน

“เราเชื่อว่าการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามศาสตร์พระราชาที่ในหลวงของเราได้ทำไว้ จะเป็นทางเลือก ทางรอด และจะเป็นความมั่นคงของเรา จะทำให้เรามั่นคงทางอาหาร มีซูเปอร์มาร์เก็ตเป็นของตัวเอง มีอาหารที่ปลอดภัย มีเพื่อน มีเครือข่ายที่กว้างขวาง แม้วันนี้รายได้ยังไม่มากนัก เพราะเป็นช่วงเริ่มต้น แต่ก็มั่นใจว่าเราเดินถูกทางแล้วทุกอย่างที่เราทำคิดว่ามันจะเป็นความสุข คนในครอบครัวและคนรอบข้างที่เข้ามาหาเราก็มีความสุข” สิ่งที่ดี กับสิ่งที่ทำอยู่ แม้บางครั้งมันก็ขัดแย้งพอสมควร เพราะยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับเรา แต่มั่นใจมากกว่าจะประสบความสำเร็จและจะทำให้ดีที่สุด

เกษตรกรรุ่นใหม่ เป็นอาชีพมนุษย์เงินเดือน ปรับพื้นที่นามรดกทำ “โคก หนอง นา โมเดล” มุ่งทำเกษตรผสมผสานตามศาสตร์พระราชา มั่นใจประสบผลสำเร็จ สร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืน พื้นที่ภาคอีสานแห้งแล้งกันดาร จึงมีการพัฒนาเป็นเกษตรกรรม แก้ปัญหาที่ราชีไค ช่วยกันขุด ช่วยกันทำ มีการปลูกข้าวอินทรีย์ ผลผลิตดีกว่าข้าวที่ใช้ปุ๋ยเคมี ทั้งที่ใช้ระยะเวลาเท่ากัน การปลูกพืชตามคันนาได้ผลผลิต คนแข็งแรง ครอบครัวอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ไม่ต้องไปทำงานนอกพื้นที่ เอน้ำขึ้นมารดต้นไม้ เอาแตงกวา แตงโม ฟักทอง แปะ หวานในนา ตามกลบ ให้ใบ คลุมดินอย่าให้ความชื้นระเหย ความชื้นเก็บไว้ในดิน ใบ ฟักทองใบใหญ่คลุมดินได้ดี ออกแบบสระให้สวยงามและมากด้วยประโยชน์ ชีวิตมีความสุข ครอบครัวมีความสุข ปลูกผักไปขายตลาดสีเขียวทำ โคก หนอง นา ทำต่อไปจนกว่าจะสำเร็จ ที่ ร.๙ คิดให้เรานำมาปฏิบัติตามหลักการทรงงานของรัชการที่ ๔ สิ่งที่ทำนทำมาตลอด

เนื้อหาวิชา

วิชา ถอดบทเรียนผ่านสื่อแผ่นดินไทย ตอน “แผ่นดินวิกฤต”

.....ลุงนิลกล่าวว่า.....

“ในสวนนี้ไม่มีสารเคมี ไม่มีปุ๋ยแม้แต่เม็ดเดียวเลย และยาฆ่าหญ้าก็ไม่มีครับ”

การไม่ใช้ปุ๋ยและสารเคมีใดๆ ในสวนมาเป็นเวลานาน กลับพบว่า สภาพดินยังมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าในอดีตที่เคยใช้ปุ๋ยเคมี เพราะการใช้ปุ๋ยเคมีอาจทำให้ได้ผลผลิตมากเป็นที่น่าสนใจ พืชทั้ง ๙ ชั้นนี้ จะอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกัน บ้างก็ให้ความร่มเงาแก่กัน บ้างก็เก็บน้ำและให้ความชื้นแก่กัน อยู่และเติบโตไปพร้อมๆ กัน โดยการปลูกใช้แนวคิดนี้ รวมทั้งการจัดการในเรื่องน้ำ เรื่องของแดด และยังรวมถึงการดูแลดินให้สมดุลนั้น จึงทำให้เกิดความหลากหลายและทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด และได้ผลผลิตตรงตามที่ต้องการ อีกทั้งในแปลงเกษตรของลุงนิล มีการเลี้ยงปลา เลี้ยงหมู และเลี้ยงไก่ ซึ่งมูลหมูสามารถนำมาใช้เป็นอาหารปลาได้ ส่วนมูลหมูและมูลไก่ใช้ทำเป็นปุ๋ยให้กับพืชผักสวนครัวต่างๆ ที่ลุงนิลได้ปลูกไว้ในสวน นอกเหนือจากนี้ ยังมีการขุดสระน้ำเพื่อเป็นแหล่งน้ำไว้ใช้ในการเกษตร แต่ไม่มีการทำนาในพื้นที่แห่งนี้ เนื่องจากสภาพดินและปัญหาเรื่องแรงงานนั้นไม่มีความเอื้ออำนวย

“เป้าหมายในชีวิตคือ การอยู่แบบคนที่มีคุณค่า และมีความพอเพียงกับชีวิต” ลุงนิลยืนยัน

นี่คือ นิยามความพอเพียงของลุงนิล เกษตรกรแบบผสมผสานแห่งบ้านทอนอม ผู้มีรอยยิ้ม เปื้อนใบหน้า และดวงตามีแววแห่งความหวังอยู่เสมอ แสดงให้เห็นถึงความสุขทั้งกายและใจที่แท้จริง บนฐานของความพอเพียง

เนื้อหาวิชา

วิชา ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “ทฤษฎีบันได ๙ ขั้นสู่ความพอเพียง

๑. ทฤษฎีบันได ๙ ขั้น

การไปสู่ความพอเพียง ตามแนวทางศาสตร์พระราชา เน้นการเริ่มต้นที่การทำเพื่อ พอกิน พอใช้ พออยู่ และพอมีเงิน โดยเริ่มที่ตัวเราเอง "พอ" ก่อน ต่อเมื่อมีเหลือแล้วจึงขยายต่อไป แบ่งเป็นขั้นพื้นฐาน ๔ ขั้น และขั้นก้าวหน้าอีก ๕ ขั้น รวมเป็นบันได ๙ ขั้นสู่ความพอเพียงที่ยั่งยืน

บันไดขั้นที่ ๑-๔ คือ เศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน

ขั้นที่ ๑ พอกิน

พื้นฐานที่สุดของมนุษย์ คือ ความต้องการปัจจัย ๔ และประการสำคัญที่สุดของปัจจัย ๔ คือ อาหาร ขั้นที่ ๑ ของแนวทางแก้ปัญหาที่ยั่งยืนคือ ตอบคำถามให้ได้ว่า “ทำอย่างไรจึงจะพอกิน” โดยให้ความสำคัญกับ ข้าวปลาอาหาร ไม่ให้ความสำคัญกับเงิน ซึ่งเป็นเพียงแค่ “ตัวกลาง” ในการแลกเปลี่ยนตามมาตรฐานสากล โดยยึดหลักว่า “เงินทองเป็นของมายา ข้าวปลาสิของจริง” เกษตรกรต้องเริ่มจากการอยู่ให้ได้ โดยไม่ใช้เงิน มีอาหารพอกิน พอกิน ด้วยการปลูกพืช ผัก ผลไม้ ให้พอกิน ชาวนาต้องเก็บข้าวไว้ให้เพียงพอ สำหรับการมีกินทั้งปี ไม่ขายข้าวเปลือกเพื่อนำเงินไปซื้อข้าวสาร นอกจากนั้น หัวใจสำคัญของ “พอกิน” ยังมีความหมายรวมถึงความปลอดภัยในอาหาร กินอย่างไรให้มีสุขภาพดี ไม่สะสมเอาความเจ็บไข้ได้ป่วยไว้ในร่างกาย นี่คือการหมายของบันไดขั้นที่ ๑ ที่เกษตรกรต้องก้าวข้ามให้ได้

ขั้นที่ ๒-๔ พอใช้ พออยู่ พอร่มเย็น

บันไดขั้นที่ ๒-๔ พอใช้ พออยู่ พอร่มเย็น เกิดขึ้นได้พร้อมกัน ด้วยคำตอบเดียวคือ “ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง” ซึ่งป่า ๓ อย่างจะให้ทั้ง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สมุนไพรสำหรับรักษาโรค ทั้งโรคคน โรคพืช โรคสัตว์ ให้ไม่สำหรับทำบ้านพักที่อยู่อาศัย และให้ความร่มเย็นกับบ้าน กับชุมชน กับโลกใบนี้ ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรไทย ซึ่งได้รับการพิสูจน์แล้วว่าสามารถแก้ปัญหาได้จริง และยังสามารถย้อนกลับไปแก้ไขปัญหานี้ซึ่งสะสมพอกพูนจากการทำ เกษตรเชิงเดี่ยว ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ปัญหาความขาดแคลนน้ำ ภัยแล้ง ทั้งหมดล้วนแก้ไขได้จากแนวคิดป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่างขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

บันไดขั้นที่ ๕-๙ คือ เศรษฐกิจพอเพียงขั้นก้าวหน้า

ขั้นที่ ๕-๖ บุญและทาน

เครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง เชื่อมั่นว่าสังคมไทยเป็นสังคมบุญ สังคมทาน ไม่เน้นการแลกเปลี่ยนทางการค้า แต่เน้นการทำบุญ ไม่เน้นการสะสมเป็นของส่วนตัว แต่เน้นการให้ทานและสะสมโดยมอบให้เป็นทรัพย์สินส่วนรวมโดยวัด หรือศาสนสถานตามแต่ละศาสนาเป็นศูนย์กลาง เป็นการฝึกจิตใจ ให้ละซึ่งความโลภ และกิเลสในการอยากได้ ใครมี ลดปัญหาช่องว่างระหว่างชนชั้น ตามความหมายอันลึกซึ้งของคำ “Our Loss is Our Gain” หรือ “ยิ่งทำยิ่งได้ ยิ่งให้ยิ่งมี” การให้ไปคือได้มา และเชื่อมั่นในฤทธิ์ของทาน ว่าทานมีฤทธิ์จริง และจะส่งผลกลับมาเป็นเพื่อน เป็นกัลยาณมิตร เป็นเครือข่ายที่ช่วยเหลือกันในทุกสถานการณ์ แม้ในวันที่โลกนี้ประสบกับวิกฤตการณ์

ขั้นที่ ๗ เก็บรักษา

ขั้นต่อไปหลังจากสามารถพึ่งตนเองได้ พอมี พอเหลือทำบุญ ทำทานแล้ว คือการรู้จักเก็บรักษา ซึ่งเป็นการตั้งอยู่ในความไม่ประมาท และการรู้จักเก็บรักษา ยังเป็นการสร้างรากฐานของการเอาตัวรอดในเวลาเกิดวิกฤตการณ์ โดยยึดแนวทางตามวิถีชีวิตชาวนาสมัยก่อนซึ่งเก็บรักษาข้าวไว้ในยุ้งฉางเพื่อ ให้พอมีกิน ขำปี คัดเลือกและเก็บรักษา “ข้าวพันธุ์” ไว้สำหรับเป็นพันธุ์ข้าวในปีต่อไป ซึ่งผิดกับวิถีชาวนาในปัจจุบันที่ใช้วิธีการขายข้าวทั้งหมด แล้วนำเงินที่ขายได้ไปซื้อพันธุ์ข้าวเพื่อปลูกในปีต่อไป ส่งผลให้เกิดการขาดความมั่นคง และเปรียบเสมือนการใช้ชีวิตอยู่บนเส้นทางสาย ความประมาท เพราะหากเกิดภัยแล้ง น้ำท่วม ผลผลิตไม่ได้ตามที่ตั้งใจไว้ ย่อมหมายถึงปัญหานี้ซึ่งสะสมพอกพูนขึ้นและการขาดแคลนพันธุ์ข้าวสำหรับปลูกในปีต่อไป

นอกจากเก็บพันธุ์ข้าวแล้ว ยังเน้นให้รู้จักวิธีการถนอมอาหาร การสะสม อาหารไว้กินในยามหน้าแล้ง ด้วยการแปรรูปอาหารหลากหลายชนิด อาทิ ปลาาร้า ปลาแห้ง มะขามเปียก พริกแห้ง หอม กระเทียม เพื่อเก็บไว้กินในอนาคต

ขั้นที่ ๘ ขาย

เนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่เศรษฐกิจการค้า แต่ก็ไม่ใช่เศรษฐกิจหลังเขา การค้าขายสามารถทำได้ แต่ทำภายใต้การรู้จักตนเอง รู้จักพอประมาณ และทำไปตามลำดับ โดยของที่ขาย คือ ของที่เหลือจากทุกขั้นแล้วจึงนำมาขาย เช่น ทำนาอินทรีย์ ปลูกข้าวปลอดสารเคมี ไม่ทำลายธรรมชาติ ได้ผลผลิตเก็บไว้พอกิน เก็บไว้ทำพันธุ์ ทำบุญ ทำทาน แล้วจึงนำมาขายด้วยความรู้สึกรู้สีกของการ “ให้” อยากที่จะให้สิ่งดีๆ ที่เราปลูกเอง เพื่อแผ่ให้กับคนอื่น ๆ ได้รับสิ่งดีๆ นั้นๆ ด้วย

การค้าขายตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นการค้าที่มองกลับด้าน “เพราะรักคุณจึงอยากให้คุณได้รับในสิ่งดีๆ” พอเพียงเพื่ออุมชู เพื่อแผ่ แบ่งปัน ไปด้วยกัน

ขั้นที่ ๙ (เครือ) ข่าย กองกำลังเกษตรโยธิน

คือการสร้างกองกำลังเกษตรโยธิน หรือการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทั้งประเทศ เพื่อขยายผลความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สู่การปฏิบัติแนวคิด และวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ใน

ชุมชน เพื่อการแก้ปัญหาวิกฤต ๔ ประการ อันได้แก่ วิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อม ภัยธรรมชาติ (Environmental Crisis) วิกฤตการณ์โรคระบาดทั้งในคน สัตว์ พืช (Epidemic Crisis) วิกฤตเศรษฐกิจ ข้าวยากหามาแพง (Economic Crisis) วิกฤตความขัดแย้งทางสังคม/สงคราม (Political/Social Crisis)

๒. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง จึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

๑. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

๓. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีเงื่อนไขของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ๒ ประการ ดังนี้

๑. **เงื่อนไขความรู้** ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

๒. **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๓. พระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” การบริหารจัดการตามขั้นตอน

พระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” เป็นแนวทางหรือหลักการในการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาคือที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการดำเนินการทฤษฎีใหม่ได้พระราชทานขั้นตอนดำเนินงาน ดังนี้

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่งหรือขั้นต้น สถานะพื้นฐานของเกษตรกร คือ มีพื้นที่น้อย ค่อนข้างยากจน อยู่ในเขตชลประทานเป็นหลักความมั่นคงของชีวิตและความมั่นคงของชุมชนชนบท เป็นเศรษฐกิจพึ่งตนเองมากขึ้น มีการจัดสรรพื้นที่กินและที่อยู่อาศัย ให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น ๔ ส่วน ตามอัตราส่วน ๓๐:๓๐:๓๐:๑๐ ซึ่งหมายถึง พื้นที่ส่วนที่หนึ่งประมาณ ๓๐% ให้ขุดสระเก็บกักน้ำ เพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝนและใช้เสริม การปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชน้ำต่างๆ (สามารถเลี้ยงปลา ปลูกพืช เช่น ผักบุ้ง ผักคะน้า ฯลฯ ให้ด้วย) พื้นที่ส่วนที่สองประมาณ ๓๐% ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันในครัวเรือนให้เพียงพอตลอดปี เพื่อตัดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้ พื้นที่ส่วนที่สามประมาณ ๓๐% ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคก็นำไปจำหน่าย และพื้นที่ส่วนที่สี่ประมาณ ๑๐% ใช้เป็นที่อยู่อาศัยเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนอื่นๆ (ถนน คันดิน กองฟาง ลานตาก กองปุ๋ยหมัก โรงเรือน โรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักสวนครัวหลังบ้าน เป็นต้น)

ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ลงมือปฏิบัติตามขั้นที่หนึ่งในที่ดินของตนเป็นระยะเวลาพอสมควรจนได้ผลแล้ว เกษตรกรก็จะพัฒนาตนเองจากขั้น “พออยู่พอกิน” ไปสู่ขั้น “พอมีอันจะกิน” เพื่อให้มีผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงควรที่จะต้องดำเนินการตามขั้นที่สองและขั้นที่สามต่อไปตามลำดับ

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๒ หรือขั้นกลาง เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ก็ต้องเริ่มขั้นที่สอง คือให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่ม หรือ สหกรณ์ ร่วมแรง ร่วมใจกันดำเนินการในด้าน

๑. **การผลิต** เกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิตโดยเริ่มตั้งแต่ ขึ้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การหาน้ำและอื่นๆ เพื่อการเพาะปลูก

๒. **การตลาด** เมื่อมีผลผลิตแล้ว จะต้องเตรียมการต่างๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมตลาดค้าขายร่วมกัน การจัดหาผู้รวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดีและลดค่าใช้จ่ายลงด้วย

๓. **ความเป็นอยู่** ในขณะเดียวกันเกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่างๆ กะปิ น้ำปลา เสื้อผ้า ที่พอเพียง

๔. **สวัสดิการ** แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานือนามัยเมื่อยามป่วยไข้ หรือมีกองทุนไว้ให้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ

๕. **การศึกษา** มีโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง

๖. **สังคมและศาสนา** ชุมชนควรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว กิจกรรมทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นราชการ องค์กรเอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชนนั้นเป็นสำคัญ

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓ หรือขั้นก้าวหน้า เมื่อดำเนินการผ่านขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรจะมีรายได้ดีขึ้น ฐานะมั่นคงขึ้น เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือ ติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัทห้างร้านเอกชน มาช่วยในการทำธุรกิจ การลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัทจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน

เนื้อหาวิชา

ฝึกปฏิบัติ “ฐานการเรียนรู้”

๑. ฐานคนรักป่า

“...สมควรที่จะปลูกแบบป่าสำหรับใช้ไม้หนึ่ง ป่าสำหรับใช้ผลหนึ่ง ป่าสำหรับใช้เป็นฟืนอย่างหนึ่ง อันนี้แจกออกไปเป็นกว้างๆ ใหญ่ๆ การที่จะปลูกต้นไม้สำหรับได้ประโยชน์ดังนี้ ในคำวิเคราะห์ของกรมป่าไม้ รู้สึกว่าจะไม่ใช่ป่าไม้ จะเป็นสวนมากกว่าเป็นป่าไม้แต่ในความหมายของการช่วยเพื่อต้นน้ำลำธารนั้น ป่าไม้เช่นนี้จะเป็นสวนผลไม้ก็ตาม หรือเป็นสวนไม้พืชมงคลก็ตาม นั่นแหละเป็นป่าไม้ที่ถูกต้อง เพราะทำหน้าที่เป็นป่า คือเป็นต้นไม้และทำหน้าที่เป็นทรัพยากรในด้านสำหรับเป็นผลที่มาเป็นประโยชน์แก่ประชาชนได้...”

พระราชดำรัสบางตอนเกี่ยวกับป่า ๓ อย่าง โยชน์ ๔ อย่าง
ณ โรงแรมรินคำ จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๒๓

ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เป็นแนวคิดของการผสมผสานการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ควบคู่ไปกับการความต้องการด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนเป็นที่ตั้ง ซึ่งจะสามารถช่วยให้เกิดการอนุรักษ์และเพิ่มพื้นที่ป่าของประเทศได้อย่างยั่งยืน จากการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้ตระหนักและเห็นคุณค่าจากการได้ใช้ประโยชน์จากป่าไม้ที่ปลูก สามารถแจกแจงตามการใช้ประโยชน์ให้เข้าใจง่ายขึ้นดังนี้

ประโยชน์เพื่อให้ “พออยู่” คือการปลูกต้นไม้ที่ใช้เนื้อไม้และไม้เชิงเศรษฐกิจให้เป็นป่าไม้กลุ่มนี้เป็นไม้อายุยาว นานซึ่งจะเน้นประโยชน์ในเนื้อไม้เพื่อสร้างบ้าน ทำเครื่องเรือน และถือได้ว่าเป็นการออมทรัพย์เพื่อสร้างความมั่นคงในอนาคตต้นไม้กลุ่มนี้ เช่น ตะเคียนทอง ยางนา แดง สัก พะยูง พยอม เป็นต้น

ประโยชน์เพื่อให้ “พอกิน” คือการปลูกต้นไม้ที่กินได้รวมทั้ง ใช้เป็นยาสมุนไพร ไม้ในกลุ่มนี้ เช่น แค มะรุ้ม ทุเรียน สะตอ ผักหวาน ฝาง แยม กล้วย พักข้าว เป็นต้น ประโยชน์เพื่อให้ “พอใช้” คือการปลูกต้นไม้ให้เป็นป่าไม้ สำหรับใช้สอยในครัวเรือน อาทิ ทำฟืน เผาถ่าน ทำงานหัตถกรรม หรือทำน้ายาชักลึง ไม้ในกลุ่มนี้ เช่น มะค่าดีควาย หวาย ไม้ หมีเหม็น เป็นต้น ประโยชน์เพื่อให้ “พอร่มเย็น” คือประโยชน์อย่างอื่นที่ ๔ ที่เกิดจากการปลูกป่า ๓ อย่าง “พอร่มเย็น” คือป่าทั้ง ๓ อย่างจะช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศดินและน้ำ ให้กลับอุดมสมบูรณ์ ร่มรื่น และชุ่มชื้นขึ้นมา

พระราชดำริ “ป่าเปียก”

เป็นทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้ด้วยการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสร้างแนวป้องกันไฟแบบเปียก (Wet Fire Break) โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงตระหนักถึงคุณค่าอันอนันต์ของน้ำเป็นอย่างยิ่ง ทรงคำนึงว่าทุกสรรพสิ่งในสภาพแวดล้อมของมนุษย์นั้นจะเกื้อกูลซึ่งกันและกันได้ หากรู้จักประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ “ป่าเปียก” เพื่อป้องกันไฟไหม้ป่า นั่นจึงเป็นกลวิธีอย่างง่ายแต่ได้ประโยชน์สูงที่พระองค์ทรงคิดค้นขึ้น โดยทรงแนะนำให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำการศึกษาทดลองและได้รับผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ

การสร้าง “ป่าเปียก”

วิธีที่ ๑ ทำระบบป้องกันไฟไหม้ป่า โดยใช้แนวคลองส่งน้ำและแนวพืชชนิดต่างๆ ปลูกลงตามแนวคลอง

วิธีที่ ๒ สร้างระบบการควบคุมไฟป่าด้วยป่าเปียก โดยอาศัยน้ำชลประทานและน้ำฝน

วิธีที่ ๓ ปลูกลำต้นไม้โตเร็วคลุมแนวร่องน้ำ เพื่อให้ความชุ่มชื้นค่อยๆ ทวีขึ้นและแผ่ขยายออกไปทั้งสองร่องน้ำ ซึ่งจะทำให้ต้นไม้เติบโตและช่วยป้องกันไฟป่าเพราะไฟป่าจะเกิดขึ้น หากป่าขาดความชุ่มชื้น

วิธีที่ ๔ สร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น หรือที่เรียกว่า “Check Dam” ขึ้น เพื่อปิดกั้นร่องน้ำหรือลำธารขนาดเล็กเป็นระยะๆ เพื่อใช้เก็บกักน้ำและตะกอนดินไว้บางส่วน โดยน้ำที่เก็บไว้จะซึมเข้าไปสะสมในดิน ทำให้ความชุ่มชื้นแผ่ขยายเข้าไปทั้งสองด้านจนกลายเป็น “ป่าเปียก”

วิธีที่ ๕ สูบน้ำขึ้นที่สูงแล้วปล่อยให้ไหลลงมาที่ลอน้อย เพื่อช่วยเสริมการปลูกป่าบนพื้นที่สูงในรูป “ภูเขา ป่า” ให้กลายเป็น “ป่าเปียก” ช่วย ป้องกันไฟป่าได้

วิธีที่ ๖ ปลูกลำต้นกล้วย ซึ่งสามารถอุ้มน้ำไว้ได้มากกว่าพืชชนิดอื่นในพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นช่องว่างของปากกว้าง ๒ เมตร เพื่อเป็นแนวปะทะกับไฟป่า แนวพระราชดำริ “ป่าเปียก” จึง

เป็นทฤษฎีการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าไม้ โดยอาศัยความชุ่มชื้น ช่วยให้ป่าชุ่มฉ่ำอยู่เสมอ หากสามารถป้องกันไฟป่าได้ก็จะทำให้เกิดการฟื้นฟูป่าไม้ได้ในที่สุด

ทฤษฎีการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกตามหลักการฟื้นฟูสภาพป่าด้วยวัฏจักรธรรมชาติ (Natural Reforestation) เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่พระองค์ทรงคิดค้นเพื่อจะเพิ่มปริมาณป่าไม้ของประเทศไทย ซึ่งจะเน้นการทำที่เรียบง่ายได้ ประโยชน์สูงแต่ประหยัดสุด อีกทั้งยังช่วยฟื้นฟูปะบบนิเวศป่าไม้แบบดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี มีหลักการอันหลากหลาย ดังนี้

หลักการที่ ๑. ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกทรงเสนอแนวทางปฏิบัติ ๓ วิธี ดังนี้

๑.๑ ปล่อย “ถ้าเลือกได้ที่เหมาะสมแล้ว ก็ทิ้งป่านั้นไว้ตรงนั้น ไม่ต้องไปทำอะไรเลย ป่าจะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นป่าสมบูรณ์ โดยไม่ต้องไปปลูกสักต้นเดียว...”

๑.๒ ปละ “ในสภาพป่าเต็งรัง ป่าเสื่อมโทรมไม่ต้องทำอะไรเพราะต่อไม้จะแตกกิ่งออกมาอีก ถึงแม้ต้นไม้สวยแต่ก็เป็นต้นไม้ใหญ่ได้...”

๑.๓ ประคับประคอง “ไม่ไปรังแกป่า หรือต่อแยะต้นไม้ เพียงแต่คุ้มครองให้ขึ้นเองเท่านั้น...”

หลักการที่ ๒. ปลูกป่าในที่สูง ทรงแนะวิธีการดังนี้

“...ใช้ไม้จำพวกที่มีเมล็ดทั้งหลาย ขึ้นไปปลูกบน ยอดที่สูง เมื่อโตแล้วออกฝักออกเมล็ดก็จะลอยตกลงมาแล้วงอกเองในที่ต่ำต่อไป เป็นการขยายพันธุ์โดยธรรมชาติ...”

หลักการที่ ๓. ปลูกป่าธรรมชาติ ทรงเสนอแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

๓.๑ ปลูกต้นไม้ดั้งเดิม “ศึกษาดูก่อนว่า พืชพันธุ์ไม้ดั้งเดิมมีอะไรบ้าง แล้วปลูกแซมตามรายการชนิดต้นไม้ที่ศึกษามา...”

๓.๒ งดปลูกไม้ต่างถิ่น “...ไม่ควรนำไม้แปลกปลอมต่างพันธุ์ต่างถิ่นเข้ามาปลูก โดยยังไม่ได้ศึกษาอย่างแน่ชัดเสียก่อน...”

หลักการที่ ๔. การปลูกป่าทดแทน

ในขณะที่ประเทศไทยเรามีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่เพียงร้อยละ ๒๕ ของพื้นที่ประเทศ หรือประมาณ ๘๐ ล้านไร่ การจะเพิ่มเนื้อที่ป่าไม้ให้ได้ร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ประเทศแล้วคนไทยต้องช่วยกันปลูกป่าถึง ๔๘ ล้านไร่ โดยใช้กล้าไม้ ไม่ต่ำกว่าปีละ ๑๐๐ ล้านต้น และใช้เวลาถึง ๒๐ ปี จึงจะเพิ่มป่าไม้ได้ครบเป้าหมายที่กำหนดไว้เท่านั้น การปลูกป่าทดแทนจึงเป็นแนวทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานในการปลูกป่าทดแทน เพื่อคืนธรรมชาติสู่แผ่นดินด้วยวิธีทางแบบผสมผสานในเชิงปฏิบัติ ดังพระราชดำริตอนหนึ่งว่า “...การปลูกป่าทดแทนจะต้องทำอย่างมีแผน โดยการค้าเนินการไปพร้อมกับการพัฒนาชาวเขา ในการนี้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ชลประทาน และฝ่ายเกษตรจะต้องร่วมมือกันสำรวจต้นน้ำในบริเวณพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อวางแผนปรับปรุงต้นน้ำและพัฒนาอาชีพได้อย่างถูกต้อง...”

หลักการปลูกป่าในใจคน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้มาตั้งแต่เสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนราษฎรทั่วทุกภูมิภาค ทรงได้เห็นสภาพป่าไม้ที่ทรุดโทรมและถูกทำลายมากมาย จึงทรงมีพระราชดำริให้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศทางน้ำ ดิน และป่าไม้ เพื่อให้ประชาชนได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีในสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ และสามารถพึ่งพาตนเองได้หลายโครงการ ทั้งที่เป็นโครงการส่วนพระองค์ โครงการพระราชดำริป่าและดิน อาทิ โครงการศูนย์ศึกษา การพัฒนาเขาหินซ้อน จ.ฉะเชิงเทรา โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน จ.สกลนคร

โครงการศูนย์ศึกษาการ พัฒนาห้วยฮ่องไคร้ จ.เชียงใหม่ เป็นต้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่องของการปลูกป่าว่า “...ควรจะปลูกต้นไม้ในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง....”

หลักการและวิธีการปลูกป่า ๕ ระดับ แบบกสิกรรมธรรมชาติ

การปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง และการปลูกต้นไม้แบบกสิกรรมธรรมชาติ ประกอบด้วยต้นไม้หลากหลาย ทั้งชนิดพันธุ์ ช่วงอายุ ลักษณะนิสัย และขนาดความสูง โดยเราสามารถจัดแบ่งตามระดับช่วงความสูงและระบบนิเวศได้ ๕ ระดับอันได้แก่

๑. ไม้สูง เป็นกลุ่มต้นไม้เรือนยอดสูงสุดและอายุยืนไม้ในระดับนี้ เช่น ตะเคียน ยางนา เต็ง รัง ฯลฯ
๒. ไม้กลาง เป็นกลุ่มต้นไม้ที่ไม่สูงนัก ไม้ในระดับนี้ได้แก่บรรดาไม้ผลที่เก็บกินได้ เช่น มะม่วง ขนุน มังคุด กระท้อน ไข่ สะตอ ฯลฯ
๓. ไม้เตี้ย เป็นกลุ่มต้นไม้พุ่มเตี้ย ไม้ในระดับนี้ เช่น พริก มะเขือ กะเพรา ผักหวานบ้าน ตั้ว เหยียง ฯลฯ
๔. ไม้เรี่ยดิน ไม้ในระดับนี้เป็นตระกูลไม้เลื้อย เช่น พริกไทย รางจืด ฯลฯ
๕. ไม้หัวใต้ดิน ไม้ในระดับนี้เช่น ขิง ข่า มันมือเสือ บุก กวาวเครือ ฯลฯ

ข้อคำนึงในการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

๑. ไม้เบิกนำ ไม้สะเดา มะรุม แคน ไม้ผล กล้วย อ้อย และพืชผักอายุสั้น ควรหามาปลูกก่อน เพื่อสร้างแหล่งอาหารของครอบครัว
๒. ไม้ปลูกเพื่ออยู่อาศัย ควรปลูกหลังจากปลูกไม้ในข้อที่ ๑ ประมาณ ๑-๒ ปี
๓. ไม้สมุนไพร จะเจริญเติบโตได้ดีเมื่อมีความร่มรื่นเพียงพอ
๔. นาข้าว กำหนดพื้นที่ให้เหมาะสม หากมีพื้นที่พอ เพื่อเก็บข้าวไว้กินระหว่างปีโดยไม่ต้องซื้อ
๕. ร่องน้ำ ควรขุดร่องน้ำขนาดเล็ก เพื่อให้ความชุ่มชื้นกับพื้นดินและต้นไม้ ซึ่งจะทำให้สามารถเลี้ยงปลาธรรมชาติเพื่อใช้เป็นอาหาร โดยชุดเชื่อมต่อกันกับบ่อขนาดใหญ่

๖. ปลุกต้นไม้ให้หลากหลาย เพื่อการใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย ช่วยลดค่าใช้จ่าย สร้างความมั่นคง มั่งคั่ง ซึ่งเป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในครอบครัวและชุมชน ธนาकरต้นไม้ ประกันชีวิตที่พอเพียง มั่งคั่ง ยั่งยืน เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและ เครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติได้เสนอแนวคิด “ธนาकरต้นไม้” ให้เป็นเครื่องมือในการจัดการหนี้และสร้างหลักประกันชีวิตของเกษตรกร ให้เกษตรกรทั้งที่มีหนี้และไม่มีหนี้ปลุกต้นไม้มากขึ้น เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ตนเอง และตกทอดเป็นมรดกแก่ลูกหลานได้ โดยการทำบัญชีต้นไม้ฝากไว้ในธนาकर ซึ่งเป็นการเปลี่ยนรูปแบบจากการออมเงินดอกเบี้ยยต่ำ เป็นการออมต้นไม้ที่ให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า อีกทั้งเป็นการใช้จุดแข็งของเกษตรกรและแผ่นดินไทย เป็นฐานการสร้างไทยให้ยั่งยืนและสร้างผล ดีแก่โลก โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

- ต้นไม้ที่ประชาชนปลูก เป็นสิทธิของประชาชนในการเป็นเจ้าของ ทั้งที่ดินและต้นไม้ มีสิทธิในการดูแล รักษา คิดมูลค่า และตัดเพื่อเป็นสินค้าเหมือนพืชเกษตรอื่น
- ต้นไม้ทุกต้นย่อมมีมูลค่าในระหว่างที่ยังมีชีวิต (ไม่ใช่ตัดแล้วจึงมีค่าอย่างปัจจุบัน)
- การปลุกต้นไม้จะต้องยึดแนวทาง ปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง ได้แก่ (๑) ปลูกไว้กิน คือ กิน เป็นอาหาร กินเป็นเครื่องดื่ม กินเป็นสมุนไพร กินเป็นขนม (๒) ปลูกไว้ทำที่อยู่ ได้แก่ ทำไม้พื้น ไม้ฝา ไม้เสา และไม้เครื่องบน (๓) ปลูกไว้เพื่อใช้สอย ได้แก่ ทำฟืน ทำถ่าน ทำปุ๋ย ทำสารไล่แมลง ทำเครื่องมือเครื่องใช้ ใช้งานหัตถกรรม ใช้ทำสี ใช้ทำ น้ำยาซักล้าง (๔) ปลูกไว้เพื่อเป็นร่มเงาให้ความร่มเย็นเป็นประโยชน์ต่อ สิ่งแวดล้อม
- ต้นไม้ที่ประชาชนปลูก มีส่วนในการสร้างความสมดุลให้ระบบนิเวศ ช่วยดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ แก้ปัญหาโลกร้อน และรัฐบาลต้องสนับสนุนการทำการคาร์บอนเครดิตสำหรับเกษตรกรรายย่อย
- รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐต้องผลักดันพัฒนากลไกหนุนเสริมธนาकरต้นไม้ของภาคประชาชน เพื่อสร้างความมั่นคง มั่งคั่งใหม่ในชีวิต สังคม และประเทศชาติอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒. ฐานคนรักแม่ธรณี

“...การปรับปรุงที่ดินนั้น ต้องอนุรักษ์ผิวดินซึ่งมีความสมบูรณ์ไว้ ไม่ให้ไถหรือลอกหน้าดินทิ้งไปสงวนไม้ยืนต้นที่ยังเหลืออยู่ เพื่อที่จะรักษาความชุ่มชื้นของผิวดิน...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ดิน

เลี้ยงดิน ให้ดิน เลี้ยงพืช (feed the soil and let the soil feed the plant)

ในช่วงระยะเวลาเกือบ ๓๐ ปีที่ผ่านมา การเพิ่มผลผลิตและรายได้ของประเทศ มาจากการขยายพื้นที่การเพาะปลูกมากกว่าการเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ จนถึงขณะนี้ประมาณได้ว่าพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการเกษตรกรรมได้ใช้ไปจนเกือบหมด และพยายามหาพื้นที่ชดเชยด้วยการอพยพ โยกย้ายเข้าไปในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายเพิ่มมากขึ้น เพราะการใช้ที่ดินกันอย่างขาดความระมัดระวังและไม่มีการบำรุงรักษา ซึ่งทำให้เกิดความเสื่อมโทรม

จากปัญหาดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้ง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นเพื่อทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการสร้าง ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นตัวอย่างในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน การขยายพันธุ์พืชเพื่ออนุรักษ์ ดินและบำรุงดิน รวมถึงศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่มีวัตถุประสงค์หลักใน การศึกษาและพัฒนาพื้นที่พรุ ซึ่งเป็นดินเปรี้ยวให้เป็นดินที่มีคุณภาพ สามารถทำการเพาะปลูกได้ตลอดจนการ ทำแปลงสาธิตการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกรในบางพื้นที่ที่มีปัญหาในการพัฒนาปรับปรุงดินเสื่อมโทรมด้วย สาเหตุต่างๆ เช่น ดินเปรี้ยว ดินทราย ดินเค็ม ดินดาน ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อให้พื้นที่ที่มีปัญหาเรื่องดินทั้งหลาย สามารถใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้

ดินเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิตบนโลก โดยเฉพาะมนุษย์ได้ใช้ ทรัพยากรดินเป็นที่อยู่อาศัย เป็นแหล่งผลิตอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค เป็นแหล่งเก็บน้ำเพื่อการ อุปโภคบริโภค เป็นแหล่งสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นที่ตาย กล่าวได้ว่าดินเป็นทรัพยากรขั้นมูลฐาน เป็นตัวการให้มนุษย์เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากทรัพยากรอื่นๆ ได้เพิ่มมากขึ้นอย่างมหาศาล ดังจะเห็นได้จาก การที่ทรัพยากรดินเป็นตัวกลางในการกักเก็บกักเก็บก๊าซเรือนกระจก แสงแดด และน้ำ ส่งผลดีต่อการ เจริญเติบโตของพืชพรรณต่างๆ และมนุษย์ได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านี้ โดยผ่านสัตว์ที่กินพืชหรือ อาจได้รับโดยการกินพืชนั้นโดยตรง

มนุษย์เราจะใช้ที่ดินเพื่อสนองความต้องการของตนตลอดเวลา และนับวันจะถูกใช้หนักขึ้น เรื่อยๆ จนทุกวันนี้ สภาพความสมดุลของดินในหลายพื้นที่ของโลกได้เปลี่ยนแปลงไป การใช้ที่ดินผิดประเภท การทำลายผิวดินในรูปแบบต่างๆ เช่น การทำไร่เลื่อนลอย การตัดไม้ ทำลายป่า การใช้ปุ๋ยเคมี ล้วนส่งผล กระทบต่อสภาวะแวดล้อมอื่นๆ ในระบบนิเวศด้วย การทำการเกษตรของเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันก็ เช่นเดียวกัน มีการ “ปกปเกลือกเปลือยดิน” การเผา การใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตเป็นพิษกับ สิ่งแวดล้อม จึงเป็นวิธีการที่ผิดธรรมชาติและทำลายธรรมชาติซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาในอนาคต การเกษตรที่ไม่ ทำลายธรรมชาติ ไม่ปกปเกลือกเปลือยดิน ไม่เผา ไม่ใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต เป็นพิษกับ สิ่งแวดล้อม อันเป็นแนวทางของหลักกสิกรรมธรรมชาติ ที่ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงบำรุงดินเป็นอันดับ แรก และถือเป็นหัวใจสำคัญ เพราะถือว่าดินเป็นต้นกำเนิดของชีวิตสังคมไทยในอดีต ให้ความสำคัญของดินด้วย ความเคารพบูชาดินเสมือน “แม่” เรียก “พระแม่ ธรณี” การให้ความรักและเอาใจใส่พระแม่ธรณี โดยการหมั ดินหรือการคลุมดิน ไม่เปลือยดิน โดยใช้ฟาง เศษหญ้า หรือเศษพืชผลทางการเกษตรที่สามารถย่อยสลายได้เอง ตามธรรมชาติ และการปรุงอาหารเลี้ยงดินโดยการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพลงไปเพื่อให้เป็นอาหารของดินแล้ว ดิน จะปลดปล่อยธาตุอาหารให้พืช โดยกระบวนการย่อยสลายของจุลินทรีย์ เรียกหลักการนี้ว่า “เลี้ยงดิน ให้ดิน เลี้ยงพืช” การปฏิบัติเช่นนี้จะทำให้ดินกลับมามีชีวิต พืชที่ปลูกก็จะเจริญเติบโตแข็งแรงให้ผลผลิตดี ต้นทุนใน การผลิตลดลง รวมถึงการที่ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีสุขภาพกาย

สุขภาพจิตที่ดี จึงมีการให้นิยามของการปฏิบัติเช่นนี้ว่า “คืนชีวิตให้แผ่นดิน” ซึ่งเป็นการ แสดงออกถึงความกตัญญู กตเวที ของ “ลูก” (มนุษย์) ที่มีต่อ “แม่” (ธรณี)

ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ หมายถึง สารธรรมชาติที่ได้จากกระบวนการหมักบ่มวัตถุดิบจากธรรม ชาติต่างๆ ทั้งพืช และสัตว์จนสลายตัวสมบูรณ์เป็นฮิวมัส วิตามิน ฮอโมน และ สารธรรมชาติต่างๆ ซึ่งเป็นทั้ง อาหารของดิน ตัวเร่งการทำงานของสิ่งมีชีวิตเล็กๆ ที่อาศัยอยู่ในดิน และอาศัยอยู่ปลายรากของพืชที่สามารถ สร้างธาตุอาหารกว่า ๙๓ ชนิด ให้แก่พืช

ประโยชน์ของปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ

๑. เป็นอาหารของสิ่งมีชีวิตในดิน เช่น แบคทีเรีย เชื้อรา และแอคติโนมัยซีส
๒. ให้ธาตุอาหาร และกระตุ้นให้จุลินทรีย์ สร้างอาหารกว่า ๙๓ ชนิดแก่พืช
๓. ช่วยปรับปรุงคุณสมบัติ และโครงสร้างดินให้ดีขึ้น
๔. ช่วยดูดซับ หรือดักจับธาตุอาหารไว้ ให้แก่พืช
๕. ช่วยปรับค่าความเป็นกรด-ด่าง ของดินให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของพืช
๖. ช่วยกำจัด และต่อต้านเชื้อจุลินทรีย์ที่ก่อโรคต่างๆ
๗. ทำให้พืชสามารถสร้างพิษได้เอง ช่วยให้ต้านทานโรคและแมลงได้ดี มูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติได้รวบรวมข้อมูลประสบการณ์จากการปฏิบัติของเกษตรกร

ผลสรุปของนักวิชาการ และจากการปฏิบัติอย่างจริงจังภายในศูนย์กิจกรรมธรรมชาติ มาบเอื้อง จ.ชลบุรี และเครือข่ายจากภูมิภาคต่างๆ เช่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชนกลุ่มปุ๋ยชีวภาพ อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี, งานวิชาการเกษตร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.จันทบุรี, ศูนย์กิจกรรมสมุนไพรไทวังจันทร์ จ.ระยอง, ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติมูลนิธิไต้หวัน จ.สตูล, สวนผักปลอดสารพิษมาแฮน เทพา จ.สงขลา, ชมรมกิจกรรมธรรมชาติชุมพร คาบาน่า จ.ชุมพร และโครงการส่งเสริมกิจกรรมไรสารพิษวังน้ำเขียวอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.นครราชสีมา เป็นต้น และได้ข้อมูลที่น่าสนใจดังนี้

สูตรปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพและปุ๋ยน้ำหมักอินทรีย์ชีวภาพ

สูตรหญ้าผสมขี้ไก่

ส่วนประกอบ

- หญ้าสด ๕๐ กก.
- ขี้ไก่ ๕ กก. ไม่ควรเลือกไก่ที่กินยาปฏิชีวนะ เพราะจะทำให้มีกลิ่นเหม็นเน่า และเป็นอันตรายต่อจุลินทรีย์ในดิน และที่ปลายรากพืช

วิธีทำ

- นำหญ้าสด ๑๐ กก. ใส่ลงในถังหมักพลาสติกขนาด ๒๐๐ ลิตร ย่ำให้แน่น (จะสูงประมาณ ๒๐ ซม.) โรยขี้ไก่หมาดๆ ๑ กก. ทับลงบนหญ้า ทำซ้ำเดิมอีก ๔ ชั้น ปิดฝาเก็บไว้ในที่ร่ม จากนั้นบ่มไว้ประมาณ ๔๕ วัน ขึ้นไปจะได้ปุ๋ยน้ำเข้มข้นคุณภาพดี

วิธีใช้

ผสมน้ำ ๑ : ๒๐๐-๕๐๐ รดดิน / ผสมน้ำ ๑:๓๐๐-๑๐๐๐ ฉีดลำต้นและใบ

สูตรเศษอาหาร (ปุ๋ยคน)

ส่วนประกอบ

- เศษอาหารในครัวเรือน ๓ กก.
- น้ำตาลแดงหรือกากน้ำตาล ๑ กก.
- น้ำสะอาด ๑ - ๑๐ ลิตร (แล้วแต่เศษอาหารมีน้ำมากหรือไม่)
- หัวเชื้อจุลินทรีย์เข้มข้น ๑ ลิตร

วิธีทำ

- นำเศษอาหาร ๓ กก. ใส่ลงในถังพลาสติก แยกผสมน้ำกับน้ำตาลให้เข้ากัน เป็นเนื้อเดียว เติมหหัวเชื้อจุลินทรีย์เข้มข้นลงไป จากนั้นนำไปเททับลงในถังที่ใส่เศษอาหารให้ทั่วปิดฝาให้สนิท ไม่ให้แสงและอากาศเข้าได้ บ่มทิ้งไว้ประมาณ ๙๐ วัน จะได้ปุ๋ยน้ำคุณภาพดี กลิ่นหอม รสเปรี้ยว (pH ประมาณ ๓) หมายเหตุ ปริมาณส่วนผสมต่างๆ ปรับได้ตามส่วน

วิธีใช้

ผสมน้ำ ๑:๑๐๐-๔๐๐ รดโคนหรือ ผสมน้ำ ๑:๒๐๐-๑๐๐๐ ฉีดลำต้นและใบ

สูตรพืชผัก

ส่วนประกอบ

- เศษพืชผักผลไม้ทุกชนิด ๓ กก.
- น้ำตาลแดงหรือกากน้ำตาล ๑ กก.
- น้ำสะอาด ๑๐ ลิตร
- หัวเชื้อจุลินทรีย์เข้มข้น ๑ ลิตร

วิธีทำ

นำเศษผักผลไม้สับให้เป็นชิ้นเล็กๆ ใส่ในถังพลาสติก แยกผสมน้ำกับน้ำตาลให้เข้ากันเป็นเนื้อเดียว เติมหหัวเชื้อจุลินทรีย์เข้มข้นลงไป จากนั้นนำไปเททับลงบนเศษผักผลไม้ในถังให้ทั่ว ใช้ไม้ไผ่ขุดกดให้เศษผักจมน้ำ ปิดฝาให้สนิท ไม่ให้แสงและอากาศเข้า บ่มทิ้งไว้ในที่ร่ม ๙๐ วันเป็นอย่างน้อย ก็จะได้ปุ๋ยน้ำคุณภาพดีกลิ่นหอม และรสเปรี้ยว (pH ๓.๓) เหมาะสำหรับรดพืชผักทุกชนิด

หมายเหตุ ถ้าต้องการรดผักชนิดไหนให้ใช้ผักชนิดนั้นหมักเป็นหลัก ร่วมกับพืชผักที่ชอบขึ้นร่วมกับผักชนิดนั้น

วิธีใช้

ผสมน้ำ ๑:๑๐๐ รดดินหรือผสม น้ำ ๑ : ๒๐๐-๔๐๐ ฉีดพ่นใบและลำต้น

สูตรหอยเชอรี่หรือสูตรปลา

ส่วนประกอบ

- หอยเชอรี่หรือปลาสด ๓ กก.
- น้ำตาลทรายแดงหรือกากน้ำตาล ๑ กก.
- น้ำสะอาด ๑๐ ลิตร - หัวเชื้อจุลินทรีย์เข้มข้น ๑ ลิตร

วิธีทำ

นำหอยเชอรี่หรือปลามาสับ ทับ หรือบดให้พอแหลก แยกผสมน้ำน้ำตาล และหัวเชื้อจุลินทรีย์เข้มข้นให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกัน แล้วเททับลงบนหอยเชอรี่หรือปลาในถัง ใช้ไม้ผัดกวดให้หอยเชอรี่ หรือปลาจมลงในน้ำ จากนั้นปิดฝาให้สนิท ไม้ให้แสง และอากาศเข้า บ่มทิ้งไว้ในที่ร่มประมาณ ๙๐ วัน เป็นอย่างน้อย

หมายเหตุ ไม่ควรใช้สูตรหอยเชอรี่หรือ สูตรปลาเพียงอย่างเดียว ควรใช้ร่วมกับสูตรพืชผัก หรือสูตรสมุนไพรด้วย

ปุ๋ยน้ำหมักแห้งอินทรีย์ชีวภาพ (ชนิดผง) สูตรมูลสัตว์

ส่วนประกอบ

- มูลสัตว์ ๑ กระสอบ
- แกลบ เศษใบไม้ หรือขี้ข้าวโพด ๑ กระสอบ
- ขี้เถ้าแกลบ ๑ กระสอบ
- รำอ่อน ๑ กระสอบ
- น้ำสะอาด ๑๐ ลิตร (ถ้าวัตถุดิบแห้งมากก็สามารถเพิ่มปริมาณขึ้น)
- หัวเชื้อจุลินทรีย์เข้มข้น ๑ ลิตร

วิธีทำ

๑) นำมูลสัตว์ แกลบ ขี้เถ้าแกลบ และรำอ่อนมาผสมคลุกเคล้าให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกัน

๒) ผสมน้ำกับหัวเชื้อจุลินทรีย์เข้มข้นให้เข้ากัน รดลงบนกองวัสดุ และผสมให้เข้ากัน จนมีความชื้นประมาณ ๓๕% โดยทดลองกำดูจะเกาะกันเป็นก้อนได้แต่ไม่เหนียว และเมื่อปล่อยทิ้งลงพื้นจากความสูงประมาณ ๑ เมตร ก้อนปุ๋ยจะแตกแต่ยังมีรอยนิ้วมือเหลืออยู่

๓) คลุกเคล้าให้เข้ากันดี ตักปุ๋ยใส่กระสอบ และมัดปากถุงให้แน่น

๔) กองกระสอบปุ๋ยซ้อนกันเป็นชั้นๆ และควรวางกระสอบแต่ละตั้งให้ห่างกัน เพื่อให้ความร้อนสามารถระบายออกได้ทั้ง ๔ ด้าน เพื่อไม่ต้องกลับกระสอบทุกวัน

๕) ทิ้งไว้ประมาณ ๕-๗ วัน ตรวจสอบว่ามีกลิ่นหอมและไม่มีไอร้อน ก็สามารถนำไปใช้งานและเก็บรักษาไว้ได้นาน

วิธีใช้

ควรใช้ตั้งแต่ในขั้นตอนของการเตรียมดินโดยผสมคลุกเคล้ากับดินในแปลงเสร็จแล้วคลุมดินด้วยฟาง ใบไม้ หรือกิ่งไม้ และควรหมักดินทิ้งไว้ ๗ วัน จึงจะเริ่มลงมือปลูกพืช (ในกรณีที่เป็น นาข้าว พืชไร่ และพืชผัก)

อัตราการใช้

- นาข้าว ๒๐๐ กก. ต่อ ๑ ไร่
- พืชไร่/ผัก ๒ กำมือ ต่อ ๑ ตารางเมตร
- ไม้ยืนต้น พืชสวน ๑ กก. ต่อ ๑ ตารางเมตร

ข้อเสนอแนะ

ในการใช้ปุ๋ยหมักแห้งอินทรีย์ชีวภาพให้ได้ผลดีนั้น หลังจากหว่านหรือคลุกผสมปุ๋ยหมักแห้งกับดินแล้ว ควรคลุม ดินด้วยฟาง เศษหญ้า หรือเศษใบไม้ จากนั้นใช้ปุ๋ยน้ำหมักอินทรีย์ชีวภาพรด ลงไปในอัตราส่วน ๑ : ๒๐๐ จะช่วยให้ดินร่วนซุยและฟูขึ้น ทำให้รากพืชเติบโตได้ดี

๓. ฐานคนรักน้ำ

“...หลักสำคัญว่า ต้องมีน้ำ น้ำบริโภคและน้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้า คนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้า ไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ๑๗ มีนาคม ๒๕๓๘

น้ำ... ปัจจัยพื้นฐานสำหรับทุกชีวิตบนโลก

จากพระราชดำรัสขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “น้ำ” เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญสำหรับทุกชีวิต ทุกกิจกรรมบนโลก ซึ่งรวมทั้งการทำเกษตรกรรมด้วยเช่นกัน ในทุกครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศนั้น ทรงทอดพระเนตรพบสภาพปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการปลูกข้าว จนเกิดแรงดลพระราชหฤทัยและเป็นแนวคิดขึ้นว่า

๑. ข้าวเป็นพืชที่แข็งแกร่ง หากได้น้ำเพียงพอจะสามารถเพิ่มปริมาณเมล็ดข้าวได้มากยิ่งขึ้น

๒. หากเก็บน้ำฝนที่ตกลงมาไว้ได้แล้ว นำมาใช้ในการเพาะปลูกก็จะสามารถเก็บเกี่ยวได้มากขึ้นเช่นกัน

๓. การสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่นับวันแต่จะยากที่จะดำเนินการได้ เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนและข้อจำกัดของปริมาณที่ดินเป็นอุปสรรคสำคัญ

๔. หากแต่ละครัวเรือนมีสระน้ำประจำไร่นาทุกครัวเรือนแล้ว เมื่อนับปริมาณรวมกันก็ย่อมเท่ากับปริมาณในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ แต่สิ้นค่าใช้จ่ายน้อยและเกิดประโยชน์สูงสุดโดยตรงมากกว่า เนื่องจากการทำเกษตรกรรมของเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ เป็นระบบเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ซึ่งไม่สามารถกำหนดควบคุมได้ ในบางปีก็เกิดภัยแล้งขณะที่บางปีก็เกิดภัยพิบัติ น้ำท่วม จนทำให้พืชผลและสัตว์เลี้ยงจากการกสิกรรมต่างๆ เสียหายไปเป็นจำนวนไม่น้อย ไม่เพียงเท่านั้น ปัญหาเกี่ยวกับน้ำยังคุกคามรวมถึงคนเมือง โดยเฉพาะปัญหาน้ำท่วมและปัญหาน้ำเน่าเสีย ที่สร้างความเดือดร้อนแทบทุกปี การจัดการเพื่ออนุรักษ์น้ำ ทั้งในสภาวะที่น้ำน้อย น้ำมาก และน้ำเสีย จึงเป็นสิ่งจำเป็นอันดับต้นๆ ทั้งเพื่อการทำสิกรรมธรรมชาติและการดำเนินชีวิตของทุกๆ ชีวิตบนโลก

ศาสตร์การจัดการและการอนุรักษ์น้ำของพระราช...จากฟากฟ้า ลงภูผา ผ่านทุ่งนา สู่มหานที...

จากฟากฟ้า... โครงการฝนหลวง

วิธีทำฝนหลวงมีอยู่ ๓ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ ก่อทวน คือ การดัดแปรสภาพ อากาศหรือก้อนเมฆในขณะนั้น เพื่อกระตุ้นให้มวลอากาศชื้นไหลพาขึ้นสู่เบื้องบนอันเป็นการชักนำไอน้ำ หรืออากาศชื้นเข้าสู่กระบวนการเกิดเมฆ

ขั้นตอนที่ ๒ เลี้ยงให้อ้วน คือ การดัดแปรสภาพอากาศ เพื่อทำให้เมฆเจริญขึ้นจนมีขนาดใหญ่หนาแน่น และพร้อมที่จะตกลงมาเป็นฝน

ขั้นตอนที่ ๓ โจมตี คือการดัดแปรสภาพอากาศที่จะกระตุ้นให้เม็ดละอองเมฆปะทะชนกัน แล้วรวมตัวเข้าด้วยกันจนมีขนาดใหญ่ขึ้น ขณะเดียวกันก็เป็นการลดแรงไหลพาขึ้นเบื้องบน เพื่อให้เม็ดน้ำมีขนาดใหญ่ตกลงสู่เบื้องล่าง แล้วเกิดเป็นฝนตกลงมาสู่เป้าหมาย

ลงภูผา... เครื่องดักหมอก

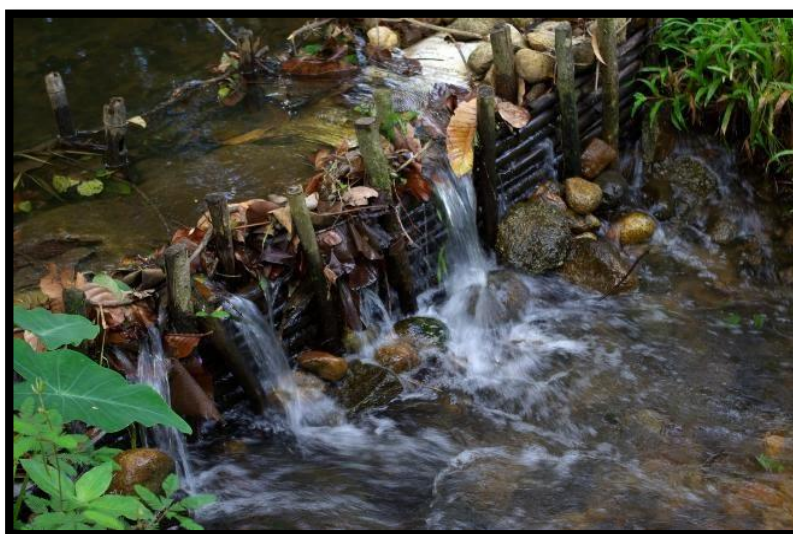
พระองค์ท่านได้พระราชพระราชดำริให้จัดทำแผงดักหมอก และทดลองใช้บริเวณพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ เมื่อ ๑๔ มีนาคม ๒๕๓๖ โดยหลักการวางแผงดักหมอกควรจะออกแบบให้สามารถรับน้ำได้ทั้งด้านหน้าและด้านหลังของแผง การติดตั้งแผงควรพิจารณาทิศทางของลม และตั้งขวางทางลม เพื่อดักหมอกและน้ำค้าง ใช้วัสดุอะไรก็ได้ทำแผงดักหมอก แต่ควรเป็นวัสดุที่หาง่าย มีในท้องถิ่นและราคาไม่แพง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมว่า

“...แผงดักหมอกนี้สามารถช่วยบังแดดบังลมกับต้นไม้ในระยะแรกๆที่เริ่มทำการปลูกต้นไม้ หรือในระยะแรกที่ต้นไม้ เริ่มเติบโตขึ้นได้ด้วยส่วนวัสดุที่จะนำมาใช้ในการดักหมอกนี้ควรจะเป็นวัสดุประเภทที่ร่วนซุยมากๆ เช่น ตาข่ายไนล่อน ซึ่งจะทำให้เกิดการจับตัวของหยดน้ำได้ดี อีกทั้งการใช้วัสดุที่เป็นเสื่อลำแพน การสานอย่าให้ทึบ ควรสานให้โปร่ง เนื่องจากในอากาศนั้นมีความชื้นอยู่แล้ว จะทำให้เกิดการควบแน่นและกลั่นตัวเป็นหยดน้ำได้...”

ฝายชะลอความชุ่มชื้น (Check Dam)

ใช้วัสดุธรรมชาติที่หาง่ายในท้องถิ่น เช่น ก้อนหิน และไม้ เพื่อก่อเป็นฝายขวางร่องน้ำหรือห้วยเล็กๆ ทำหน้าที่กักกระแสน้ำไว้ให้ไหลช้าลง และให้น้ำสามารถซึมลงใต้ผิวดินสร้างความชุ่มชื้นในบริเวณนั้น อีกทั้งยังช่วยดักตะกอนดินและทราย ไม่ให้ไหลลงสู่แหล่งน้ำเบื้องล่าง

แฝก

การปลูกหญ้าแฝกตามแนวระดับ เพื่อช่วยชะลอความชุ่มชื้นไว้ในดิน โดยรากของหญ้าแฝกจะขยายออกด้านข้างเป็นวง เส้นผ่าศูนย์กลางไม่เกิน ๕๐ เซนติเมตร และจะแทงลงไปเป็นแนวลึกใต้ดิน ๑-๓ เมตร แล้วสานกันเป็นแนวกำแพงดูดซับความชุ่มชื้นให้แก่ผิวดิน

ผ่านทุ่งนา.. โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก

เป็นโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำและบรรเทาอุทกภัย ในเขตลุ่มน้ำป่าสัก กรุงเทพฯ และปริมณฑล ลักษณะเป็นเขื่อนดินยาว ๔,๖๘๐ เมตร มีความจุ ๙๖๐ ล้านลูกบาศก์เมตร “...หากประวิงเวลาต่อไปไม่ได้ทำ เราก็ต้องอดน้ำแน่ จะกลายเป็นทะเลทราย และเราก็จะอพยพไปไหนไม่ได้ โครงการนี้ คือ สร้างอ่างเก็บน้ำ ๒ แห่ง แห่งหนึ่งคือที่ แม่น้ำป่าสัก อีกแห่งคือที่แม่น้ำนครนายก ๒ แห่งรวมกัน จะเก็บน้ำเหมาะสมพอเพียงสำหรับการบริโภค การใช้น้ำในเขตกรุงเทพฯ และเขตใกล้เคียง ในที่ราบลุ่มของประเทศไทย...” พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙

ทฤษฎีใหม่

เป็นการสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็กบนผิวดิน ในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร โดยแบ่งที่ดิน สำหรับใช้ชุดเป็นสระเก็บน้ำ ให้สามารถใช้ทำการเกษตรได้ตลอดปีและสามารถเลี้ยงปลาไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้ บริเวณขอบสระยังสามารถใช้ปลูกพืชผักสวนครัวได้อีกด้วย

โครงการแก้มลิง

หลักการของโครงการคือ เมื่อเกิดน้ำท่วมก็ชุดคลองชักน้ำให้ไหลมารวมกัน เก็บไว้ในแหล่งพักน้ำ แล้วจึงค่อยทำการระบายลงสู่ทะเลผ่านทางประตูระบายน้ำในช่วงที่ปริมาณน้ำทะเลลดลง ขณะเดียวกันก็สามารถสูบน้ำออกจากคลองที่เป็นแก้มลิงลงสู่ทะเลตลอดเวลา เพื่อที่น้ำจากตอนบนจะได้ไหลลงมาได้เรื่อยๆ และเมื่อใดก็ตามที่ระดับน้ำทะเลขึ้นสูงกว่าระดับน้ำในคลองที่เป็นแก้มลิง ก็ให้ปิดประตูระบายน้ำกั้นไม่ให้น้ำทะเลไหลย้อนกลับเข้ามา โครงการพัฒนาลุ่มน้ำนครนายกตอนบนโครงการเชื่อมเก็บกักน้ำคลองท่าด่าน จังหวัดนครนายก สร้างอยู่ในบริเวณจุดที่ต่ำจากน้ำตกเหวนรกลงมา เป็นโครงการที่มีความสำคัญมาก เพราะนอกจากจะช่วยให้ราษฎรมีน้ำใช้เพาะปลูกในฤดูแล้งได้เป็นจำนวนนับแสนไร่แล้ว เขื่อนแห่งนี้ยังสามารถป้องกันอุทกภัยไว้ได้ทุกปี ขณะเดียวกันในฤดูแล้ง น้ำจากเขื่อนก็จะถูกระบายออกให้แก่เกษตรกร ทั้งยังเป็นการช่วยชะล้างดินเปรี้ยวในพื้นที่หลายอำเภอของนครนายกได้อีกทาง

พระราชดำริในการใช้น้ำดีไล่น้ำเสีย

เป็นการนำน้ำคุณภาพดีจากแม่น้ำเจ้าพระยา ส่งเข้าไปไล่น้ำเสียตามคลองในเขตกรุงเทพฯ และ ปริมณฑล ได้แก่ คลอง บางเขน คลองบางซื่อ คลองแสนแสบ คลอง เทเวศร์ และคลองบางลำภู เพื่อช่วยลด ปัญหาความเน่าเสียของน้ำในคลองต่างๆ คล้ายกับการ “ชักโครก” คือ ปิดและเปิดน้ำให้ได้จังหวะตามเวลาน้ำ ขึ้น-น้ำลง หากน้ำขึ้นสูงก็เปิดประตูน้ำให้น้ำดีเข้าไปไล่น้ำเสีย ครั้นน้ำทะเลลงก็เปิดประตูถอยน้ำเสียออกจาก คลองไปด้วย

กังหันน้ำชัยพัฒนา

ใช้บำบัดน้ำเสียที่เกิดจากชุมชนและ อุตสาหกรรม ลักษณะเป็นเครื่องกลหมุนช้า แบบทุ่นลอยเพื่อช่วยเติม ออกซิเจนที่ผิวน้ำ

สู่มหานที.. บำบัดน้ำเสียโดยธรรมชาติ

โครงการวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ ต.แหลมผักเบี้ย อ.บ้านแหลม จ. เพชรบุรี เป็นโครงการศึกษาวิจัยวิธีการบำบัดน้ำเสีย กำจัดขยะมูลฝอยและ การรักษาสภาพป่าชายเลนด้วยวิธีธรรมชาติตามแนวพระราชดำริ มีขั้นตอนคือ

๑. ดำเนินการสร้างท่อระบายรวบรวมน้ำเสีย (Combine Waste Water System) จาก เทศบาลเมืองเพชรบุรี จากนั้นส่งน้ำเสียไปยังสถานีสูบน้ำเสียที่คลองยาง ซึ่งเป็นบ่อดักขยะและบ่อดกตะกอน โดยในขั้นต้นจะสามารถลดค่าความสกปรกไปได้ถึงร้อยละ ๔๐

๒. น้ำเสียจากคลองยางจะถูกสูบและส่งไปตามท่อเป็นระยะทาง ๑๘ กิโลเมตร เข้าสู่ระบบ บำบัดน้ำเสียที่ตำบลแหลมผักเบี้ย ซึ่งดำเนินการพร้อมกัน ๒ ระบบ คือ ระบบบำบัดน้ำเสีย และระบบกำจัด ขยะ โดยระบบบำบัดน้ำเสียแบ่งออกเป็น

ก. ระบบบำบัดหลัก ซึ่งประกอบด้วยระบบบำบัดน้ำเสีย (Lagoon Treatment) จำนวน ๕ บ่อ ในพื้นที่ ๙๕ ไร่ โดยน้ำเสียจะไหลเข้าระบบน้ำล้นตามลำดับคือผ่านบ่อดกตะกอน (Sedimentation Pond) เข้าบ่อบำบัด ๑-๓ (Oxidation Pond) ก่อนไหลสู่บ่อปรับคุณภาพน้ำ (Polishing Pond) เป็นขั้นสุดท้าย จากนั้นจึงระบายลงสู่ป่าชายเลน ซึ่งน้ำเสียขั้นสุดท้ายจะได้รับการตรวจสอบคุณภาพน้ำจากคณะวิจัยอย่าง ใกล้ชิด

ข. ระบบบำบัดน้ำรอง อยู่ระหว่างดำเนินการในพื้นที่ประมาณ ๖๐ ไร่ ประกอบด้วย

- ระบบบึงชีวมวล (Constructed Wetland) เป็นการดำเนินการโดยให้น้ำเน่าเสียไหลผ่านบ่อดินตื้นๆ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่ภายในปลูกพืชที่มีรากพุ่มประเภทกกพันธุ์ต่างๆ และต้นอ้อพืชเหล่านี้มีระบบรากแผ่กระจายยึดเกาะดิน และสามารถเจริญเติบโตได้ในน้ำขัง พืชเหล่านี้จะช่วยดูดซับสารพิษและอินทรีย์สารให้ลดน้อยลง ตลอดจนทำหน้าที่ย่อยสลายสารอินทรีย์ให้หมดไป
- ระบบกรองน้ำเสียด้วยหญ้า (Grass Filtration) โดยการปล่อยน้ำจากบ่อปรับคุณภาพน้ำของระบบบำบัดน้ำเสียเป็นระยะ (Bat Flow) นานครั้ง ละ ๑-๒ สัปดาห์ ผ่านเข้าไปในแปลงหญ้ามีขนาดและลักษณะเหมือนระบบบึงชีวมวลจนกระทั่งน้ำมีความสะอาดดียิ่งขึ้น
- ระบบกรองน้ำเสียด้วยป่าชายเลน (White and Red Mangrove) น้ำเสียจะได้รับการบำบัดผ่านเข้าไปในพื้นที่ ๓๐ ไร่ ที่ทำการปลูกป่าชายเลนแบบผสมผสานกันในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งน้ำที่ผ่านป่าชายเลนจะได้รับการบำบัดจนเป็นน้ำดีตามมาตรฐาน

การบำบัดน้ำเสียโดยใช้จุลินทรีย์

วิธีที่ ๑ การใช้น้ำหมักชีวภาพ

โดยการใช้ น้ำหมักชีวภาพปริมาณ ๑ ต่อ ๕๐๐ ส่วน ราดลงทั้งในน้ำทิ้งจากครัวเรือน ตลาดสด ฟาร์มปศุสัตว์ หรือโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อให้จุลินทรีย์ช่วยย่อยสลายอินทรีย์สารในแหล่งน้ำ นอกจากนี้ น้ำหมักชีวภาพยังสามารถนำไปใช้ได้ดีในการปรับสภาพน้ำในบ่อประมงทั้งบ่อเลี้ยงกุ้งและปลาได้เป็นอย่างดี

วิธีที่ ๒ ลูกกระเบิดจุลินทรีย์

เป็นการบำบัดและฟื้นฟูแหล่งน้ำให้ดีขึ้นด้วยจุลินทรีย์เช่นเดียวกับการใช้น้ำหมัก ประกอบด้วยโคลนจากท้องน้ำ ๕๐ กิโลกรัม, รำ ๑๐ กิโลกรัม, ปุ๋ยอินทรีย์เม็ดหรือผง ๕๐ กิโลกรัม และน้ำหมักชีวภาพที่หมักจนได้ที่แล้ว ๓ เดือนขึ้นไป โดยนำทุกอย่างมาผสมเข้าด้วยกัน จนสามารถปั้นเป็นก้อนขนาดเท่าลูกเปตอง นำไปฝังไว้ในที่ร่มจนแห้ง สามารถนำไปบำบัดน้ำได้โดยใช้ในอัตราส่วน ๕ กิโลกรัมต่อน้ำ ๑ ล้านลิตร หรือ ๒๕-๕๐ กิโลกรัม ต่อพื้นที่ไร่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพน้ำที่เน่าเสียจากการทดลองของเครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติพบว่า สามารถเพิ่มค่า DO (Dissolved Oxygen) หรือค่าออกซิเจนที่ละลายในน้ำจาก ๓.๕ ppm (หรือส่วนใน ล้านส่วน) เป็น ๖.๕ ppm ในเวลา ๒๒ นาที

ออกซิเจนเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับปลา, หอย, พืช และแอโรบิกแบคทีเรีย (แบคทีเรียที่ต้องการออกซิเจน) ถ้าหากค่า DO ในน้ำต่ำกว่า ๓ ppm จะทำให้สิ่งมีชีวิตในน้ำอยู่ในภาวะถูกกดดัน ถ้าค่า DO ต่ำกว่า ๒ ppm หรือ ๑ ppm ปลาจะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เนื่องจากปลาจะดำรงชีวิตและทำกิจกรรมต่างๆ ตามปกติ ได้ที่ค่า DO ๕-๖ ppm ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชน้ำ การเพิ่มออกซิเจนในแหล่งน้ำช่วยให้เกิดแบคทีเรียที่สร้างสรรค์ขึ้นอย่างทวีคูณ ส่งเสริมให้เกิดสัตว์หน้าเลน เช่น ไส้เดือน แมลงในน้ำ รวมทั้งไรน้ำ ซึ่งเป็นอาหารธรรมชาติที่สำคัญยิ่งของสัตว์น้ำพวก ปู กุ้ง ปลา และหอย

เงาะ หมูรำ กล่ำ ช้าง

เงาะ (อีสาน) หมูรำ (ใต้) กล่ำหรือ ช้าง (ตะวันออก) เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านของไทย เพื่อดึงดูดสัตว์น้ำให้เข้ามาอยู่อาศัย เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำขนาดเล็กจำนวนมาก และช่วยให้สะดวกในการทำประมง มักสร้างด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเช่น กิ่งไม้ กอไผ่ ใบมะพร้าว เครื่องมือชนิดนี้ นอกจากจะถูกประยุกต์มาเป็นแหล่งอนุรักษสัตว์น้ำแล้ว ยังช่วยป้องกันเรือประมงขนาดใหญ่ เช่น เรืออวนลาก เข้ามาทำประมงในเขตน่านน้ำหวงห้ามได้อีกทางหนึ่งด้วย

๔. ฐานคนรักแม่โพสพ

“...ขอบใจที่นาสิทธิบัตรนี้ ซึ่งถือว่าการประกันว่าการข้าวไทยเป็นของไทยแท้ ซึ่งคนหนักใจว่า เราเป็นข้าวไทยมานานแล้วจะกลายเป็นต้องไปกินข้าวฝรั่ง เพราะว่าสิทธิบัตรนี้เป็นของฝรั่ง แต่ว่ามาอย่างนี้ ก็ถือว่าเป็นว่าเราได้รับประกันว่าเราเป็นข้าวไทย และจะกินข้าวไทยต่อไป ฉะนั้นการที่มีสิทธิบัตรนี้ ก็เป็นสิ่งที่สำคัญ และก็หวังว่าทุกคนจะรักษาความเป็นไทยได้ด้วยรับประทานกินข้าวไทย ไม่ต้องกินข้าวฝรั่ง...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล อ.หัวหิน
จ.ประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๒

ข้าวเป็นพืชที่หล่อเลี้ยงเผ่าพันธุ์คนไทยมานับตั้งแต่โบราณกาล โดยมีการค้นพบหลักฐานที่ชี้ว่า ได้เกิดภูมิปัญญาการปลูกข้าวด้วยการปักดำในวัฒนธรรมบ้านเชียงซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ ปี และจากการตรวจพบเมล็ดข้าวเก่าแก่อายุมากกว่า ๖,๐๐๐ ปี ผสมอยู่ในภาชนะดินเผาที่โนนนกทา จังหวัดขอนแก่น สนับสนุนแนวคิดที่ว่า บรรพบุรุษของเราชาวเอเชียอาคเนย์ ได้เริ่มทำการปลูกข้าวก่อนที่จะถึงแห่งข้าวจะแพร่หลายเข้าไปสู่ประเทศอินเดีย จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี

คนไทยผูกพัน นับถือและบูชาข้าวในนามเรียกขาน “แม่โพสพ” เทพธิดาประจำต้นข้าว ซึ่งเชื่อว่าคอยช่วยเหลือชาวนาให้สามารถทำนาได้พอกินและพอสำหรับจุนเจือเพื่อนมนุษย์ ดังคำอธิษฐานของชาวนาในอดีตระหว่างทำการหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าว ๓ กำแรก ลงบนผืนนา โดยกำที่ ๑ กล่าวว่า “ทำบุญ” กำที่ ๒ กล่าวว่า “ทำทาน” และกำที่ ๓ กล่าวว่า “เลี้ยงชีวิต”

การทำนาเพื่อ “ทำบุญ ทำทาน เลี้ยงชีวิต เคารพเกื้อกูลในแม่โพสพและธรรมชาติ” เปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อขาย และการให้ค่ากับผลกำไรและศรัทธาในเงินทองเป็นที่ตั้ง ส่งผลให้เกิดการขยายพื้นที่ทำนาอย่างกว้างขวาง

จากการทำนาที่ไม่ต้องใช้เงินสัปดาห์ในอดีต ต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ยปีพ.ศ. ๒๕๕๑ เพิ่มขึ้นถึง ๖,๐๐๐ บาท/ไร่ ซึ่งในรายการนี้รวมถึงค่าซื้อปุ๋ยและสารเคมีจากต่างประเทศที่เพิ่มปริมาณมากขึ้นในทุกๆ ปี ปุ๋ยฝรั่งเบียดแทนที่มูลจากควายอดีตเพื่อนคู่กายคู่ใจของบรรพชนชาวนาไทย ซึ่งนอกจากคอยช่วยเหลือชาวนาในด้านแรงงานแล้วยังผลิตปุ๋ยธรรมชาติให้แก่ชาวนาอีกด้วย โดยควายรุ่นที่มีน้ำหนักประมาณ ๒๕๐ กิโลกรัม ๑ ตัว จะถ่ายมูลสดเฉลี่ยวันละ ๑๓.๕ กิโลกรัมหรือคิดเป็นมูลแห้ง ๔ กิโลกรัม

นาข้าวอินทรีย์...กู้ชีวิตชาวนาไทย

นาข้าวอินทรีย์ เป็นระบบการผลิตข้าวที่ไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตรทุกชนิดเป็นต้นว่า ปุ๋ยเคมี สารควบคุมการเจริญเติบโต สารควบคุมและกำจัดวัชพืชสารป้องกันกำจัดโรค แมลง และสัตว์ศัตรูข้าว ตลอดจนสารเคมีที่ใช้รมเพื่อป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าวในโรงเก็บการผลิตข้าวอินทรีย์ นอกจากจะทำให้ได้ผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพสูงและปลอดภัยจากสารพิษแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนอีกด้วย

การผลิตข้าวอินทรีย์เป็นระบบการผลิตทางการเกษตรที่เน้นเรื่องของธรรมชาติเป็นสำคัญ ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ การรักษาสมดุลธรรมชาติและ

การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ เพื่อการผลิตอย่างยั่งยืน เช่น ปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดินโดยการปลูกพืชหมุนเวียน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในไร่หรือจากแหล่งอื่น ควบคุมโรค แมลง และศัตรูศัตรูข้าวโดยวิธีผสมผสานไม่ใช้สารเคมี

การเลือกใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมมีความต้านทานโดยธรรมชาติ ช่วยรักษาสมดุลของศัตรูธรรมชาติ การจัดการพืชดิน และน้ำ ให้ถูกต้องเหมาะสมกับความต้องการของต้นข้าว เพื่อให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้ดี มีความสมบูรณ์แข็งแรงตามธรรมชาติ การจัดการสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมต่อการระบาดของโรคแมลง และศัตรูศัตรูข้าว เป็นต้น การปฏิบัติเช่นนี้สามารถทำให้ต้นข้าวที่ปลูกให้ผลผลิตสูงในระดับที่น่าพอใจ โดยมีเทคนิคและวิธีการดังนี้

๑. ย่อยฟางและตอซังให้เป็นปุ๋ยหลังการเก็บเกี่ยว อย่าเผาฟางตอซัง หรือหญ้า เพราะจะเป็นการทำลายหน้าดินและจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ในดิน ควรปล่อยน้ำเข้านาให้ไถระดับความลึก ๕ - ๑๐ ซม. แทน จากนั้นใช้น้ำหมัก หยดไปกับน้ำในอัตราไร่ละ ๑ ลิตร ปล่อยทิ้งไว้ประมาณ ๓ - ๗ วัน น้ำหมักจะกระตุ้นจุลินทรีย์ในดินให้ทำการย่อยฟาง สังเกตได้โดยเมื่อเหยียบฟางขึ้นดูจะพบว่าฟางเปื่อยยุ่ย กลายเป็นปุ๋ยอย่างดี นอกจากนี้ การหมักฟางยังให้ประโยชน์อีกหลายประการคือ ได้ปุ๋ยหมักอินทรีย์ชีวภาพจากฟางข้าว ซึ่งช่วยปรับสภาพโครงสร้างดินให้ร่วนซุยและฟูขึ้น ทั้งยังช่วยเพิ่มจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ในดิน เมื่อฟางย่อยสลายดีแล้วก็สามารถทำเหือกหวานหรือปักดำได้ทันที โดยไม่ต้องไถคราด ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายขึ้น ทั้งยังสามารถปรับค่าความเป็นกรด-ด่างในดินให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการทำนาข้าวคือประมาณ pH ๖.๕

๒. ทุบทำเหือก หลังจากฟางย่อยสลายดีแล้วหากมีน้ำขัง หรือมีความชื้นมากพอสามารถทุบทำเหือกได้ทันที และควรคราดพื้นที่นาให้เสมอกัน จะทำให้สามารถควบคุมระดับน้ำได้ดี นอกจากนั้นยังสามารถควบคุมวัชพืชได้อีกด้วย ทำให้การงอกของต้นข้าวเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ สะดวกต่อการทำกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การใส่ปุ๋ย การเก็บเกี่ยวผลผลิต ถ้าพื้นที่ไม่เรียบมีน้ำขัง อาจทำให้เมล็ดข้าวที่แช่น้ำเน่าเสียหายได้

๓. การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าวสำหรับเพาะปลูกก่อนการหว่าน หรือการปักดำควรนำเมล็ดพันธุ์ข้าวที่คัดไว้มาแช่หรือ คลุกกับน้ำหมัก (ที่มีส่วนผสมของสมุนไพรที่มีฤทธิ์ในการขับไล่หรือกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช) หรือแช่หมักในน้ำเชื้อราไตรโคเดอร์มา ทิ้งไว้ ๑-๒ คืน เมื่อนำไปหว่านจะช่วยในการป้องกันโรคพืชและแมลงศัตรูพืชรบกวน อีกทั้งยังทำให้อัตรการงอกสูงขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ยังช่วยให้ใช้เวลาในการเพาะต้นกล้าสั้นลง ต้นกล้าที่ได้สมบูรณ์แข็งแรงง่ายต่อการย้ายกล้า และสามารถฟื้นตัวได้เร็ว

๔. การหว่านกล้าและการดำนา หลังจากได้เมล็ดพันธุ์ที่คัดเลือกแล้ว ก็ทำการหว่านเมล็ดลงในแปลงเพาะที่เตรียมไว้โดยอาจแบ่งจากที่นา ๑ งาน เพื่อทำการตกกล้า การตกกล้าจะใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว ๑ ถึงครึ่งต่อแปลงเพาะขนาด ๑ งาน จะได้ต้นกล้าที่นำไปปักดำในพื้นที่นาประมาณ ๕ ไร่ และเมื่อต้นกล้าเริ่มขึ้นควรให้น้ำหมัก ในปริมาณ ๑ ลิตรต่อ ๑ ไร่ หยดไปกับน้ำหรือฉีดพ่น โดยผสมน้ำหมัก ๑ ลิตร ต่อน้ำ ๔๐๐ ลิตร เมื่อต้นกล้าอายุได้ประมาณ ๓๐ วัน ก็สามารถนำไปปักดำได้ โดยต้องตัดใบออกให้เหลือความยาวจากรากประมาณ ๒๐ ซม. เพื่อลดการคายน้ำทำให้ต้นข้าวฟื้นตัวเร็ว

ในกรณีที่เป็นการหว่าน หลังจากทุบทำเหือกเรียบร้อยแล้ว ใช้เมล็ดพันธุ์ที่เตรียมไว้ประมาณ ๑ ถึงครึ่งต่อนา ๑ ไร่ การหว่านควรหว่านให้กระจายทั่วทั้งแปลง และไม่ควรใช้เมล็ดพันธุ์มากเกินไป เพราะจะทำให้ต้นข้าวขึ้นหนาแน่นส่งผลให้ต้นข้าวแคระแกรนและสิ้นเปลืองต้นทุนในการใส่ปุ๋ยเพิ่มมากขึ้น

๕. ให้อาหารดินเพื่อบำรุงดิน และเร่งจุลินทรีย์ในดิน หลังปักดำหรือหว่านเมล็ดแล้ว ๑๐-๑๕ วัน ควรให้ปุ๋ยหมักแห้งอินทรีย์ชีวภาพ และฉีดพ่นด้วยปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพเพื่อเร่งราก และสร้างอาหารตามธรรมชาติให้เพียงพอต่อความต้องการของต้นกล้า โดยจุลินทรีย์ในดินจะช่วยย่อยดิน ทลาย และสารอาหารใน

ดินป้อนให้แก่รากกล้า จะส่งผลให้รากลึกเร่งการแตกรากของข้าวได้มากขึ้น ทำให้ต้นข้าวแข็งแรง กอมีขนาดใหญ่ รากหาอาหารได้ดี มีภูมิต้านทานโรคและแมลงสูง

เมื่อข้าวออกรวงเต็มที่ต้นจะไม่ล้มข้าวแตกกอได้มาก ทรงพุ่มตั้งตรงลำต้นแกร่ง เหนียว ใบแข็งแรงตั้งตรงรับแสงแดดได้ดี ทำให้สังเคราะห์แสง และปรุงอาหารได้ดี โดยสีของใบจะเป็นสีเขียวทึบ ไม่ใช่สีเขียวเข้มบ้ำใบเหมือนใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งสีของใบนี้จะขึ้นอยู่กับความเข้มของแสง และปริมาณของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

๖. บำรุงดินเร่งจุลินทรีย์ ก่อนข้าวตั้งท้องประมาณ ๑๕ วัน ควรบำรุงดินด้วยปุ๋ยหมักแห้ง อินทรีย์ชีวภาพ และปุ๋ยน้ำหมักอินทรีย์ชีวภาพ กระตุ้นการทำงานของจุลินทรีย์ในดินให้เร่งย่อยสลาย และสำรองอาหารให้เพียงพอับความต้องการของต้นข้าวในขณะตั้งท้อง และเมื่ออาหารเพียงพอต้นข้าวจะมีลำต้นอวบใหญ่ ปล้องยาวใหญ่ พร้อมอุ้มท้อง และเมื่อข้าวตั้งท้องก็จะได้ข้าวที่ท้อง อวบยาว ส่งผลให้รวงยาวใหญ่ เมล็ดมีขนาดสม่ำเสมอ มีจำนวนเมล็ดมาก (๒๕๐-๓๕๐ เมล็ดต่อ ๑ รวง) เมล็ดข้าวเต็มโคร่ง (ไม่มีเมล็ดลีบ) เมล็ดใส (ไม่มีท้องไขปลา) รสชาติดี มีกลิ่นหอม น้ำหนักดี (ถึงละ ๑๑.๕ – ๑๒ กก.) ผลผลิตได้มาตรฐาน เป็นที่ต้องการของตลาด ราคาสูง

นอกจากทำให้ต้นข้าวแข็งแรง แล้วการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพยังช่วยฟื้นฟูดินให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ หลังจากเปลี่ยนมาทำนาแบบชีวภาพ โดยการไม่เผาฟางและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ โครงสร้างดินจะค่อยๆ ดีขึ้น ดินดำร่วนซุย ค่าความเป็นกรด-ด่างมีความเหมาะสมมีอาหารพืชตามธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากจุลินทรีย์ในดินทำงานได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ช่วยลดการใช้ปุ๋ยและสารเคมี จึงประหยัดต้นทุนได้มากขึ้น

๕. ฐานคนมีไฟ

“...น้ำมันปาล์มทราบว่าเป็นน้ำมันที่ดีใช้งานได้ ใช้บริโภคแบบใช้น้ำมันมาทอดใช้ได้ มาทำครัวได้ เอาน้ำมันปาล์มมาใส่รถดีเซลได้ กำลังของน้ำมันปาล์มนี้ดีมากได้ผล เพราะว่าเมื่อได้มาใส่รถดีเซล ไม่ต้องทำอะไรเลย ใส่เข้าไป แล่นไป คนที่แล่นตามบอกว่าหอมดี...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

ไบโอดีเซล (Biodiesel) ทางเลือกหนึ่งของพลังงานทดแทน

น้ำมันเชื้อเพลิงเป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนโดยตรง มีความสำคัญต่อภาคการผลิต ทั้งภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม และภาคธุรกิจการขนส่ง จากการที่ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงในตลาดปัจจุบันมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ มีผลต่อค่าครองชีพของประชาชนที่มีรายได้น้อย โดยเฉพาะเกษตรกร ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น

ไบโอดีเซล เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการนำน้ำมันพืชชนิดต่างๆ หรือน้ำมันสัตว์มาสกัดเอาอย่าง เหนียวและสิ่งสกปรกออก จากนั้นนำไปผ่านกระบวนการทางเคมี โดยการเติมแอลกอฮอล์ เช่น เอทานอลหรือเมทานอล และมีตัวเร่งปฏิกิริยา เช่น โซเดียมไฮดรอกไซด์ ภายใต้สภาวะที่มีอุณหภูมิสูง เพื่อเปลี่ยนโครงสร้างน้ำมันจาก Triglycerides เป็น Organic Acid Esters เรียกว่า “ไบโอดีเซล” และได้กลีเซอรอลเป็นผลพลอยได้ใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมยา เครื่องสำอางค์ วัตถุประสงค์ของกระบวนการดังกล่าวคือ ช่วยปรับปรุงคุณสมบัติของน้ำมันในเรื่องความหนืดให้เหมาะสมกับการใช้งานกับเครื่องยนต์ดีเซล และเพิ่มค่า cetane number การใช้ไบโอดีเซล สามารถลดมลพิษอากาศ ซึ่งเป็นผลจากการเผาไหม้ในเครื่องยนต์ได้ส่วนหนึ่ง เนื่องจากองค์ประกอบของไบโอดีเซลไม่มีธาตุกำมะถัน แต่มีออกซิเจนเป็นองค์ประกอบประมาณ ๑๐% โดยน้ำหนัก จึงช่วยการเผาไหม้ได้ดีขึ้นและลดมลพิษ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ไฮโดรคาร์บอน คาร์บอนมอนอกไซด์ ฯลฯ นอกจากนี้ ไบโอดีเซลมีคุณสมบัติในการหล่อลื่นดีกว่าน้ำมันดีเซล น้ำมันเชื้อเพลิง

ชนิดนี้ สามารถผลิตได้จากวัตถุดิบจากการเกษตรภายในประเทศ เช่น ไขมันจากพืช ไขมันจาก สัตว์ และ สำหรับบางชนิด ในระดับชุมชนสามารถทำการผลิตได้จากพืชไขมันในท้องถิ่น เช่น ไขมันสบู่ดำหรือการใช้ไขมันประกอบอาหารที่ใช้แล้วจากกิจการต่างๆ ทั้งในครัวเรือน ร้านอาหาร ภัตตาคาร กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP หรือโรงงานอุตสาหกรรมอาหารในชุมชน ซึ่งจะเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตร หรือเป็นการเพิ่มคุณค่าของน้ำมันที่ใช้แล้ว และช่วยลดปริมาณของเสียที่จะทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ในชุมชนได้อีกด้วย ด้วยสายพระเนตรอันยาวไกล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำริให้ศึกษาวิจัยและทดลอง ผลิตน้ำมันไบโอดีเซล นำมาใช้กับยานพาหนะในพระราชวังสวนจิตรลดาเมื่อหลายสิบปีที่ผ่านมา และทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับการใช้น้ำมันไบโอดีเซลเป็นพลังงานทดแทนเพื่อช่วยแก้ปัญหาของชาติด้านพลังงาน กับคณะบุคคลที่เข้าเฝ้าถวายพระพรเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๘ ที่ผ่านมา

ดังนั้นเพื่อสนองพระราชดำริฯ พสกนิกรจึงสมควรน้อมนำเทคโนโลยีการผลิตน้ำมันไบโอดีเซล มาปฏิบัติ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ด้านพลังงานต่อไป

สูตรการทำน้ำมันไบโอดีเซลจากน้ำมันพืช น้ำมันสัตว์ที่ใช้แล้ว

๑. นำน้ำมันพืชหรือน้ำมันสัตว์ที่ใช้แล้วกรองเอาเศษอาหารที่ปนออกจากรันยกขึ้นตั้งไฟ
 - หากมีน้ำผสมอยู่ในน้ำมัน (จะมีลักษณะขาวขุ่น) ต้องต้มน้ำมันในอุณหภูมิประมาณ ๑๑๐ องศา นานประมาณ ๑๐ นาที แล้วดับไฟ
 - หากไม่มีน้ำปน (มีลักษณะใส) ให้ต้มน้ำมันที่อุณหภูมิ ๕๗ องศาแล้วดับไฟ ความร้อนจะขึ้นถึง ๖๐ องศา

๒. นำเมทิลแอลกอฮอล์ใส่ลงในภาชนะ คล้ายแกลลอนที่มีฝาปิดและนำโซดาไฟใส่ลงไป ปิดฝาแล้วเขย่าจนละลายหมด ณ เวลาใกล้เคียงกับน้ำมันอุณหภูมิที่ ๖๐ องศา ระหว่างเขย่าควรหยุดเปิดฝาให้ไอร้อนระเหยออกจากแกลลอน แล้วจึงเขย่าอีกครั้ง ขั้นตอนนี้ควรทำด้วยความระมัดระวัง อย่าสัมผัสส่วนผสมหรือสูดดมไอร้อน และอย่าทำให้เกิดประกายไฟ ควรทำในสถานที่อากาศถ่ายเทได้ดี ไบโอดีเซลมีคุณสมบัติในการหล่อลื่นดีกว่าน้ำมันดีเซล หากมีการสัมผัสให้ล้างน้ำสะอาดทันที

๓. เมื่อน้ำมันที่ต้มมีอุณหภูมิ ๖๐ องศา ให้นำน้ำมันลงจากเตา แล้วนำส่วนผสมของข้อ ๒ เทลงไป กวนให้เข้ากัน พักทิ้งไว้ ๑ คืน ตอนเช้าจะพบว่ามีฝ้าลอยอยู่บนผิวน้ำให้ตักออก แล้วตักของเหลวใสตอนบน (ไบโอดีเซล) ไปพักไว้ ๗ วัน ค่อยนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงแทนน้ำมัน ดีเซล ส่วนชั้นล่างเป็นของแข็งสีน้ำตาล คือ กลีเซอร์ลิน สามารถนำไปทำเป็นสบู่ธรรมชาติเพื่อใช้ล้างทำความสะอาดพื้น หรือทำเป็นเชื้อเพลิงดีดไฟ

หากหลังจากกวนส่วนผสม ผลที่ได้เป็นของเหลวคล้ายเจลโดยไม่มีการแยกตัวหมายความว่าโซดาไฟมากเกินไป

หากได้เป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนบน - ไบโอดีเซล ส่วนกลาง - น้ำมันที่ยังไม่ทำปฏิกิริยา และส่วนล่าง - กลีเซอร์ลิน หมายความว่า โซดาไฟน้อยเกินไป หากใช้โซดาไฟที่ขึ้นหรือมีน้ำปน อยู่ จะได้ส่วนที่ ๔ เกิดขึ้นคือ สบู่

การใช้น้ำมันไบโอดีเซล

ควรหมั่นตรวจไส้กรองดีเซลและเปลี่ยนตามกำหนด หรือถ่ายน้ำมันจากกรองดักน้ำบ่อยๆ เพื่อป้องกันการอุดตันของสบู่มากเครื่องยนต์มีอาการสะดุด ให้ตรวจสอบระบบท่อน้ำมัน และตรวจไส้กรองน้ำมันดีเซล

แก๊สชีวภาพ หรือ ไบโogas

เป็นแก๊สที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติจากการย่อยสลายสารอินทรีย์ภายใต้สภาวะที่ปราศจากออกซิเจน แก๊สชีวภาพ ประกอบด้วยแก๊สหลายชนิด ส่วนใหญ่เป็นแก๊สมีเทน (CH_4) ประมาณ 50-70% และแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) ประมาณ 30-50% ส่วนที่เหลือ เป็นแก๊สชนิดอื่นๆ เช่น ไฮโดรเจน (H_2) ออกซิเจน (O_2) ไฮโดรเจนซัลไฟด์ (H_2S) ไนโตรเจน (N_2) และไอน้ำ

ระบบแก๊สชีวภาพ

เป็นระบบจัดการของเสียควบคู่ไปกับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในระบบ โดยวิธีทางชีวภาพแบบไม่ใช้อากาศ ด้วยการนำสารอินทรีย์หรือมูลสัตว์ไปหมักโดยวิธีชีวภาพเพื่อให้กลุ่มจุลินทรีย์ ชนิดที่ไม่ต้องการออกซิเจนย่อยสลายมูลสัตว์เหล่านั้น และเกิดเป็นแก๊สชีวภาพที่สามารถจุดติดไฟได้โดยมีแก๊สมีเทนเป็นองค์ประกอบหลัก แก๊สชีวภาพนั้นสามารถนำไปใช้เป็นพลังงานทดแทนพลังงานเชื้อเพลิงอื่นๆ ได้น้ำเสียที่ผ่านการบำบัดจากระบบชีวภาพจะกลายเป็นปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพดี

ขบวนการย่อยสลายสารอินทรีย์ สภาวะปราศจากออกซิเจน

ขบวนการย่อยสลายประกอบ ด้วย 2 ขั้นตอน คือ

๑. ขั้นตอนการย่อยสลายสารอินทรีย์ โมเลกุลใหญ่ เช่น ไขมัน แป้ง และโปรตีน ซึ่งอยู่ในรูปสารละลายจนกลายเป็นกรด อินทรีย์ระเหยง่าย (volatile acids) โดย จุลินทรีย์กลุ่มสร้างกรด (acid-producing bacteria)

๒. ขั้นตอนการเปลี่ยนกรดอินทรีย์ให้เป็น แก๊สมีเทน แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ โดย จุลินทรีย์กลุ่มสร้างมีเทน (methaneproducing bacteria)

ประโยชน์ของแก๊สชีวภาพ

๑. ด้านพลังงาน เมื่อพิจารณาถึงเศรษฐกิจแล้วการลงทุนผลิตแก๊สชีวภาพจะลงทุนต่ำกว่าการผลิตเชื้อเพลิงชนิดอื่นๆ สามารถนำมาใช้ทดแทนพลังงานเชื้อเพลิงจากแหล่งอื่นๆ

๒. ด้านปรับปรุงสภาพแวดล้อม โดยการนำมูลสัตว์และน้ำล้างคอกมาหมักในบ่อแก๊สชีวภาพ จะเป็นการช่วยกำจัดมูลในบริเวณที่เลี้ยง ทำให้กลิ่นเหม็นและแมลงวันในบริเวณนั้น ลดลง และผลจากการหมักมูลสัตว์ในบ่อ แก๊สชีวภาพที่ปราศจากออกซิเจนเป็นเวลานานๆ ทำให้ไข่พยาธิและเชื้อโรคส่วน ใหญ่ในมูลสัตว์ตายด้วย ซึ่งเป็นการทำลาย แหล่งเพาะเชื้อโรคบางชนิด เช่น โรคบิดอหิวาต์ และพยาธิ ที่อาจแพร่กระจาย จากมูลสัตว์ด้วยกันแล้ว ยังเป็นการป้องกันไม่ให้มูลสัตว์ถูกชะล้างลงไปในแหล่งน้ำตามธรรมชาติ

๓. ด้านการเกษตร

- การทำเป็นปุ๋ย กากที่ได้จากการหมักแก๊สชีวภาพเราสามารถนำไปใช้เป็นปุ๋ย ได้ดีกว่ามูลสัตว์สดๆ และปุ๋ยคอก ทั้งนี้เนื่องจากในขณะที่ยหมัก จะมีการเปลี่ยนแปลงสารประกอบ ไนโตรเจนในมูลสัตว์ทำให้พืชสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
- การทำเป็นอาหารสัตว์ โดยนำส่วนที่เหลือจากการหมัก นำไปตากแห้ง แล้วนำไปผสมเป็นอาหารสัตว์ให้โค และสุกรกินได้ แต่ทั้งนี้ก็มีข้อจำกัดคือ ควรให้อยู่ระหว่าง 5-10 กิโลกรัม ต่อส่วนผสมทั้งหมด 10 กิโลกรัม จะทำให้สัตว์เจริญเติบโตตามปกติ และเป็นการลดต้นทุนการผลิต

ขั้นตอนการสร้างถังหมักแก๊สชีวภาพ จากมูลสัตว์ ขนาดครัวเรือน

อุปกรณ์

๑. ถังหมักแก๊ส

- ถังพลาสติกขนาดบรรจุ ๒๐๐ ลิตร ๑ ใบ พร้อมฝาปิด
- ท่อพีวีซีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒ ๑/๒ นิ้ว สำหรับทำท่อเติมเศษอาหาร และทำตัวประกอบแกน ใบพัดกวนปฏิกลในถังหมักแก๊ส
- ท่อน้ำประปาขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑ นิ้ว ทำเป็นแกนเชื่อม เหล็กแผ่นเป็นใบพัด ๒ ชั้น
- วาล์วปิด-เปิด ๒ ตัว ตัวที่ ๑ สำหรับเปิดสิ่งปฏิกล เมื่อปฏิกล หมดอายุ ใน ๑๐ - ๑๒ เดือน ตัวที่ ๒ สำหรับเปิดปฏิกลทิ้งรายวัน เมื่อนำเศษอาหารใส่แต่ละมือ
- เกลียวต่อสายยางท่อน้ำแก๊ส ออกจากถังหมักแก๊สไปยังถังรับ แก๊ส ๑ ตัว
- กาว ซิลิโคน และอุปกรณ์ต่างๆ

๒. ถังรับแก๊ส

- ถังพลาสติกขนาดบรรจุ ๒๐๐ ลิตร ๑ ใบ เป็นตัวเปลือก
- ถังพลาสติกขนาดบรรจุ ๑๘๐ลิตร ๑ ใบ เป็นถังรับแก๊ส
- เกลียวต่อสายยาง ๒ ตัว ตัวที่ ๑ ต่อสายยางจากถังหมักแก๊ส ตัวที่ ๒ ต่อจากถังรับแก๊สไปยังเตาหุงต้ม

วิธีทำ

๑. วิธีทำถังหมักแก๊ส

- เจาะคว้านฝาครอบถังบรรจุแก๊ส ๒ รู ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒ ๑/๒ นิ้ว เพื่อทำช่องใส่เศษอาหารแต่ละ มือ กับช่องประกอบแกนกวนปฏิกล
- เจาะรูที่ฝาครอบถังหมักแก๊ส ๒ รู เพื่อใส่อุปกรณ์ต่อกับสายยางนำแก๊สจากถังหมักไปยังถังบรรจุแก๊ส
- เจาะรูที่ข้างถังหมักแก๊ส ๒ รู รูที่ ๑ ใช้ทิ้งปฏิกลที่หมดอายุ (กำหนดปฏิกล ๑๐ - ๑๒ เดือน) และรูที่ ๒ สำหรับ ทิ้งปฏิกลรายวัน

๒. วิธีทำถังเก็บแก๊ส

- นำถังเก็บแก๊สคว่ำลงในถังเปลือก
- เจาะก้นถังเก็บแก๊ส ๒ รู รูที่ ๑ สำหรับต่อสายยางนำแก๊สจากถังหมักแก๊สมาเก็บ รูที่ ๒ สำหรับต่อสายยาง นำแก๊สออกไปใช้โดยติดตั้งกับเตา น้ำน้ำเทใส่ระหว่างถังเปลือกกับถัง เก็บแก๊ส เพื่อเป็นตัวกั้นกันแก๊สออกจากถัง

๓. วิธีหมักมูลสัตว์ที่ทำให้เกิดแก๊ส

ใช้มูลสัตว์ ๑ ปีบ (เป็นมูลสดจะดี กว่ามูลแห้ง) นำน้ำเปล่า ๑ ปีบ (ควรเป็น น้ำประปาที่รองทิ้งไว้เกิน ๘ ชม. เพื่อให้กลิ่นและฤทธิ์คลอรีนลดลง หรือน้ำที่ไม่มีคลอรีนจะดีกว่า) นำน้ำผสมมูลสัตว์เทใส่ถังหมักนาน ๑๐ วัน จะเกิดแก๊สเริ่มต้น และจะผลิตแก๊สได้นาน ๑๐ - ๑๒ เดือน

การเติมเศษอาหารลงถังหมักเพื่อ เพิ่มคุณภาพของจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดแก๊ส ให้เติมเศษอาหารในครัวเรือนที่ไม่มีรสเปรี้ยวใดๆ ทั้งสิ้น ๑ กก. ในช่องทางเติมเศษอาหาร แล้วควนให้เข้ากันกับปฏิภาณที่มีอยู่ในถังหมักเดิม เปิดช่องทางระบายด้านข้างเพื่อให้ปฏิภาณส่วนเกินไหลออกมาปริมาณ ๑ กก.

๖. ฐานคนรักสุขภาพ

“ร่างกายของเรานั้น ธรรมชาติสร้างมาสำหรับให้ออกแรงใช้งาน มิใช่ให้อยู่เฉยๆ ถ้าใช้แรงให้พอเหมาะพอดี โดยสม่ำเสมอ ร่างกายก็เจริญแข็งแรง คล่องแคล่ว และคงทนยั่งยืน ถ้าไม่ใช้แรงเลยหรือใช้ไม่เพียงพอ ร่างกายก็จะเจริญแข็งแรงอยู่ไม่ได้แต่จะค่อยๆ เสื่อมไปเป็นลำดับ และหมดสมรรถภาพไปก่อนเวลาอันสมควร ดังนั้น ผู้ที่ปกติทำการงานโดยไม่ได้ใช้กำลังหรือใช้กำลังแต่น้อย จึงจำเป็นต้องหาเวลาออกกำลังกายให้พอเพียงกับความต้องการตามธรรมชาติเสมอทุกวัน มิฉะนั้น จะเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ที่เขาจะใช้สติปัญญาความสามารถของเขาทำประโยชน์ให้แก่ตนเอง และแก่ส่วนรวมได้น้อยเกินไป เพราะร่างกายอันกลับกลายอ่อนแอลงนั้น จะไม่อำนวยโอกาสให้ทำการงานโดยมีประสิทธิภาพได้”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙

วิถีสุขภาพแบบพอเพียง ของชาวกสิกรรมธรรมชาติ

บรรพบุรุษของเราเคยพูดไว้ว่า “ใจเป็นนายกายเป็นบ่าว” นั้นสอดคล้องกับ ผลการวิจัยจำนวนมากที่สะท้อนว่า ภาวะจิตใจที่ไม่สบายนั้น ส่งผลสะท้อน จนก่อให้เกิดโรคทางกายอีกมากมายตามมา การทำกสิกรรมธรรมชาติและ ประคองตนในวิถีพอเพียงนั้น ทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้ดำรงสติให้เกิดเป็นสมาธิพร้อมกับการทำงาน ส่งผลให้จิตพบกับความสงบเย็น ผลหลังจาก นั้นคือการได้มาซึ่งอาหารคุณภาพดีไร้สารพิษ ครอบคลุมไว้หนี้สิน และความโลภเบาบางลง ทำให้เรากินดีอยู่ดี ซึ่งถือเป็น “ภูมิคุ้มกันทางสิ่งแวดล้อมกายและใจ”

การได้ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนบ้านและชุมชนตามขั้นตอน วิถีพอเพียงที่ว่าด้วย “ทาน” นั้นช่วยให้เรามีมิตรและสังคมที่ดี ซึ่งถือได้ว่าเป็น “ภูมิคุ้มกันด้านสังคม” ผลการปฏิบัติตามวิถีพอเพียงและกสิกรรมธรรมชาติ จึงนับได้ว่ามีความครบถ้วนตามองค์ประกอบของสุขภาพแบบองค์รวมและวิถีสุขภาพแบบพอเพียง โดยมุ่งเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันหรืองานป้องกันที่แข็งแกร่ง ก่อนการแก้ไขหรือเยียวยารักษาวิถีแห่ง “จิต” เป็นนาย

- จิตเป็นนาย ด้วยการยึดอธิปไตย ไม่ ขาดวินัย ให้ทาน มุ่งมั่นกตัญญู
- ยึดอธิปไตย คือการมีรากฐานแห่ง ความสำเร็จ ด้วยการกล่าวคำปณิธานตน การใส่รหัส โดยทั้งหมดจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ไม่ให้หลุดนุ้ยภายใน และไม่ฟุ้งซ่านไปในภายนอก
- ไม่ขาดวินัย โดยเริ่มจากเท้า คือวางรองเท้าอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นการครองสติอย่างหนึ่ง
- ให้ทาน (Our loss is Our gain) ยิ่ง ให้ไปยิ่งได้มาทานเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจและความโลภให้เบาบาง ช่วยสร้างสังคมที่เกื้อกูล

- มุ่งมั่นกตัญญู คือการตอบแทนคุณผู้ให้และคำจูนชีวิตเรา ด้วยการตอบแทนคุณแม่โพสพโดยกินอาหารให้หมดจาน ตอบแทนคุณแม่ธรณีด้วยการหมั่นดิน และทำเกษตรอินทรีย์ ตอบแทนคุณแม่คงคาด้วยการอนุรักษ์น้ำ เป็นต้น

สมาธิบำบัด

หรือเรียกอีกอย่างว่า “ธรรมโอสถ” เป็นสภาวะจิตเหนือกายเบื้องต้น ทำให้ความดันโลหิตลดลง แลกเปลี่ยนออกซิเจนได้มากขึ้น ส่งเสริมการสร้าง “สารสุข” ที่เอื้อโอกาสต่อการซ่อมแซมอวัยวะส่วนที่สึกหรอ ทำให้ฟื้นตัวจากความเจ็บไข้ และสร้างภูมิคุ้มกันภายในกายได้ดี การศึกษา พบว่านักกีฬาทำให้อัตราการเต้นของหัวใจ ช้าลงได้เพียง ๕๐-๖๐ ครั้ง/นาที แต่การทำสมาธิของพระสงฆ์สามารถลดอัตราการเต้นของหัวใจได้ช้าได้ถึง ๓๐ ครั้ง/นาที ซึ่งทำให้การสึกหรอของร่างกายลดน้อยลง ชะลอความแก่ ส่งเสริมให้มีอายุยืนยาวมากกว่าปกติ

หลวงปู่ฝั้น เป็นตัวอย่างของการใช้สมาธิบำบัดหรือธรรมโอสถ โดยในขณะที่ท่านป่วยด้วยไข้มาลาเรียและขาดแคลนยาขณะธุดงค์อยู่ในป่าแถบอีสาน ท่านใช้การทำสมาธิรักษาโรคที่กำลังคุกคามอยู่ให้หายไปได้ ดังนั้นการมีสติเพื่อสร้างสมาธิจึงเป็นสิ่งที่ชาวสิกขธรรมชาติพึงกระทำ ควบคู่ไปกับการทำงานในชีวิตประจำวัน

วิถีแห่ง “กาย” เป็นบ่าว

๑. กินข้าวเป็นหลัก กินผักเป็นยา กินปลาเป็นอาหาร

๑.๑ กินข้าวเป็นหลัก

- ข้าว เป็นเมล็ดธัญพืชที่มีคุณค่าอเนกอนันต์คู่สังคมไทยมายาวนาน ผลวิเคราะห์ของสถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดลพบว่าอุดมด้วยสารอาหารดังนี้

๑. วิตามินอี ในข้าวช่วยไขกระดูกในการสร้างเลือด ช่วยขยายเส้นเลือด ต้านการแข็งตัวของเลือด ลดความสามารถในการจับตัวเป็นลิ่มเลือด และลดอัตราเสี่ยงของโรคที่เกี่ยวกับหลอดเลือด สมอง หัวใจ บำรุงตับ ช่วยระบบสืบพันธุ์ เซลล์ประสาท และกล้ามเนื้อให้ทำงานได้ตามปกติ ทำให้ผิวพรรณสดใส ลด ริ้วรอย และช่วยสมานแผลไฟไหม้ น้ำ ร้อนลวกให้หายเร็วขึ้น

๒. ลูทีน ที่มีมากในข้าวกล้อง (มากกว่าข้าว หอมมะลิ ๒๕ เท่า) ช่วยป้องกันโรคต่อกระจกที่มักจะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ

๓. เบต้าแคโรทีน ซึ่งจะเปลี่ยนเป็นวิตามินเอหลังจากถูกดูดซึมเข้าสู่ร่างกาย ช่วยบำรุงสายตา ลดความเสี่ยงของการเกิด โรคหัวใจและหลอดเลือด ช่วยไขกระดูก ไขมัน และเหงือกแข็งแรง สร้างความต้านทานให้ระบบหายใจ มีมากในข้าวกล้องข้าวเหนียวเก่าเปลือกดำ ควรบริโภคข้าวกล้องร่วมกับผักพื้นบ้าน เช่น ยอดแค กระถิน ตำลึง ขี้เหล็กชะอม ช่วยเพิ่มวิตามินเอให้กับร่างกาย

๔. ธาตุเหล็ก พบมากในข้าวหน่วยเชื้อ หอมมะลิแดง หอมมะลิทั่วไป เหนียวเก่า เปลือกดำ เหนียวเล้าแตก และช่อชิง มีธาตุเหล็กสูง ๒.๙-๑.๙ เท่าของข้าว เจ้ากล้องทั่วไป

๕. ทองแดง มีมากในข้าวหน่วยเชื้อ หอมมะลิแดง เหนียวหอมทุ่ง ช่วยในการสร้างพลังงานให้แก่ร่างกาย การกำจัด อนุมูลอิสระ การสร้างความ

ยี่ดหยุ่นของผิวหนัง การขาดทองแดงก่อให้เกิดภาวะซีดจากโลหิตจาง เม็ดเลือดขาว มีมากเม็ดเลือดแดงลดลง โคลเลสเตอรอลสูงและการเต้นของหัวใจผิดปกติ

๖. แอนติออกซิแดนท์ ทั้งสารทองแดง สังกะสี เบต้าแคโรทีน วิตามินอีเป็นสารที่สามารถจัดอนุมูลอิสระออกจากร่างกาย ช่วยลดอัตราการเกิดโรคมะเร็ง ลดอัตราเสี่ยงต่อการเป็นโรคหลอดเลือด และหัวใจ โรคความจำเสื่อม โรคโรคไขข้ออักเสบ แก้วเร็ว เป็นต้น มีในข้าวพื้นบ้านมากกว่าข้าวทั่วไป

๑.๒ กินผักเป็นยา การกินอาหารควรกินให้เหมาะกับธาตุเจ้าเรือนและละเว้นอาหารที่ไม่สอดคล้องกับธาตุซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- ธาตุดิน ควรกินอาหารรสฝาด หวาน มัน เค็ม
- ธาตุน้ำ ควรกินอาหารรสเปรี้ยว เลี่ยงอาหารรสมันจัด
- ธาตุลม ควรกินอาหารรสเผ็ดร้อน หลีกเลี่ยงอาหารรสหวานจัด
- ธาตุไฟ ควรกินอาหารรสขม ไม่ควรกินอาหารรสร้อน เป็นต้น

ตัวอย่างผักเป็นยาสามัญประจำบ้าน

- กระเทียม เป็นยาบำรุงกำลัง รักษา โรคพยาธิ หัวใจ ปวดหัว ทืด หัวดี และ ไอ โรคเกี่ยวกับประจำเดือน กระตุ้น กำหนัด ขับเสมหะ ลดการปวดเกร็ง ใช้ขับลม ลดไขมันและโคเลสเตอรอล ลดน้ำตาลในเลือด ป้องกันโรคหัวใจ และหลอดเลือด
- เพกา (ลิ้นฟ้า ลิ้นไม้) มีฤทธิ์ลดโคเลสเตอรอลในเลือด มีฤทธิ์ต้านมะเร็ง
- บัวบก (ผักหนอก) เป็นยาแก้ช้ำใน ลดการกระหายน้ำ บำรุงกำลัง ช่วยรักษาแผล และรอยเหี่ยวย่น ลดการอักเสบ ทำให้จิตใจสดชื่น แจ่มใส ความจำดี บำรุงประสาท และโลหิต
- มะรุม (อีสุ่ม) บำรุงเลือด บำรุงกระดูก มีสารต้านอนุมูลอิสระ ชลอการเสื่อมสภาพของเซลล์ร่างกาย ป้องกันมะเร็ง ลดไขมันและคลอเลสเตอรอล น้ำคั้น ใบมะรุมใช้หยอดแก้ปวดหู
- มะระขี้นก (ผักไล่) รักษาโรคเบาหวาน มีฤทธิ์ต้านมะเร็ง และไวรัส และ น้ำคั้นจากผลอ่อนใช้ในการควบคุมเชื้อไวรัสเอชไอวี (เอดส์)
- ผักคาวตอง (พลูคาว) บรรเทาอาการ ริดสีดวงทวาร ขับปัสสาวะ แก้อักเสบ แก้ลมพิษ แก้บิด ขับปัสสาวะ แก้อาการ บวม น้ำ ฝักอักเสบ ปอด หลอดลมอักเสบ ไอ และบิด เป็นยาลดไข้ ขจัดสารพิษ รักษาแผลในกระเพาะอาหาร พิษแมลง กัดต่อย ความดันโลหิตสูง มะเร็ง และไข้มาลาเรีย
- ย่านาง ใช้ในการถอนพิษ แก้ไข้ ปรับ สมดุล รักษาโรคหัวใจ ความดันสูง ไซนัสอักเสบ หลอดลมอักเสบ เบาหวาน มะเร็ง โรคเก๊าต์ โรคไต

๑.๓ กินปลาเป็นอาหาร

ปลานอกจากเป็นอาหารที่หาได้ง่าย และเป็นเนื้อสัตว์ที่ย่อยง่ายแล้ว ผลการศึกษาจำนวนมากพบว่าในเนื้อปลามีกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัวกลุ่มโอเมก้า ๓ ที่เป็นประโยชน์ต่อคนทุกเพศทุกวัย ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ พัฒนาการ

ทางสมองและการมองเห็นในเด็ก เป็นส่วนประกอบของสารสร้างภูมิคุ้มกันโรค ทำให้นอนหลับสนิท สมองทำงานได้ดี ไม่แสบแสบวัย ช่วยควบคุมระดับไขมันอิ่มตัวในเลือด ป้องกันการอุดตันของหลอดเลือด ลดอัตราการเสี่ยงต่อโรคหัวใจ และหลอดเลือดได้

มีรายงานการวิจัยเกี่ยวกับน้ำมันปลาว่า สามารถลดความเครียดในผู้ป่วยโรคประสาทที่มักจะอาละวาด ทำให้อารมณ์เยือกเย็นลงได้ ปลาช่วยบรรเทาอาการซึมเศร้า การศึกษาของมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด พบว่า การขาดโอเมก้า 3 ซึ่งเป็นกรดไขมันที่จำเป็นต่อสมอง อาจทำให้คนมีอาการซึมเศร้า สมาธิสั้น น้ำมันปลาช่วยบรรเทาอาการของผู้ป่วยโรคไขข้ออักเสบจนสามารถลดการใช้ยาบางส่วนลงได้ บรรเทาอาการของโรคผิวหนังอย่างสะเก็ดเงิน ลดความเสี่ยงของโรคหัวใจ

การบริโภคปลาอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑-๒ ครั้ง จะช่วยลดความดันโลหิต ปลาตัวเล็กตัวน้อย เช่น ปลาซิว ปลาข้าวสาร ปลาดุก ปลาช่อน ช่วยเพิ่มธาตุแคลเซียมทำให้กระดูกและฟันแข็งแรง อีกทั้งป้องกันโรคกระดูกพรุนและกระดูกหักง่ายได้ การกินปลาจึงเป็นการเริ่มต้นเพื่อสุขภาพที่ดี

๒. การนวด

การนวดหรือหัตถเวชนับเป็นภูมิปัญญาอันล้ำค่าของคนไทยในการรักษาโรควิธีหนึ่ง โดยเฉพาะโรคที่ไม่สามารถบำบัดได้ด้วยการใช้ยาฉีดหรือยากิน ในปัจจุบันศาสตร์แห่งการนวดได้รับการพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับ สามารถก่อรายได้เข้าประเทศปีละกว่าพันล้านบาท การนวดนั้นป้องกันกล้ามเนื้อหย่อนยาน ร่วงโรย รวมถึงชะลอการเกิดริ้วรอยต่างๆ ช่วยกระตุ้นการไหลเวียนของโลหิตให้เป็นไปตามปกติ

การนวดตัวเองอย่างง่าย

- ท่าที่บรรเทาอาการปวดเมื่อยฝ่าเท้า และกระตุ้นอวัยวะภายในให้ทำงานปกติ ใช้วิธีนั่งขัดสมาธิให้ฝ่าเท้าข้างที่จะนวดหงายขึ้น ใช้ศอกด้านตรงข้ามกับฝ่าเท้ากดจุดแนวกึ่งกลางฝ่าเท้า ๓ จุด แล้วใช้นิ้วหัวแม่มือกดคลึงให้ทั่วฝ่าเท้า และนิ้วเท้า โดยทำประมาณข้างละ ๕ นาที สลับกันทั้ง ๒ ข้างซ้าย-ขวา
- ท่าที่บรรเทาอาการปวดเข่า ขา หลัง หรือเป็นตะคริวน่องบ่อย ให้นั่งเหยียดขาข้างหนึ่งใช้มือข้างเดียวกับขาข้างที่เหยียดจับปลายเท้าไว้ มืออีกข้างกดเข่า ไขว้มือให้องศาเข้า หายใจออก แล้วก้มตัวให้มากที่สุด หายใจเข้าออกปกติ ๓-๕ ครั้งแล้วผ่อนออก ทำสลับกันทั้ง ๒ ข้าง ท่านี้ช่วยยืดกล้ามเนื้อขาด้านหลังด้วย
- ท่าที่บรรเทาอาการปวดหลัง เอวและ สะโพก ให้ทำท่าขัดสมาธิ ใช้ข้อมือขัดไว้เหนือหัวเข่าด้านตรงข้าม บิดลำตัว หายใจเข้า หายใจออก แล้วบิดตัวให้มากที่สุด หายใจเข้าออกปกติ ๓-๕ ครั้ง แล้วผ่อนออกทำสลับข้าง
- ท่าที่บรรเทาอาการปวดคอ ศีรษะ และสะบัก ให้ทำท่านั่งขัดสมาธิตัวตรง พนมมือระหว่างอก หายใจเข้า หายใจ ออก ออกแรงดันมือที่พนมไว้และค่อยๆ ยกมือขึ้นเหนือศีรษะ ออกแรงดันฝ่ามือ เข้าหากัน ยืดลำตัวหายใจเข้าออกปกติ ๓-๕ ครั้งแล้วผ่อนออก ท่านี้ช่วยบริหารกล้ามเนื้อคอและสะบัก ทุกครั้งที่ทำต้องหายใจเข้าลึกๆ และค่อยๆ หายใจออกมา เพื่อให้โลหิตไปฟอกเลือดที่อยู่ภายในร่างกายได้ดีขึ้น หากทำได้ตามนี้บ่อยๆ หรือทุกวัน ปัญหาต่างๆ จะคลายลงไปแถมยังทำให้มีอายุยืนยาวอีกด้วย

๓. การประคบสมุนไพร

การประคบสมุนไพร หมายถึง การนำเอาสมุนไพรทั้งสด หรือแห้งหลายๆ ชนิด โขลกพอก แหวก และคลุกรวมกัน ห่อด้วยผ้า ทำเป็นลูกประคบ นึ่งด้วยไอน้ำร้อน และนำไปประคบบริเวณที่ต้องการ จะช่วยบรรเทาอาการปวดเมื่อย ลดอาการบวม อักเสบของกล้ามเนื้อ ข้อต่อหลัง ลดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ และอาการติดขัดของข้อต่อ ช่วยเพิ่มการไหลเวียนของโลหิต และลดอาการปวด

ตัวยาสมุนไพรที่ใช้ทำลูกประคบ

- ใบมะขาม	๑๐๐ กรัม
- ใบส้มป่อย	๕๐ กรัม
- ไพล	๕๐๐ กรัม
- ขมิ้นชัน	๑๐๐ กรัม
- ผิวมะกรูด	๑๐๐ กรัม
- ตะไคร้บ้าน	๒๐๐ กรัม
- เกลือ	๖๐ กรัม
- การบูร	๓๐ กรัม
- พิมเสน	๓๐ กรัม

๔. การอบสมุนไพร เป็นวิธีบำบัดรักษาอย่างหนึ่ง ช่วยให้การไหลเวียนของโลหิตดีขึ้น ทำให้ร่างกายสดชื่น ผิวพรรณเปล่งปลั่งมีน้ำมีนวล ช่วยให้เส้นเลือดฝอยขยายตัวรูขุมขนเปิด เพื่อขับถ่ายของเสียออกทางผิวหนัง ช่วยบรรเทาอาการปวดเมื่อย ผ่อนคลายกล้ามเนื้อ จะใช้ควบคู่กับการนวดแผนไทย โดยมากมักใช้หลังการนวดเสร็จแล้ว ช่วยลดอาการเกร็งตัวของกล้ามเนื้อ ข้อต่อ ช่วยให้เนื้อเยื่อพังผืดหยุ่นตัว ร่างกายสดชื่น

สมุนไพรที่ใช้ในการอบ

- ไพล : แก้ปวดเมื่อย ครั่นเนื้อครั่นตัว
- ขมิ้นชัน : แก้โรคผิวหนังสมานแผล
- ตะไคร้ : ดับกลิ่นคาว บำรุงธาตุไฟ
- ใบ - ผิวมะกรูด : แก้ลมวิงเวียน
- ใบหนาด : แก้โรคผิวหนัง พุพอง น้ำเหลืองเสีย
- ว่านน้ำ : ช่วยขับเหงื่อ แก้ไข้
- ใบส้มป่อย : แก้หวัด แก้ปวดเมื่อย
- กระชาย : แก้ปวดเมื่อย ปากแตก เป็นแผล ใจสั่น
- ใบเป้งใหญ่ : ถอนพิษ ผิดสำแดง บำรุงผิว สมุนไพรแห้งที่ใช้ในการอบ
- เหงือกปลาหมอ : แก้โรคผิวหนัง พุพอง
- ชะลูด : แก้อ่อนใน กระสับกระส่าย ดีพิการ
- กระวาน : แก้เจ็บตา ตาแฉะ ตามัว
- เกษรทั้งห้า : แต่งกลิ่น บำรุงหัวใจ
- สมุนแฉ่ง

โรคหรืออาการที่สามารถบำบัดรักษา ด้วยการอบสมุนไพร

๑. โรคภูมิแพ้
๒. โรคหอบหืดที่อาการไม่รุนแรง

๓. เป็นหวัด น้ำมูกไหล แต่ไม่แหว่งคัน
๔. โรคที่ไม่ได้เป็นการเจ็บป่วยเฉพาะที่
๕. โรคอื่นๆ ที่สามารถใช้การอบรวม กับการรักษาแบบต่างๆ
๖. ส่งเสริมสุขภาพมารดาหลังคลอด

หากมีอาการดังนี้ ห้ามทำการอบสมุนไพร มีไข้สูง เป็นโรคติดต่อร้ายแรง มีโรคประจำตัว เช่น โรคหัวใจ หอบหืดระยะรุนแรง ลมชัก สตรีขณะมีประจำเดือน มีการอักเสบจากบาดแผลเปิดและแผลปิด อ่อนเพลีย อดอาหาร อดนอน หลังทานอาหารใหม่ ปวดศีรษะ ชนิดวิงเวียนศีรษะ และคลื่นไส้

๕. การแช่น้ำ (Water Bath) เป็นการนำร่างกายทั้งหมดหรือบางส่วนแช่หรือจุ่มลงในน้ำ เพื่อบำบัดรักษาโรคต่างๆ มีอยู่ด้วยกัน ๔ แบบ คือ

๕.๑ การแช่น้ำเย็น ผู้ที่ได้รับการรักษาจะแช่ ตัวลงในน้ำเย็นที่มีอุณหภูมิราว ๑๐-๑๘ องศาเซลเซียส เป็นเวลา ๒-๓ วินาที หาก ต้องการแช่เป็นเวลานานๆ จะต้องถูตัวแรงๆ ไปพร้อมๆ กันด้วย การจุ่มตัวในน้ำเย็นจะช่วยทำให้ร่างกายตื่นตัว เนื่องจากการ กระตุ้น นอกจากนี้ยังเพิ่มอัตราการเผาผลาญ อาหารให้กลายเป็นพลังงานและโปรตีน เพิ่มการไหลเวียนของของเหลวในร่างกาย เช่น เลือดและน้ำเหลือง หลังการแช่น้ำเย็นต้องมีการบำบัดด้วยน้ำร้อนทันที

๕.๒ การแช่น้ำอุณหภูมิปกติ ผู้ได้รับการรักษาจะแช่ตัวในน้ำที่มีอุณหภูมิ ๓๒-๓๖ องศา เป็นเวลา ๑๕-๒๐ นาที จะช่วยให้รู้สึกผ่อนคลาย เหมาะสำหรับผู้มีปัญหาอนไม่หลับ ฟุ้งซ่าน และกระวนกระวาย

๕.๓ การแช่น้ำร้อน วิธีการนี้จะแช่ตัวในน้ำร้อนที่มีอุณหภูมิ ๔๐-๔๕ องศาเซลเซียส เป็นเวลาไม่เกิน ๒๐ นาที น้ำที่มีอุณหภูมิ สูงกว่า ๔๕ องศาเซลเซียส จะไม่มีผลในการรักษาโรค และอาจเป็นอันตรายได้ การแช่ตัวในน้ำร้อนจะช่วยสร้างความรู้สึก กระชุ่มกระชวย แต่ผลที่ได้จะเกิดขึ้นเพียงชั่วคราว จึงเหมาะกับการบำบัดอาการปวด ปวดท้อง ปวดกล้ามเนื้อ และข้อต่อ

๕.๔ การแช่ตัวในน้ำลึก วิธีการนี้จะได้ผลดีถ้าทำร่วมกับการนวดตัว การออกกำลังกาย หรือการฉีดน้ำ ผลดีของวิธีการนี้มาจากการออกกำลังกาย การได้ลอยตัวในน้ำ เนื่องจากแรงพยุงของน้ำจะทำให้ร่างกายเบาขึ้น ช่วยลดผลกระทบจากการกดกระแทกของน้ำหนัก เหมาะสำหรับผู้ที่เป้นโรคข้ออักเสบ โปลิโอ และกล้ามเนื้อเสื่อม สมรรถภาพ ขนาด และการทำงานของกล้ามเนื้อผิดปกติ จากอาการของโรคต่างๆ

๗. ฐานคนมีน้ำยา

“...การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...”

พระราชดำรัสพระราชทานแก่บุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล
เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต
วันพฤหัสบดีที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๐

น้ำยาเอนกประสงค์ ลดรายจ่ายในครัวเรือน

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ช่างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความห่วงใยในความเป็นอยู่ของพสกนิกรในพระองค์เป็นอย่างยิ่ง ทรงมุ่งหวังให้พสกนิกรของพระองค์มีความเป็นอยู่ที่พอเพียง สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่ต้องดิ้นรนมากจนเกินกำลัง พสกนิกรจึงควรมาร่วมกันสนองพระราชประสงค์ข้างต้น ด้วยการหันมาพึ่งตัวเองให้มากขึ้น โดยการพยายามผลิตผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือนเป็นประจำ เพื่อเป็นการเสริมรายได้และลดรายจ่ายของครอบครัว ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือนที่สามารถผลิตได้ด้วยตนเองโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น

เนื่องจากการดำเนินชีวิตบนวิถีแห่งเศรษฐกิจพอเพียงนั้น การลดรายจ่ายของครอบครัวเป็นหนึ่งสิ่งที่สำคัญ โดยเฉพาะรายจ่ายสำหรับซื้อน้ำยาหรือสารทำความสะอาด เช่น สบู่ น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า หรือทำความสะอาดต่างๆ นั้น เป็นรูรั่วทางการเงินที่สำคัญ ซึ่งทำให้แต่ละบ้านต้องจ่ายเงินไปเป็นจำนวนไม่น้อย การทำน้ำยาเอนกประสงค์ด้วยวิธีการที่ง่ายตายเพื่อใช้เองและอุดรูรั่วทางการเงินของครอบครัว ด้วยผลผลิตเหลือกินเหลือใช้และหาได้ง่ายในท้องถิ่น จึงถือเป็นทางเลือกแห่งวิถีการพึ่งตนเองที่ชาญฉลาดของครอบครัวยุคใหม่

น้ำหมักชีวภาพ คือของเหลวสีน้ำตาล ที่มีทั้งจุลินทรีย์และสารอินทรีย์ที่เป็นประโยชน์ต่อการเพาะปลูก เป็นส่วนประกอบหนึ่งของน้ำยาเอนกประสงค์ สูตรชีวภาพ สามารถใช้ได้ทุกครัวเรือน โดยนำผลไม้หรือพืชผัก และเศษอาหารมาหมักกับน้ำตาลทรายแดง น้ำตาลอ้อย หรือกากน้ำตาล หมัก ๑๕ วัน-๓ เดือน (ยิ่งนานยิ่งดี) ก็จะได้น้ำหมัก ที่มีจุลินทรีย์ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ใช้ซักผ้า ล้างห้องน้ำ ล้างรถ เช็ดกระจก ดับกลิ่น ใช้ใส่แผลฟกช้ำ ใช้เป็นปุ๋ยบำรุงต้นไม้รักษาสภาพดิน ใช้แทนสบู่ได้เพราะมีกรดอ่อนๆ ใช้แทนยาสระผม หรือใช้แทนผงซักฟอกก็ได้ และยังช่วยรักษาสสิ่งแวดล้อม ไม่เกิดเป็นมลพิษต่อโลก เพราะสามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ

น้ำยาเอนกประสงค์สูตรต่างๆ

น้ำยาเอนกประสงค์ (สูตรชีวภาพ)

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้

๑. ถังพลาสติกสีเข้มมีฝาปิดมิดชิด ขนาด ความจุ ๓๒ แกลลอน ๑ ใบ
๒. ตะกร้าพลาสติก
๓. เครื่องชั่งน้ำหนัก
๔. ถ้วยตวงน้ำ ๑ ใบ
๕. ช้อน ไม้พาย สำหรับคน ๑ คัน
๖. ผ้าขาวบางสำหรับกรอง ๑ ผืน
๗. ช้อนตวง ๑ ชุด

ส่วนผสม

๑. เปลือกสับปะรดหรือผลไม้รสเปรี้ยว เช่น มะกรูด มะนาว มะเฟือง ปริมาณ ๓๐ กก. (สรรพคุณเป็นกรด ขจัดคราบมัน)
๒. หัวเชื้อน้ำหมักชีวภาพหรือ EM ๑.๕ กก. (สรรพคุณช่วยย่อยสลายสับปะรด)
๓. น้ำตาลทรายแดง ๑ กก. (เป็นอาหาร ของจุลินทรีย์)
๔. น้ำสะอาดไม่มีคลอรีน (น้ำประปาพักไว้ ๑ คืน ก่อนนำมาใช้)

วิธีทำ

๑. ล้างถังและตะกร้าพลาสติก ทิ้งไว้ให้แห้งนำตะกร้าใส่ในถังพลาสติก
๒. นำเปลือกสับปะรดหรือผลไม้รสเปรี้ยว มาล้างน้ำให้สะอาด แล้วแช่ในน้ำหมักชีวภาพหรือ EM โดยผสมน้ำสะอาดในอัตรา ๑:๑๐๐ เพื่อล้างสารเคมีที่ติดมากับเปลือก แช่ทิ้งไว้ประมาณครึ่งชั่วโมง
๓. สับเปลือกสับปะรดหรือผลไม้รสเปรี้ยว เป็นชิ้นเล็ก แล้วนำไปเทใส่ในตะกร้า
๔. นำน้ำตาลทรายแดงผสมกับน้ำหมักชีวภาพหรือ EM คนจนละลายหมด
๕. นำส่วนผสมข้อ ๓ และ ๔ เทลงในตะกร้า สับปะรด คนให้เข้ากัน เติมน้ำสะอาดให้ท่วม ปิดฝาทิ้งไว้ เมื่อหมักได้ ๒-๓ วัน คน ให้เข้ากันอีกครั้ง หมักต่อจนครบ ๑๕ วัน จึงเปิดออก กรองด้วยผ้าขาวบางโดยไม่ต้องบีบคั้นกาก นำน้ำสกัดชีวภาพที่กรองใส่ถึง ปิดไว้ให้แน่น และปล่อยให้ตกตะกอนอีก ๒-๓ วัน ระยะแรกๆ สีของน้ำจะขุ่น ต่อมา จะตกตะกอน กลิ่นจะฉุนคล้ายไวน์มากขึ้นเรื่อยๆ และสีจะใส่น้ำใช้ยิ่งขึ้น (หากคั้นกาก น้ำสกัดที่ได้สีจะขุ่นไม่น่าใช้ ส่วนกากที่เหลือสามารถนำไปผสมดินปลูกต้นไม้ได้) ถึงที่หมักควรเก็บในที่ที่มีแสงน้อย ภายในห้องหรือในที่ร่มอุณหภูมิปกติ เพราะเชื้อจุลินทรีย์ในน้ำหมักชีวภาพชอบความมืด และต้องอยู่ในที่ไม่วอร์มจัดหรือเย็นจัด การหมักจะเกิดฝ้าขาวเหนียวขึ้น แสดงว่าการหมักได้ผล เมื่อกลงไปผ้าสี ขาวจะสลายตัวกลับไปอยู่ในน้ำเหมือนเดิม

วิธีใช้

ใช้ล้างจาน พื้นห้องน้ำ พื้นบ้าน โดย ไม่ต้องผสมน้ำ ใช้เหมือนน้ำยาตามท้องตลาด การล้างจานจำนวนมากควรแช่จาน ในน้ำยาผสมน้ำ อัตราส่วน ๑:๕ แช่ทิ้งไว้ประมาณ ๒๐ นาทีก่อนล้าง เพื่อให้สะอาดทั่วถึงแล้วจึงล้างออกด้วยน้ำสะอาด ควรตากจานให้แห้งก่อนนำไปใช้ เพื่อป้องกันการตกค้างของจุลินทรีย์ในหยดน้ำที่เกาะอยู่บนจาน

น้ำยาเอนกประสงค์สามารถนำไปใช้ในการจัดคราบมันได้เป็นอย่างดี จากสองพลังบวก คือกรดเปรี้ยวจากน้ำผลไม้ ซึ่งช่วยทำให้ไขมันแตกตัวและเชื้อจุลินทรีย์ ซึ่งจะย่อยคราบไขมันทำให้ไม่มีกลิ่นตกค้าง เหม็นบูด อีกทั้งยังถนอมมือไม่ทำให้มือแห้งแตกหรือลอกเหมือนน้ำยาเคมีตามท้องตลาด ที่สำคัญไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

หมายเหตุ วัสดุที่ใช้แทนเปลือกสับปะรด ได้แก่ มะขามเปียก มะกรูด มะเฟือง กากกระเจียบ ที่ต้มน้ำแล้ว เปลือกมะนาว เปลือกส้ม เปลือกเสาวรส เปลือกส้มโอ หรือเปลือก ผลไม้ที่มีรสเปรี้ยวๆ เพราะมีสภาพเป็นกรด เหมือนกับสับปะรด ฤดูกาลไหน วัสดุใดมี ราคาถูกก็ใช้วัสดุนั้น ตามหลักควรใช้เปลือก หลังจากหมักทำน้ำยาก็ก็นำกากที่หมักแล้วไปทำปุ๋ยไม่มีการทิ้งเปล่า การทำน้ำยาเอนกประสงค์ จำนวนมากน้อยให้ใช้ตามสัดส่วนดังกล่าวข้างต้น

สรุปเปรียบเทียบ จากผลการใช้น้ำยาเอนกประสงค์ สามารถเห็นความแตกต่าง จากน้ำยาเคมี ตามท้องตลาดคือ

- กรณีที่ไม่ได้ตากผ้าในทันทีหลังซัก โดยทิ้งไว้หลายชั่วโมง ผ้าที่ซักด้วยน้ำ ยาเอนกประสงค์จะไม่เหม็นบูด เนื่องจากน้ำชีวภาพมีจุลินทรีย์ที่ดี สามารถ ควบคุมและ

กำจัดจุลินทรีย์ที่ไม่ดี ซึ่งจะทำให้เสื้อผ้าหรือสิ่งของเน่าเหม็น น้ำยา เอนกประสงค์ จึงช่วยป้องกันไม่ให้เกิด การหมักหมม อันเกิดจากแบคทีเรีย หรือจุลินทรีย์ตัวร้าย

- เสื้อผ้าหรือสิ่งของ ที่ซักล้างด้วยน้ำ ยาทำเองนี้จะเหม็นช้า แม้แต่เสื้อที่ใส่เล่นกีฬา หรือทำงานกลางแจ้งที่โดน เหงื่อออกมาทั้งวัน ก็จะมีกลิ่นเหม็น น้อยกว่าเสื้อผ้าหรือสิ่งของที่ซักล้างจากสารเคมี
- เมื่อใช้ล้างจานมือจะไม่ลอกเป็นขุย เหมือนใช้น้ำยาล้างจานตามท้องตลาด เนื่องจากเราไม่ได้ใช้สารขจัดคราบหาค ในบางจุดของภาชนะยังมีความมันอยู่ ให้เท น้ำยาชีวภาพลงไป แล้วล้างเฉพาะที่ ล้างทำความสะอาดอีกครั้ง จะพบว่า ขจัดความมันได้ดีมาก

สูตรการทำแชมพูมะกรูด ๑๐๐% ไร้สารพิษ

ส่วนผสม

มะกรูดแก่จัดตามจำนวนที่ต้องการ

วิธีทำ

๑. นำมะกรูดไปย่างไฟให้พอเหลือง ผ่าครึ่งเอาเมล็ดออก หั่นเป็นชิ้นขนาดพอเหมาะ
๒. เติมน้ำพอท่วม แล้วปั่นให้ละเอียด
๓. กรองเอาเฉพาะน้ำโดยใช้ผ้าขาวบาง จากนั้นนำมาตั้งไฟให้พออุ่นเพื่อฆ่าเชื้อ แล้วกรองใส่ขวดขณะยังอุ่นอยู่

วิธีใช้

๑. ชโลมผมให้เปียกด้วยน้ำแล้วนวด เพื่อเปิดรูขุมขน หรือใช้ผสมน้ำอาบก็ได้
 ๒. เก็บบนศีรษะ ถ้าเก็บบที่อุณหภูมิห้องปกติสามารถเก็บไว้ได้ ๑ เดือน
- หมายเหตุ ไม่มีฟอง เหมาะสำหรับผู้ที่ห่วงใยในเส้นผมและผิวพรรณเป็นพิเศษ เพราะไม่มีส่วนผสมของสารเคมี

การทำน้ำยาเอนกประสงค์สูตรมีฟอง

ส่วนผสมแชมพูสมุนไพร

๑. หัวเชื้อแชมพู (N ๗๐) ๑,๐๐๐ กรัม
๒. น้ำเกลือ ๔๐๐ กรัม
๓. ผงฟอง ๑๐๐ กรัม
๔. น้ำมันมะกอก ๑๐๐ กรัม
๕. ลาโนลีน ๑๐๐ กรัม
๖. กลิ่น (ใช้หัวน้ำหอม) ๑ ออนซ์
๗. น้ำสมุนไพร ๓,๗๕๐ กรัม
๘. น้ำสะอาด ๒ ลิตร

สมุนไพรที่ใช้ เช่น น้ำดอกอัญชัญ น้ำมะกรูด ควรต้มให้เดือด

ส่วนผสมครีมอาบน้ำสมุนไพร

๑. หัวเชื้อแชมพู (N ๗๐) ๑,๐๐๐ กรัม
๒. น้ำเกลือ ๔๐๐ กรัม

๓. ผงฟอง ๑๐๐ กรัม
 ๔. น้ำผึ้ง ๑๐๐ กรัม
 ๕. ลาโนลีน ๑๐๐ กรัม
 ๖. กลิ่นสบู่ ๑ ออนซ์
 ๗. น้ำสมุนไพรมะขาม ๓,๗๕๐ กรัม
 ๘. น้ำสะอาด ๒ ลิตร
- สมุนไพรมะขามที่ใช้ เช่น น้ำมะขามเปียก น้ำมัน ควรต้มให้เดือดก่อน

ส่วนผสมน้ำยาซักผ้า

๑. หัวเชื้อแชมพู (N ๗๐) ๑,๐๐๐ กรัม
๒. น้ำเกลือ ๔๐๐ กรัม
๓. ผงฟอง ๑๐๐ กรัม
๔. น้ำด่าง ๕ ลิตร
๕. ลาโนลีน ๑๐๐ กรัม
๖. กลิ่น(หัวน้ำหอม) ๑ ออนซ์

ส่วนผสมน้ำยาล้างจาน

๑. หัวเชื้อแชมพู (N ๗๐) ๑,๐๐๐ กรัม
๒. น้ำเกลือ ๔๐๐ กรัม
๓. ผงฟอง ๑๐๐ กรัม
๔. น้ำด่าง ๕ ลิตร
๕. กลิ่นมะนาว ๑ ออนซ์

การเตรียมส่วนผสม (ใช้วิธีเดียวกัน)

๑. ละลายลาโนลีนและผงฟองในน้ำอุ่น ครึ่งลิตร
๒. วิธีทำน้ำด่าง ใช้ซีเมนต์ขาว สะอาดและใหม่ ใส่ในถังปริมาณครึ่งถัง เติมน้ำจนเต็ม ทิ้งไว้ให้ซีเมนต์ตกตะกอนใช้เวลา ประมาณ ๗-๑๐ วัน รินเอาน้ำด่างเฉพาะ ส่วนที่ใสมากรองให้สะอาด
๓. วิธีทำน้ำเกลือ ใช้เกลือที่ขาว สะอาด ๑.๕ กก. ผสมกับน้ำ ๔ ลิตร ต้มให้ละลายทิ้งไว้ให้ตกตะกอน รินเอาเฉพาะน้ำส่วนที่ใสมากรองให้สะอาด

วิธีการทำ (ใช้วิธีเดียวกัน)

๑. กวนหัวเชื้อแชมพู และน้ำเกลือจนเป็นเนื้อเดียวกัน สังเกตได้จากเนื้อครีมจะมีความเนียนลื่น โดยให้กวนไปทางเดียวกันตลอดห้ามวนกลับเพราะจะเกิดฟอง
๒. จากนั้นเติมส่วนผสมในข้อ ๓, ๔ และ ๕ กวนช้าๆ แล้วค่อยๆ เติมน้ำ สมุนไพรมะขาม ละน้อย กวนช้าๆ โดยกวนไปทางเดียวกันเช่นเดิม
๓. เติมส่วนผสมที่เหลือ กวนให้เข้ากัน ไม่น้อยกว่า ๒๐ นาที แล้วตั้งไว้ให้หมดฟอง จึงบรรจุใส่ภาชนะ

ข้อควรระวัง

๑. ถ้ากวนไปคนละทางจะเกิดฟอง และต้องกวนนานๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เนื้อน้ำยาดกตะกอน

๒. น้ำสมุนไพรที่จะนำมาผสมต้องตั้งทิ้งไว้ให้ตกตะกอนเสียก่อน
๓. ถ้าน้ำยาเอนกประสงค์เหลวเกินไป ให้เติมน้ำเกลือเพิ่ม และถ้าข้นเกินไป ให้เติมน้ำสะอาด
๔. หลังจากทำเสร็จควรเก็บไว้ ๒๔ ชั่วโมง เพื่อให้ตัวยาและสมุนไพรได้ทำปฏิกิริยากันก่อนนำไปใช้

เนื้อหาวิชา

วิชา “หลักกลไกกรรมธรรมชาติ”

วิทยาการแนะนำตัวบุคคลสร้างบรรยากาศให้เกิดความเป็นกันเอง ดังนี้

ตามที่ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับทราบถึงศาสตร์พระราชาด้านการฟื้นฟูป่า โดยอาศัยนวัตกรรมหลายรูปแบบ เช่น การทำฝายชะลอน้ำ ป่าเปียก ป่าภูเขา และหลายแนวคิดเป็นการเพิ่มพื้นที่ในผืนป่าใหญ่ ซึ่งไม่สามารถดำเนินการโดยคนเดียวได้ และหลายแนวคิดเป็นการเพิ่มพื้นที่ในผืนป่าใหญ่ อาจารย์ยักษ์ (นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร) ได้นำแนวคิดการฟื้นฟูประเทศไทยด้วยศาสตร์พระราชา ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริของ ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ที่พสกนิกรทุกคนสามารถทำได้ ด้วยแนวคิด ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง โดยพระองค์มีพระราชดำริเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “การปลูกป่าถ้าจะให้ราษฎรมีประโยชน์ให้เขาอยู่ได้ ให้ใช้วิธีปลูกไม้ ๓ อย่าง แต่มีประโยชน์ ๔ อย่าง คือ ใช้ไม้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ โดยปลูกทรงรับการชลประทาน ปลูกรับซับน้ำ และปลูกอุดช่องโหล่ตามร่องห้วย โดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์อย่างที่ ๔ คือ ได้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ

...” แนวคิดนี้ เป็นการปลูกป่าที่เลียนแบบระบบนิเวศของป่าธรรมชาติ พร้อมกับการเอื้อประโยชน์ให้มนุษย์ได้ อาศัยยังชีพในป่าที่ปลูกขึ้น ขณะเดียวกัน ป่าที่ปลูกก็สร้างความยั่งยืน อุดมสมบูรณ์ให้กับดินและน้ำ เป็นจักรที่ สมดุลต่อไป หากทุกตารางนิ้วที่เป็นดินว่างของประเทศนี้ เต็มไปด้วย ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ประเทศไทยจะกลายเป็นประเทศที่สมบูรณ์ที่สุดในโลก มั่งคั่งไปด้วยอาหาร ยารักษาโรค พร้อมสรรพไปด้วยทรัพยากร ป่าไม้ ดิน น้ำ ธัญญาหาร ให้กับคนทั้งแผ่นดิน และมีเหลือเพื่อแผ้วถางให้คนทั้งโลกในยามวิกฤติได้ ซึ่งเดิมทีประเทศ ของเรามีป่า ๓ อย่างมาก่อน แต่จากความโลภของคน จึงมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าทำให้เกิดความเสียหาย จนเกิดเป็นวิกฤตธรรมชาติ หากเราทุกคนร่วมมือร่วมใจกันพลิกฟื้นแผ่นดิน โดยใช้ศาสตร์พระราชา ดังที่กล่าว มา ประเทศของเราก็จะมีระบบป่านิเวศที่อุดมสมบูรณ์ดังเดิม

ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

เป็นความคิดอัจฉริยะที่ก่อให้เกิดความพอเพียง ๔ ประการ คือ พออยู่ พอกิน พอใช้ พอรู้ โดยเฉพาที่โลกกำลังร้อนระอุ แนวคิด ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ได้สร้างประโยชน์มากมายในการทำให้โลกเกิดความร่มเย็นลง ประมาณกันว่า ในเนื้อที่ ๑ ไร่ เราสามารถปลูกป่า ปลูกต้นไม้ขนาดชนิดได้ถึง ๑๐๐ ชนิด ทั้ง ๕ ระดับ ประกอบด้วย ไม้สูง ไม้กลาง ไม้เตี้ย ไม้เลื้อยดิน และไม้ใต้ดิน ปริมาณต้นไม้เนื้อที่ ๑ ไร่ สามารถปลูกได้มากถึง ๕๐๐ ต้น หากคำนวณตามสูตรคณิตศาสตร์ง่าย ๆ คือ คน ๖๐ ล้านคน ปลูกคนละ ๑ ไร่ ไร่ละ ๕๐๐ ต้น ทั้งประเทศเราจะมีต้นไม้เพิ่มขึ้น ๓๐,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ต้น (สามหมื่นล้านต้น) ที่เป็นทั้งให้ที่ อยู่ ที่กิน ที่ใช้ จึงอาจเชื่อได้ว่า ประเทศไทยจะเป็นประเทศที่ร่ำรวยและมั่งคั่งด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด

การปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง สรุปได้ว่า เป็นการปลูกไม้ให้พออยู่ พอกิน พอใช้ และเป็นประโยชน์ต่อระบบนิเวศน์ สร้างความสมบูรณ์และก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ

พออยู่ คือ การปลูกต้นไม้ที่ใช้เนื้อไม้และไม้เศรษฐกิจให้เป็นป่า ไม้กลุ่มนี้เป็นไม้อายุยืน ซึ่งเป็นประโยชน์โดยใช้เนื้อไม้เพื่อสร้างบ้านที่อยู่อาศัย ทำเครื่องนอน ถือได้ว่า เป็นการออมทรัพย์เพื่อสร้างความมั่นคงในอนาคต เช่น ตะเคียนทอง ยางนา แดง สัก พะยูง พะยอม

พอกิน คือ การปลูกพืชที่กินได้ รวมทั้งใช้เป็นยาสมุนไพร เช่น แค มะรุม ทุเรียน สะตอ ผักหวาน ฝรั่ง กล้วย พักข้า

พอใช้ คือ การปลูกต้นไม้ให้เป็นป่าไม้สำหรับไว้ใช้สอยในครัวเรือน เช่น ทำฟืน เผาถ่าน ทา งาน หัตถกรรม หรือทำน้ายาชักล้าง เช่น มะค่าดีควาย หวาย ไม้ เป็นต้น

พอร่มเย็น คือ ประโยชน์อย่างที่ ๔ ที่เกิดจากการปลูกป่า ๓ อย่าง คือทำให้เกิดความร่มเย็น การช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศดินและน้ำให้อุดมสมบูรณ์ ร่มรื่นฉ่ำเย็น

แนวคิดหลักการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

อ.ยักษ ดร.วิวัฒน์ ศัลยกำธร ได้อธิบายหลักการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ว่าเป็น แนวคิดการผสมผสานการอนุรักษ์ดิน น้ำ และการฟื้นฟูป่าทรัพยากรป่าไม้ ควบคู่กับความต้องการด้านเศรษฐกิจ ด้วยการจำแนก...ดังนี้

ป่า ๓ อย่าง คือ

๑. ป่าไม้ใช้สอย คือ ไม้โตเร็ว สำหรับใช้ในครัวเรือน เช่น สะเดา ไม้ไผ่
๒. ป่าไม้กินได้ คือ ไม้ผล เช่น มะม่วง และผักกินใบต่างๆ
๓. ป่าไม้เศรษฐกิจ คือ ไม้ที่ปลูกไว้ขาย หรือไม้เศรษฐกิจ เช่น ไม้สัก

ประโยชน์ ๔ อย่าง คือ

๑. ป่าไม้ใช้สอยนำมาสร้างบ้าน ทำเล้าเปิด เล้าไก่ ด้ามจอบเสียม ทำหัตถกรรม และทำ เชื้อเพลิง(ฟืน)
๒. ป่าไม้กินได้ นำมาเป็นอาหาร ทั้งพืชกินใบ กินผล กินหัว และเป็นยาสมุนไพร
๓. ป่าไม้เศรษฐกิจ เป็นแหล่งรายได้ของครัวเรือน เป็นพืชที่สามารถนำมาจำหน่ายได้
๔. ประโยชน์ในการช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ การปลูกพืชที่หลากหลายอย่างเป็นระบบ จะช่วย สร้าง สมดุลของระบบนิเวศในส่วนของการช่วยปกป้องผิวดินใช้ชุ่มชื้น ดูดซับน้ำฝน และ ปลดปล่อยความชื้นสู่เกษตรกรรม

ข้อคำนึงในการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

๑. **ไม้เบิกนำ** เช่น ไม้สะเดา มะรุม แค ไม้ผล กล้าย อ้อย และพืชผักอายุสั้น ควรหามาปลูก ก่อนเพื่อสร้างแหล่งอาหารของครอบครัว
๒. **ไม้ปลูกเพื่ออาศัย** ควรปลูกหลังจากปลูกไม้ในข้อ ๑ ประมาณ ๑ - ๒ ปี
๓. **ไม้สมุนไพร** จะเจริญเติบโตได้เมื่อมีความร่มรื่นเพียงพอ
๔. **นาข้าว** กำหนดพื้นที่ให้เหมาะสมหากมีพื้นที่พอ เพื่อเก็บข้าวไว้กินระหว่างปีโดยไม่ต้องซื้อ
๕. **ร่องน้ำ** ควรขุดร่องน้ำขนาดเล็กเพื่อให้ความชุ่มชื้นกับผิวดินและต้นไม้ ซึ่งจะทำให้สามารถ เลี้ยง ปลาธรรมชาติเพื่อใช้เป็นธรรมชาติ โดยขุดให้เชื่อมต่อกันกับบ่อขนาดใหญ่
๕. **ปลูกต้นไม้ให้หลากหลาย** เพื่อการใช้ประโยชน์หลากหลาย ช่วยลดค่าใช้จ่าย สร้างความ มั่นคง ซึ่งเป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในครอบครัวและชุมชน

การปลูกป่า ๕ ระดับ แบบกลีกรมธรรมชาติ

อ.ยักษ ดร.วิวัฒน์ ศัลยกำธร ประธานมูลนิธิกลีกรมธรรมชาติ นำแนวคิดการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง มาปรับประยุกต์เป็นการปลูกป่า ๕ ระดับ ซึ่งประกอบด้วยต้นไม้หลากหลายทั้งชนิดพันธุ์ ช่วงอายุ ลักษณะนิสัย และความสูง ซึ่งได้มาจากการสังเกตธรรมชาติของป่า คือ

๑. **ไม้ระดับสูง** เป็นกลุ่มต้นไม้เรือนยอดสูง และอายุยืน เช่น ตะเคียน ยางนา มะค่าโมง เต็ง รัง
๒. **ไม้ระดับกลาง** เป็นกลุ่มต้นไม้ที่ไม่สูงนัก เป็นจำพวกไม้ผลที่เก็บกินได้ เช่น มะม่วง ขนุน มังคุด ชมพู่กระท้อน ฝรั่ง ทุเรียน ลองกอง สะตอ
๓. **ไม้พุ่มเตี้ย** เป็นกลุ่มพันธุ์ไม้พุ่มเตี้ย เช่น พริก มะเขือ กะเพรา ผักหวานบ้าน มะนาว น้อยหน่า
๔. **ไม้เลื้อย** เป็นตระกูลไม้เลื้อย เช่น พริกไทย รางจืด
๕. **ไม้หัวใต้ดิน** เช่น ข่า ตะไคร้ โพล้ ผือก มัน บุก กลอย ขิง ข่า กระชาย กระเทียม กวาวเครือ

มนุษย์เราจะใช้ดินเพื่อสนองความต้องการของตนเองตลอดเวลา และนับวันจะมากขึ้นเรื่อยๆ จนทุกวันนี้ สภาพความสมดุลของดินในหลายพื้นที่ของโลกเปลี่ยนแปลงไป การใช้ที่ดินผิดประเภท การทำงานผิวดินในรูปแบบต่างๆ เช่น การทำไร่เลื่อนลอย การตัดไม้ทำลายป่า การใช้ปุ๋ยเคมี ล้วนส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมอื่นๆ ในระบบนิเวศ การทำเกษตรของเกษตรกรส่วนใหญ่ในปัจจุบันก็เช่นเดียวกัน มีการปกเปิดอกเปลือยเดือน การเผา การใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตที่ผิดธรรมชาติ และทำลายธรรมชาติซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาในอนาคต การเกษตรที่ไม่ทำลายธรรมชาติ ไม่ปกเปิดอกเปลือยดิน ไม่เผา ไม่ใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต เป็นพืชกับสิ่งแวดล้อม อันเป็นแนวทางของหลักกลีกรมธรรมชาติ ที่ให้ความสำคัญกับการปรุงดินเป็นอันดับแรก และถือเป็นหัวใจสำคัญ เพราะถือว่าดินเป็นต้นกำเนิดของชีวิตสังคมไทยในอดีต ให้ความสำคัญของดินด้วยความเคารพบูชาดินเสมือน “แม่” เรียก “พระแม่ธรณี” การให้ความรักและการเอาใจใส่พระแม่ธรณี โดยการห่มดินหรือการคลุมดิน ไม่เปลือยดิน โดยใช้ฟาง เศษหญ้า หรือเศษพืชผลทางการเกษตรที่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ และการปรุงอาหารเลี้ยงดินโดยการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพลงไปเพื่อเป็นอาหารของดิน แล้วดินจะปลดปล่อยธาตุอาหารให้พืช โดยกระบวนการย่อยสลายของจุลินทรีย์ เรียกหลักการนี้ว่า “เลี้ยงดิน ให้ดินเลี้ยงพืช (Feed the Soil and Let the Soil Feed the Plant)” การปฏิบัติเช่นนี้จะทำให้ดินกลับมามีชีวิต พืชที่ปลูกจะเจริญเติบโตแข็งแรงได้ ให้ผลผลิตดี ต้นทุนการผลิตลดลง รวมถึงการที่ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี จึงมีการให้นิยามของการปฏิบัติเช่นนี้ว่า “คืนชีวิต ให้ผืนดิน” ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบุพการีของ “ลูก” (มนุษย์) ที่มีต่อ “แม่” (ธรณี)

๑๐. ขั้นตอน การตรวจแปลงตามหลักกลีกรมธรรมชาติ

๑. การจัดกลุ่ม จัดคนสำรวจพื้นที่ แบ่งหน้าที่ แบ่งคน ใช้หลักความสามัคคี
๒. การเตรียมดิน ขุดร่องน้ำ/ผาย

๓. การปลูกป่า ๕ ระดับ
๔. ปลูกแฝกอนุรักษ์ดินและน้ำ
๕. ปลูกดอกไม้เพื่อบริหารแมลง
๖. การห่มดิน ฟาง เศษใบไม้แห้ง
๗. การเลี้ยงดิน ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ (แห้งขาม น้ำขาม)
๘. การท่องเที่ยวถ้ำถ้ำดิน ๕ ภาษา
๙. ศิลปะ ความเรียบง่าย สวยงามของแปลง
๑๐. การจัดเก็บอุปกรณ์ ล้างทำความสะอาด จัดวางให้เป็นระเบียบ

จากนั้น วิทยากรให้เวลาผู้เข้าอบรมสอบถาม และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม พร้อมชี้แจงแนวทางการตรวจแปลง ๑๐ ขั้นตอน กระบวนการในการดำเนินการต่างๆ ในการลงแปลง จากนั้นมอบหมายผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มลงแปลงเพื่อปลูกป่า ๕ ระดับ ตามหลักกิจกรรมธรรมชาติ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะปลูกต้นไม้ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย บริเวณพื้นที่ที่ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนเพชรบุรีกำหนด...

สรุปผลการเรียนรู้ จากการสังเกตพบว่า ผู้เข้าอบรมมีความสนใจเนื้อหาที่วิทยากรให้ความรู้อย่างมาก เนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัว และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ การปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ตามหลักกิจกรรมธรรมชาติ เป็นเรื่องที่เป็นหลักการและแนวคิดที่มองเห็นได้ชัดเจน และสามารถร่วมกันใช้ความรู้ความเข้าใจที่ได้รับไปปรับใช้ในการขับเคลื่อนศาสตร์พระราชา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ของตนเองได้

เนื้อหาวิชา

วิชา “สุขภาพพึ่งตน พัฒนา ๓ ชุมพลัง” พลังกาย พลังใจ พลังปัญญา

จากปัญหาที่พบ ตามวิถีทัศน์ และเสนอเสนอ มุมมอง เป็นประโยชน์มากต่อการนำไปใช้ การพัฒนาสิทธิมนุษยชนสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง กอปรกับการพัฒนาของกรมการพัฒนาชุมชน ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม ตามระบบโครงการทางสังคมในมิติต่าง ๆ ทุกระบบ และสร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรู้เท่าทัน ควบคู่ไปกับการกระจายความเจริญ และการพัฒนาประเทศอย่างสมดุลระหว่างสังคมชนบทและสังคมเมือง ตามปรากฏการณ์และสถานการณ์ของสังคม อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงโดยใช้ฐานความรู้ของคน ชุมชน ในการแก้ไขปัญหา โดยมีเป้าหมายที่จะนำพาชีวิตเข้าสู่แนวทางตามวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง (โคก หนอง นา โมเดล)

สิ่งเดียวที่จะพาคนไทยกลับบ้านได้ คือ ต้องน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

การพัฒนา ๓ ชุมพลัง “จิตอาสา” การพัฒนาพลังสมาธิ พลังจิตใจ พลังกาย โดยเริ่มจากการปลูกฝังให้พร้อมสำหรับการรับรู้เรื่องราวใหม่ ๆ ที่จะได้รับ วิทยากรให้นั่งสมาธิพร้อมกับมีเสียงดนตรีดังเบา ๆ ให้จิตใจสงบ ไม่คิดฟุ้งซ่าน ด้วยการออกกำลังกายเบา ๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นร่างกาย โดยใช้การออกกำลังกาย ๑๐ ท่าพยายาม หลังจากนั้นวิทยากรได้นำเล่นกิจกรรมเพื่อเรียกความพร้อม

เมื่อเกิดความพร้อมแล้ววิทยากรให้แต่ละกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ดีดีเล่าสู่กันฟัง โดยให้ผู้ฟังในกลุ่มตั้งใจฟังให้จบก่อนจะซักถามโดยมีเวลาจำกัดให้ทุกคนในกลุ่มได้เล่าประสบการณ์ทุกคน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มคัดเลือกตัวแทนที่เห็นว่าเหมาะสมที่จะไปแชร์ประสบการณ์ให้เพื่อน ผู้เข้าอบรมในที่ประชุมได้ฟัง เมื่อได้ตัวแทนกลุ่มแล้วจึงให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอ ได้รับรู้เรื่องราวและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันเกิดเป็นความประทับใจให้ผู้เข้าอบรม

เมื่อฟ้าสาง (๐๖.๓๐ น.) ผู้เข้าอบรมได้ร่วมกันปลูกต้นรวงผึ้ง บริเวณอาคารรวงผึ้ง (ห้องอาหารใหม่) และทำการห่มดินร่วมกับการใส่ปุ๋ย (แห้งขาม น้ำขาม) และเดินทางไปศึกษาดูงานพร้อมกับการทำกิจกรรมตลอดทั้งวันที่ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ

เนื้อหาวิชา

วิชา การออกแบบเชิงภูมิสังคมไทยตามหลักการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืนเพื่อการพึ่งตนเอง และรองรับภัยพิบัติ

๑. กรมการพัฒนาชุมชน เดินหน้าเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ขับเคลื่อนโคก หนอง นา โมเดล

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมูลนิธิสืบนาคะเสถียร โดย ดร. วิวัฒน์ ศัลยกำธร ได้นำมาใช้บริหารจัดการที่ดินและเรียกอ่างน้ำว่า "โคก หนอง นา โมเดล" อันเป็นแนวทางของการที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ขจัดปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นวิกฤตของโลกให้หมดสิ้นไป ทั้งภัยแล้ง น้ำท่วม อาหารไม่ปลอดภัยด้วยสารเคมี ยาฆ่าแมลง ฝุ่นละออง ป่าไม้ลดลงจนทำให้ธรรมชาติขาดสมดุล

กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้ร่วมมือกับมูลนิธิสืบนาคะเสถียร มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และ Earth Save ร่วมขับเคลื่อนให้แนวทางตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมไปยังทุกตำบลทุกหมู่บ้าน ด้วยการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเพิ่มทักษะให้กับบุคลากรกรมการพัฒนาชุมชน นำแนวทางและวิธีการบริหารจัดการพื้นที่ด้วยรูปแบบ "โคก หนอง นา โมเดล" มาปรับใช้

นอกจากนั้น ยังได้ปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชน วิทยาลัยการ-พัฒนาชุมชน และศูนย์พัฒนาอาชีพ ๑๘ แห่ง ทั่วประเทศ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต และสร้างครัวเรือนตัวอย่างที่มีการนำเอา "โคก หนอง นา โมเดล" มาบริหารจัดการพื้นที่อย่างน้อยหมู่บ้านละ ๑ ครัวเรือน ซึ่งการดำเนินงานจะยึดหลักการมีส่วนร่วม และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของพี่น้องประชาชน ให้ประชาชนสามารถเรียนรู้และนำไปปรับประยุกต์ใช้ตามภูมิสังคมและภูมินิเวศน์ของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดการ "พอกิน พออยู่ พอใช้ พอร่มเย็น" เป็นขั้นพื้นฐาน

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทางรอดของประเทศ กล่าวคือ การพัฒนาภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะนำมาซึ่งความพออยู่ พอกิน และการพึ่งตนเอง การพัฒนาหรือการแปลงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นขั้นเป็นตอนนั้นและ

สิ่งที่ต้องทราบและทำความเข้าใจให้ถ่องแท้มี ๕ ข้อ ดังนี้

๑) ความหมายและความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒) ทฤษฎีใหม่จำนวนกว่า ๔๐ ทฤษฎี ทั้งทางด้านการจัดการดิน น้ำ ป่าไม้ และคน

๓) มีวิธีการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งจะต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา และเมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นในลำดับต่อไป หรือก้าวสู่เศรษฐกิจพอเพียงขั้นก้าวหน้า คือ พอเพียง แบ่งปัน และแข่งขันได้ นั่นเอง

๔) เทคนิคหรือนวัตกรรม ที่สามารถถอดบทเรียนได้มากกว่า ๔๗,๐๐๐ บทเรียน จาก
โครงการในพระราชดำริ ๔,๗๔๑ โครงการ

๕) มีการบริหารแบบคนจน ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ ๙ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔ ณ ศาลาดุสิดาลัย

๒. สถานการณ์วิกฤตโลก (น้ำ อาหาร พลังงาน)

- น้ำ จากสภาพความแปรปรวนของภูมิอากาศ การเติบโตของประชากรโลก การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตและความต้องการอาหารที่เพิ่มขึ้นในขณะที่ทรัพยากรน้ำจากธรรมชาติซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์มีปริมาณลดลง อาจนำไปสู่ความขัดแย้งเรื่องน้ำอย่างรุนแรงในอนาคต จึงเป็นที่มาของคำว่า Water Footprint หรือร่องรอยการใช้น้ำ มีตัวเลขจากองค์การสหประชาชาติยืนยันว่าแม้โลกจะมีน้ำเป็นองค์ประกอบถึง ๓ ใน ๔ ส่วน แต่ประชากร ๑ ใน ๕ ของโลกกลับขาดแคลนน้ำสะอาดสำหรับการบริโภคส่งผลให้มีคนเสียชีวิตจากโรคภัยที่เกิดจากการขาดแคลนน้ำสะอาดสำหรับการบริโภคถึงปีละ ๒๗ ล้านคน สาเหตุสำคัญที่ทำให้ปัญหาเรื่องน้ำกลายเป็นวิกฤตโลก มิใช่เพียงอัตราการเติบโตของประชากรโลกเท่านั้นหากยังเกิดจากการอพยพเข้าสู่สังคมเมืองมากขึ้นภาคอุตสาหกรรมเติบโต

- อาหาร สถานการณ์ราคาอาหารโลกได้เข้าสู่ขั้นวิกฤต โดยเฉพาะราคาธัญพืช ข้าวเจ้า และข้าวสาลีได้เพิ่มขึ้นมากที่สุด ราคาข้าวเจ้าเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัวตั้งแต่เดือนมีนาคมที่ผ่านมา โดยภาพรวมแล้วในรอบ ๓ ปี ราคาอาหารได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ถึงเกือบเท่าตัว และจากราคาอาหารที่เพิ่มขึ้น ทำให้ประเทศยากจนที่ต้องนำเข้าอาหารประสบวิกฤตอย่างหนัก ราคาอาหารในประเทศที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้คนจนในประเทศไม่มีเงินพอที่จะซื้ออาหาร จึงนำไปสู่การเดินขบวนประท้วงและความวุ่นวายในหลายประเทศ ที่หนักที่สุดเห็นจะเป็นในทวีปแอฟริกา นอกจากนั้น ประเทศในเอเชียใต้ก็ประสบปัญหาอย่างหนัก เช่น อินเดียและบังกลาเทศ รวมไปถึงประเทศแถบอเมริกากลาง อย่างเช่น ไฮติ ก็เกิดการจลาจลวุ่นวายขึ้น

- แหล่งพลังงานธรรมชาติประเภทสร้างทดแทนใหม่ไม่ได้ เช่น น้ำมัน ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ กำลังขาดแคลน จนเจียนจะหมดโลก ทำให้พลังงานยังมีราคาแพงมากขึ้น ความหวาดวิตกว่าพลังงานจะหมดโลก มีราคาแพง ทำให้มนุษย์รู้สึกว่าจะเกิดวิกฤตพลังงานที่ต้องเร่งแก้ไขจัดการ ป้องกัน การผลิตและการใช้พลังงานของมนุษย์ ทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างรุนแรง อย่างชนิดที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เช่น การใช้พื้นที่ป่าเพื่อสร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้าพลังน้ำได้ทำลายระบบนิเวศของป่าไปทั่วโลก การขนส่งน้ำมันก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำจากการรั่วไหลของน้ำมัน และการรั่วไหลของสารกัมมันตภาพรังสีจากโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์และกากนิวเคลียร์ การเกิดควีนพิษ หมอกพิษในเมืองต่าง ๆ ทั่วโลก ฯลฯ ผลจากการใช้พลังงานมาก ทำให้โลกเกิดอาการร้อนผิดปกติที่เรียกว่าปฏิกิริยาเรือนกระจก และเกิดช่องโหว่ในบรรยากาศชั้นโอโซน ที่ก่อผลกระทบต่อสุขภาพมนุษย์

๓. แนวทางแก้ไขและรองรับภัยพิบัติด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ “โคก หนอง นา”

ท่ามกลางปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีสาเหตุหลักมาจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ขอบเขตของมนุษย์ได้ส่งผลกระทบในวงกว้างต่อสมดุลระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม การเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นภัยคุกคามต่อแหล่งอาหารเช่นความแห้งแล้งน้ำท่วมโรคระบาดโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรอย่างมากคือการเกิดภัยแล้งที่นับวันจะมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกปี ที่ผ่านมามีประเทศไทยรับมือกับปัญหาภัยแล้งในหลากหลายรูปแบบเช่นการสร้างอ่างเก็บน้ำการสร้างเขื่อนหรือการจัดทำระบบชลประทานซึ่งรูปแบบเหล่านี้สามารถใช้แก้ไขปัญหาได้ในบางพื้นที่ของประเทศไทยเท่านั้น

สำหรับพื้นที่ทางไกลนอกเขตชลประทานที่มีพื้นที่ถึง ๑๒๑,๒๐๐,๐๐๐ ไร่ ยังคงต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร

โคกหนองนาโมเดลจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการแก้ไขปัญหาของเรื่องการจัดการน้ำ ที่สถาบันเศรษฐกิจพอเพียงและมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติได้นำพระราชดำรัสในรัชกาลที่ ๙ ด้านการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการน้ำและพื้นที่การเกษตร โดยมีการผสมผสานกับภูมิปัญญาพื้นบ้านให้สอดคล้องกัน

หลักการออกแบบพื้นที่ตามหลักภูมิสังคม (Geosocial) มีตัวแปรสำคัญ ๕ ประการ ได้แก่

๑) ไฟ (ทิศทางของแสง) สำรอง ทิศเหนือ ได้ ตะวันออก ตะวันตก และทิศทางการขึ้นของดวงอาทิตย์

๒) ลม การออกแบบบ้านให้มีทิศทางของช่องลมสอดคล้องกับลมที่พัดมาในแต่ละฤดูกาลจะช่วยลด การใช้พลังงานในบ้าน และเพื่อให้บ้านเย็นอยู่สบาย โดยตามหลักปกติ ลมฝนจะพัดมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ และลมหนาวหรือลมข้าวเบาจะพัดมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้ควรวางตำแหน่งอาคาร บ้านเรือน ลานตากข้าว และลานนวดข้าว ไม่ให้ขวางทิศทางลมหนาว

๓) ดิน วางแผนการขุดหนองน้ำ และการปรับปรุงสภาพดินให้เหมาะสม โดยนำดินที่ขุดหนองมาทำโคก ให้โคกอยู่ทางทิศตะวันตกและปลูกไม้ใหญ่ไว้บนโคก พร้อมปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง เมื่อต้นไม้สูงใหญ่จะช่วยบังแดดและให้ร่มเงา

๔) น้ำ ขุดหนองน้ำ โดยดูทางไหลของน้ำเข้าและออกจากพื้นที่ วางตำแหน่งหนองน้ำในทิศ ที่ให้ลมร้อนพัดผ่าน จะทำให้บ้านร่มเย็น ขุดหนองให้มีขอบคดโค้งเพื่อเพิ่มพื้นที่เพาะปลูก และทำตะพักให้ลดหลั่นตามระดับความสูง โดยชั้นแรกควรมีความสูงเท่ากับระดับของแสงแดด ที่ส่องลงไปถึงปลูกไม้หญ้าหรือพืช น้ำเพื่อให้ปลาสามารถวางไข่ อนุบาลสัตว์น้ำและเป็นที่อยู่อาศัย

๕) คน ออกแบบให้เหมาะสมกับความต้องการ ฐานะ และกำลังของเจ้าของที่ดิน

๔. กรณีศึกษาความสำเร็จ “โคก หนอง นา”

โครงการพลังคนสร้างสรรค์โลก รวมพลังตามรอยพ่อของแผ่นดิน ปี ๕ พ.ศ. ๒๕๖๐ จ.เชียงใหม่ โครงการฯ ในปีนี้ ได้ดำเนินงานเดินหน้าขยายผลจัดการ ดิน น้ำ ป่า อย่างยั่งยืนตามศาสตร์พระราชา ด้วยความร่วมมือจากพันธมิตรจากทุกภาคส่วน ภายใต้แนวคิด "แตกตัวทั่วไทย เอามื้อสามัคคี" เพื่อน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานองค์ความรู้ศาสตร์พระราชา ในการบริหารจัดการ ดิน น้ำ ป่า แก่พสกนิกรชาวไทย ส่งต่อแรงบันดาลใจผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวความสำเร็จของผู้นำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมตามสภาพภูมิสังคม เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้สู่การลงมือปฏิบัติ พร้อมขยายผลความสำเร็จของโครงการฯ จากลุ่มน้ำป่าสักสู่ลุ่มน้ำอื่น ๆ อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหา น้ำท่วม น้ำแล้ง อย่างยั่งยืน

การ "เอามื้อสามัคคี" หรือ "การลงแขก" ตามประเพณีดั้งเดิมของคนไทย ถูกนำมาเป็นกลวิธีในการขับเคลื่อนเพื่อประสานความสามัคคีเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน และขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือในการขยายเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย นอกจากนั้น ยังเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้จากการปรับปรุงพื้นที่ตามแนวทางศาสตร์พระราชาในสภาพภูมิสังคมที่แตกต่างกัน โดยโครงการได้กำหนดพื้นที่เป้าหมาย "เอามื้อสามัคคี" ขึ้น ใน ๔ พื้นที่ คือ กรุงเทพฯ จ.ราชบุรี จ.อุดรธานี และ จ.เชียงใหม่

เนื้อหาวิชา

วิชา “จิตอาสาพัฒนา เอามือสามัคคี พัฒนาพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่”

วิทยาการกระตุ้นผู้เข้ารับการอบรม ให้เห็นถึงความสำคัญของการเอามือสามัคคี ที่ผู้เข้ารับการอบรมที่ผ่านโครงการศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมที่ ๓ หลักสูตร “การพัฒนานักสิริธรรมธรรมชาติสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง” จากผลงานที่ทุกท่านได้ดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นการขุดคลองไส้ไก่, การห่มดินด้วยฟางข้าว, การดำนา, การทำเตาถ่าน ฯลฯ เป็นการแสดงความรักความสามัคคีของผู้เข้ารับการอบรม สำหรับกิจกรรมที่ ๔ “การออกแบบเชิงภูมิสังคมไทยเพื่อ - การพึ่งตนเองและรองรับภัยพิบัติ” กิจกรรมเอามือสามัคคี ก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เป็นการบริหารจัดการ พื้นที่อย่างเป็นระบบและสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในกลุ่ม โดยมีการบริหารจัดการพื้นที่ แบ่งเป็น ๒ ฐานการเรียนรู้ในการเอามือสามัคคี ดังนี้

๑. ฐานคนเอาถ่าน

๒. ฐานคนรักแม่ธรณี ได้แก่ การสร้างซุ้มไม้เลื้อย การทำปุ๋ยน้ำ / ปุ๋ยแห้ง / การบำรุงดิน บริเวณหน้าอาคารอาลัยม่างค์

วิทยาการ อธิบายพื้นที่ที่จะเอามือสามัคคี จำนวน ๒ จุด คือ สีเหลือง สีแดง สีฟ้า ฐานคนรักแม่ธรณี กิจกรรม คือ การสร้างซุ้มไม้เลื้อย, การทำปุ๋ยน้ำ, การทำปุ๋ยแห้ง, การบำรุงดิน ฯลฯ สีเขียว สีม่วง ฐานคนเอาถ่าน กิจกรรม คือ การฆ่าดิน และนำดินไปโบกรอบๆ เตาถ่าน เพื่อไม่ให้เตาถ่านร้าว เพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ ๓ วิธีการโดยวิทยาการได้ให้กำนัน ได้กระตุ้นลูกบ้าน โดยการใส่รหัส เพื่อสร้างแรง เล็กเท็ม และแบ่งสี, แบ่งงานตามที่ได้ตกลงกัน จากการปฏิบัติกิจกรรม ทั้งสองฐาน ปรากฏว่ากิจกรรมคนเอาถ่าน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำต่อเนื่องจากหลักสูตร ๓ ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเอามือสามัคคีเสร็จก่อนกำหนด แต่ด้วยความรักความสามัคคี ดังคำกล่าว “สามัคคี คือ พลังคำจุนแผ่นดินไทย” ทำให้กำนัน ที่อยู่กิจกรรมฐานคนเอาถ่าน ได้ชวนลูกบ้าน ไปดูว่าฐานคนรักแม่ธรณี ดำเนินกิจกรรมเสร็จตามกำหนดหรือไม่ ปรากฏว่า ทุกกลุ่มสีช่วยกันทำกิจกรรมกัน อย่างขะมักเขม้น มีความสนุกสนาน คึกคัก และครื้นเครง มีการแบ่งหน้าที่กันทำ ดังนั้น สีเขียวและสีม่วง จึงได้มาร่วมกันเอามือสามัคคีที่ฐานคนรักแม่ธรณี บริเวณหน้าอาคารอาลัยม่างค์ร่วมกันทั้งหมด ทำให้บรรยากาศมีความสุขสนุกสนาน ครื้นเครง จนทำให้การเอามือสามัคคีสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

จากกิจกรรมการเอามือสามัคคี ที่ผู้เข้ารับการอบรมได้ทำร่วมกันทั้งสองฐาน ทำให้ได้เห็นภาพแห่งความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความเห็นดีเห็นชอบ บรรยากาศแห่งความสุข ความครื้นเครง หารษา ตลอดจนการเห็นความสำเร็จของชิ้นงานในการร่วมแรงแข่งขัน สมดังคำกล่าวที่ว่า “สามัคคี คือ พลังคำจุนแผ่นดินไทย”

เนื้อหาวิชา

สร้างหุ่นจำลองการจัดการพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นาโมเดล”

โคก-หนอง-นา โมเดล คือ การจัดการพื้นที่ซึ่งเหมาะกับพื้นที่การเกษตร ซึ่งเป็นผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่ เข้ากับภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่นั้น ๆ โคก หนอง นา โมเดล เป็นการที่ให้ธรรมชาติจัดการตัวมันเองโดยมี มนุษย์เป็นส่วนส่งเสริมให้มันสำเร็จเร็วขึ้นอย่างเป็นระบบ

โคก-หนอง-นา โมเดล มีองค์ประกอบดังนี้

๑. โคก: พื้นที่สูง

- ดินที่ขุดทำหนองน้ำนั้นให้นำมาทำโคก บนโคกปลูก “ป่า ๓อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง” ตามแนวทางพระราชดำริ
- ปลูกพืช ผัก สวนครัว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ทำให้พออยู่ พอกิน พอใช้ พอร่มเย็น เป็นเศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน ก่อนเข้าสู่ขั้นก้าวหน้า คือ ทำบุญ ทำทาน เก็บรักษา ค้าขาย และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย
- ปลูกที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศ

๒. หนอง: หนองน้ำหรือแหล่งน้ำ

- ขุดหนองเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้งหรือจำเป็น และเป็นที่รับน้ำยามน้ำท่วม (หลุมขนมครก)
- ขุด “คลองไส้ไก่” หรือคลองระบายน้ำรอบพื้นที่ตามภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยขุดให้คดเคี้ยวไปตามพื้นที่เพื่อให้ น้ำกระจายเต็มพื้นที่เพิ่มความชุ่มชื้น ลดพลังงานในการรดน้ำต้นไม้
- ทำฝายทดน้ำ เพื่อเก็บน้ำเข้าไว้ในพื้นที่ให้มากที่สุด โดยเฉพาะเมื่อพื้นที่โดยรอบไม่มีการกักเก็บน้ำ น้ำจะหลากลงมายังหนองน้ำ และคลองไส้ไก่ ให้ทำฝายทดน้ำเก็บไว้ใช้ยามหน้าแล้ง
- พัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ ทั้งการขุดลอก หนอง คู คลอง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้ง และเพิ่มการระบายน้ำยามน้ำหลาก

๓. นา

- พื้นที่นั้นให้ปลูกข้าวอินทรีย์พื้นบ้าน โดยเริ่มจากการฟื้นฟูดิน ด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ ยั่งยืน คีนชีวลีเล็ก ๆ หรือจุลินทรีย์กลับคืนแผ่นดินใช้การควบคุมปริมาณน้ำในนาเพื่อคุมหญ้า ทำให้ปลอดสารเคมีได้ปลอดภัยทั้งคนปลูก คนกิน
- ยกคันนาให้มีความสูงและกว้าง เพื่อใช้เป็นที่รับน้ำยามน้ำท่วม ปลูกพืชอาหารตามคันนา

เนื้อหาวิชา

“Team Building หายู่ หากิน”

๑. ฟังตนเอง และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดและเกิดประโยชน์สูงสุด

การฟังตนเอง หมายถึง ความสามารถในการดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ มั่นคง สมบูรณ์ ซึ่งการฟังตนเองได้นั้น มีทั้งในระดับบุคคล และชุมชน การฟังตนเอง ต้องสามารถผันเปลี่ยนไปตามเวลาได้ เพื่อให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้อง และสมดุล

การใช้ทรัพยากรทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดและเกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายน้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง

๒. การดำรงชีวิตในภาวะวิกฤต / การประสพภัยพิบัติ

การดำรงชีวิตในภาวะวิกฤต / การประสพภัยพิบัติ คือ การดำรงชีวิตในสถานการณ์ที่ไม่ปกติ สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายที่มีความรุนแรงต่อชีวิต และทรัพย์สินของบุคคลในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง สามารถดำเนินชีวิตควบคู่ไปกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การประสพภัยพิบัติต่าง ๆ

๓. การรู้จักการวางแผนการทำงานเป็นทีม ได้ฝึกวินัยและคุณธรรม

การวางแผนทำงานเป็นทีม คือ การวางแผนการทำงานของกลุ่มบุคคลที่มีการทำงานร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลลัพธ์ที่ดีต่อองค์กร

เนื้อหาวิชา

การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชกาลโก ๓๕๗

๑. กลไกการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชกาลโก ๓๕๗

จากพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ ๑๐ ในการสืบสานต่อยอดศาสตร์พระราช เพื่อสร้างความอยู่ดีมีสุขแก่ประชาชน พระองค์ทรงเริ่มต้นด้วยการปลูกจิตอาสาที่มีอยู่ในใจของคนไทยทุกคน มาเป็นแรงขับเคลื่อน ซึ่งการที่ทุกคนจะร่วมกันขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราช เพื่อให้บรรลุเป้าหมายความยั่งยืนนั้น จะต้องมีการคิดแบบองค์รวม ทำอย่างเป็นระบบ ขับเคลื่อนการดำเนินงานไปพร้อม ๆ กันอย่างเป็นแบบแผน ไม่แตกแยกไปคนละทิศทาง

“สืบสานศาสตร์พระราช” พระราชประสงค์ของในหลวงรัชกาลที่ ๑๐

“เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป” พระปฐมบรมราชโองการของในหลวงรัชกาลที่ ๑๐ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒

โดยความหมายของคำว่า สืบสาน รักษา และต่อยอด ในที่นี้คือ การสืบสานศาสตร์พระราช รักษาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และต่อยอดนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับภูมิสังคม นั่นเอง

จากที่ได้กล่าวมา ด้วยพระปรีชาสามารถและสายพระเนตรอันกว้างไกลของกษัตริย์นักบินพระองค์นี้ จึงทรงมีพระราชประสงค์ให้มีการฝึกจิตอาสา ๙๐๔ หลักสูตรหลักประจำ “เป็นบ่าว เป็นแม่พิมพ์” ที่มีการประยุกต์แนวพระราชดำริเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อพึ่งพาตนเองและรองรับภัยพิบัติ โดยมีระยะเวลาการฝึก ๕๐ วัน มีผู้เข้ารับการฝึกประมาณ ๕๐๐ คน ซึ่งการฝึกจิตอาสา ๙๐๔ ใน ๓ รุ่นแรก ได้ใช้พื้นที่ฝึกที่ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี มีการจำลองการใช้ชีวิตในโลกอนาคตซึ่งมนุษยชาติอาจจะต้องเผชิญกับสภาพอากาศที่แปรปรวน เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ผู้เข้ารับการฝึกจึงต้องเรียนรู้การใช้ชีวิตให้พร้อมรับมือกับความเสี่ยงในโลกอนาคตเหล่านั้น เช่น ได้มีการปรับพื้นที่สำหรับการดำรงชีวิต มีการกักเก็บน้ำฝนอย่างเป็นระบบ อาหารการกินที่ได้มาจากปลาที่เลี้ยงและพืชพรรณธัญญาหารที่ปลูกเอง จึงทำให้ไม่มีต้นทุนทางอาหาร ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้เป็นสิ่งที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงสอนพวกเรามาเป็นเวลาช้านานแล้ว เป็นภูมิปัญญาบรรพบุรุษ แต่เหตุใดเราจึงไม่เชื่อ เราไม่เคยสนใจเพราะคนไทยไม่เชื่อคนไทยด้วยกันเอง

การฝึกจิตอาสา ๙๐๔ หลักสูตรหลักประจำ “เป็นเบา เป็นแม่พิมพ์” ปัจจุบันได้มีการขยายตัวเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ในหลวงรัชกาลที่ ๑๐ ยังทรงมีพระราชประสงค์ให้มีหลักสูตรพื้นฐานที่มีระยะเวลาการฝึก ๑๕ วันด้วย ซึ่งในช่วงเริ่มแรกได้ฝึกในพื้นที่ประมาณ ๑๐ ไร่ ที่กรมทหารราบที่ ๑๑ มหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.๑๑ ทม.รอ.) ถนนพหลโยธิน เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร และได้ทำการฝึกไปแล้ว ๓ รุ่น มีผู้เข้ารับการฝึกประมาณ ๑,๕๐๐ คน แต่หากรวมตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาของการฝึกจิตอาสา ๙๐๔ ทั้งหลักสูตรหลักประจำและหลักสูตรพื้นฐานมีผู้เข้ารับการฝึกไปแล้วทั้งสิ้นนับหลายพันคน

ในส่วนพื้นที่ฝึกก็มีการขยายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เช่นกัน จาก ๑๐ ไร่ เป็น ๓๐ ไร่ ๔๐ ไร่ จนปัจจุบันเป็นพื้นที่เกือบ ๒๐๐ ไร่ ผู้ที่เข้ารับการฝึกมีหลายช่วงวัยที่มาจากต่างสาขาอาชีพ ทั้งทหารระดับพลเอก นักเรียนนายร้อย พยาบาล อธิการบดี คณบดี ข้าราชการ นิสิต นักศึกษา ฯลฯ ทั้งนี้ ในหลวงรัชกาลที่ ๑๐ ทรงมุ่งเน้นไปที่กลุ่มเยาวชนเป็นหลัก ทรงเล็งเห็นว่าการที่จะสืบสานงานของพระราชบิดาให้ยั่งยืนนับร้อยนับพันปี จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางรากฐานเข้าไปในระบบโครงสร้างของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างทางการศึกษา

๓ ระดับ ๕ กลไก ๗ ภาควิชา กุญแจสำคัญของการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา

หลักการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาให้ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มีประชาชนเป็นแกนกลาง และภาคีอื่น ๆ ร่วมบูรณาการเพื่อเสริมกลไกเดิมของภาครัฐที่มีอยู่ เป็นการขับเคลื่อนในพื้นที่ ๓ ระดับ เป็นอย่างน้อย คือ ระดับชุมชนหรือลุ่มน้ำ ระดับจังหวัดหรือภูมิภาค และระดับชาติ ภายใต้การมีส่วนร่วมของ ๕ กลไก ที่จะช่วยหนุนเสริมงานขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา ประกอบด้วย กลไกการประสานงานภาคีเครือข่าย กลไกแผนงานและยุทธศาสตร์เชิงบูรณาการ กลไกการติดตามและประเมินผล กลไกการจัดการความรู้ อันเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติที่ต้องนำมาจัดทำเป็นตำราหรือคู่มือเฉพาะในแต่ละพื้นที่ และกลไกการสื่อสารสังคมให้รับรู้ ร่วมด้วย การบูรณาการของ ๗ ภาควิชา คือ ภาควิชาที่ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ กฎหมาย รวมถึงเครื่องมือต่าง ๆ ภาควิชาการและสถาบันการศึกษา ภาควิชาศาสนา ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคสื่อมวลชน

ระบบ ๓-๕-๗ นี้ จะช่วยหนุนเสริมให้การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาบรรลุเป้าหมายความยั่งยืนของโลกได้ทั้ง ๑๗ ข้อ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว แม้สิ่งที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจมาตลอดระยะเวลา ๗๐ ปีของการครองราชย์ จะทำให้บรรลุเป้าหมายความยั่งยืนได้เกือบครบทั้ง ๑๗ ข้อแล้ว แต่พระองค์ทรงเน้นที่ข้อ ๒ เป็นหลัก ในเรื่องการขจัดความอดอยากและสร้างความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมีสื่อต่างชาติมาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตสัมภาษณ์พระองค์ว่าทรงกำลังสู้รบกับระบบคอมมิวนิสต์อยู่หรือไม่ ? พระองค์พระราชทานสัมภาษณ์กลับไปว่าทรงกำลังสู้รบอยู่กับความอดอยาก ความหิวโหยของประชาชนภายในชาติ

หากถามว่าทำไมจึงเลือกพื้นที่ของ กฟผ. ในการดำเนินงานขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาก็ตอบได้โดยเปรียบเทียบว่าถ้าประเทศไทยเป็นร่างกายมนุษย์ กฟผ. ก็เปรียบได้ว่าเป็นระบบประสาท (Nervous System) ที่ทำหน้าที่ส่งผ่านพลังงานไปทั่วร่างกายหรือประเทศ หากระบบประสาทชำรุดเสียหายร่างกายหรือประเทศก็เดินหน้าต่อไม่ได้ จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้ระบบประสาทของประเทศแข็งแกร่ง ให้มีความมั่นคงทางพลังงาน นอกจากนี้ ด้วยสมรรถภาพขององค์การ ศักยภาพของบุคลากร และเครื่องมือต่าง ๆ หาก กฟผ. ดำเนินงานอย่างถูกต้องและจริงจัง ก็เชื่อมั่นได้ว่าในพื้นที่การดำเนินงานของ กฟผ. จะเป็นต้นแบบทางด้านความยั่งยืนของโลกได้ภายในระยะเวลาไม่เกิน ๓ ปี

และนี่เองคือเป้าหมายที่จะสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นในโลกให้ได้โดยเริ่มจากประเทศไทยเป็นพื้นที่แรกด้วย ‘ศาสตร์ของพระราชา’

๒. ปรัชญา ๓ ระบบ

ปรัชญาแบ่งออกเป็น ๓ ระบบคือ

๑. เอกนิยม (Monism) ได้แก่พวกที่ถือว่า ความแท้จริงของสรรพสิ่งมีเพียงสิ่งเดียว จะเป็นรูปธรรม (สสาร) หรือนามธรรม (จิต) ก็ได้

๒. ทวินิยม (Dualism) ได้แก่พวกที่ถือว่า ความแท้จริงของสรรพสิ่งมี ๒ อย่างเป็นของคู่กัน คือเป็นทั้งรูปธรรม (สสาร) และนามธรรม (จิต)

๓. พหุนิยม (Pluralism) ได้แก่พวกที่ถือว่า ความแท้จริงของปฐมธาตุมีจำนวนมากมาย อาจจะเป็นรูปธรรม (สสาร) หรือนามธรรม (จิต) ก็ได้

ดังนั้น เราอาจสรุประบบปรัชญาในปัจจุบันได้เป็น ๕ ระบบคือ

๑. เอกนิยมฝ่ายจิต (Idealistic Monism) ได้แก่พวกที่ถือว่า ความแท้จริงของปฐมธาตุมีเพียงสิ่งเดียว มีลักษณะเป็นนามธรรม นั่นคือ “จิต” เช่น ปรัชญาเอกนิยมของสปิโนซา (Spinoza) เป็นต้น

๒. เอกนิยมฝ่ายสสาร (Materialistic Monism) ได้แก่พวกที่ถือว่า ความแท้จริงของปฐมธาตุมีเพียงสิ่งเดียว มีลักษณะเป็นรูปธรรม นั่นคือ “สสาร” เช่น ปรัชญาสสารนิยมของธาลีส (Thales) เป็นต้น

๓. ทวินิยม (Dualism) ได้แก่พวกที่ถือว่า ความแท้จริงของปฐมธาตุมี ๒ อย่างคือ มีทั้งนามธรรมและรูปธรรม เช่น ปรัชญาทวินิยม (Dualism) ของเดส์การ์ตส์ (Descartes) เป็นต้น

๔. พหุนิยมฝ่ายจิต (Idealistic Pluralism) ได้แก่พวกที่ถือว่า ความแท้จริงของปฐมธาตุมีมากมาย แต่มีลักษณะเป็นนามธรรม (จิต) เช่น ปรัชญาเกี่ยวกับโมนาด (Monad) ของไลบ์นิซ (Leibniz)

๕. พหุนิยมฝ่ายสสาร (Materialistic Pluralism) ได้แก่พวกที่ถือว่า ความแท้จริงของปฐมธาตุมีมากมาย แต่มีลักษณะเป็นรูปธรรม (สสาร) เช่น ปรัชญาเกี่ยวกับปรมาณุนิยม (Atomism) ของเดโมคริตัส (Democritus) เป็นต้น

๓. ทฤษฎีใหม่กว่า ๔๐ ทฤษฎีตามศาสตร์พระราช

๑. แก้งัดดิน

เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับการแก้ปัญหาดินเปรี้ยว หรือดินเป็นกรด โดยมีการขังน้ำไว้ในพื้นที่ จนกระทั่งเกิดปฏิกิริยาเคมีทำให้ดินเปรี้ยวจัดจนถึงที่สุด แล้วจึงระบายน้ำออกและปรับสภาพพื้นฟูดินด้วยปูนขาว จนกระทั่งดินมีสภาพดีพอที่จะใช้ในการเพาะปลูกได้

๒. หลุม้าแฝก

หลุม้าแฝกจะเคยถูกมองว่าเป็นวัชพืชไร้ค่า แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงนำมามีการศึกษาจนพบว่า เป็นต้นหลุม้าที่ช่วยแก้ปัญหาเรื่องดินและมีประโยชน์อื่น ๆ อีกมากมาย

หลังจากที่ธนาคารโลกมีการรณรงค์ให้ใช้หลุม้าแฝกในการแก้ปัญหาหน้าดินถูกชะล้าง ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่ทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จึงได้ทรงนำเรื่องหลุม้าแฝกจากเอกสารของธนาคารโลกมาศึกษาต่อ ก่อนจะมีพระราชดำริขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หลุม้าแฝก เริ่มจากการทดลองปลูก ขยายพันธุ์ และนำไปแจกจ่ายให้ประชาชนที่สนใจนำไปใช้ประโยชน์ในการบำรุงดินและน้ำ

๓. การหมักดิน

“หมักดิน” หรือ “คลุมดิน” โดยใช้ฟาง เศษหญ้า หรือใบไม้ที่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ และใส่อาหารให้แกดิน ด้วยการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพลงไป เพื่อให้อาหารแกดิน แล้วดินจะปล่อยธาตุอาหารให้พืช โดยกระบวนการย่อยสลายของจุลินทรีย์เรียกหลักการนี้ว่า “เลี้ยงดิน ให้ดินเลี้ยงพืช”

การปฏิบัติเช่นนี้ จะทำให้ดินกลับมามีชีวิต เป็นการ “คืนชีวิตให้แผ่นดิน”

ประโยชน์ของการหมักดิน

- เป็นที่อยู่อาศัยของจุลินทรีย์
- เป็นอาหารให้สัตว์หน้าดิน เช่น ไส้เดือน กิ้งกือ ฯลฯ ช่วยพรวนดิน และถ่ายมูลเป็นปุ๋ยให้พืช
- เก็บรักษาความชื้น
- เมื่อย่อยสลายจะกลายเป็นฮิวมัส ซึ่งเป็นปุ๋ยให้กับพืช

๔. ดินเสื่อมโทรม (ดินดาน)

ผลมาจากการชะล้างดินโดยน้ำหรือลม ดินเค็ม ดินชุ่มน้ำ การที่พืชดูดเอาธาตุอาหารจากดินไปใช้ในการเจริญเติบโตแล้วตัด หรือเก็บเกี่ยวออกไป การสูญเสียโครงสร้างที่ดีของดิน การปนทะเลทรายและที่สำคัญก็คือ พื้นที่ทิ้งร้างที่ปล่อยวางเปล่าไว้นานไป ไชประโยชน์ก่อให้เกิดมลภาวะแกสิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนมาก

การเสื่อมโทรมของดินมีผลโดยตรงต่อการเกษตรและป่าไม้นอกจากทำให้ผลผลิตลดลงแล้วยังทำให้ความสมดุลของน้ำในธรรมชาติถูกทำลาย นอกจากนี้ระบบเศรษฐกิจ รวมทั้งสภาพแวดล้อมตลอดจนอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมก็ถูกกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน อาทิการเกิดน้ำท่วม หรือการที่ตะกอนดินลงไปทับถมในแม่น้ำ หรือเขื่อน หรือทางเรือต่าง ๆ และยังมีผู้ให้นิยามไว้อีกหลายความหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ดินคุณภาพต่ำ (สารเคมี)

สารมลพิษในดินมีแหล่งกำเนิดมาจากกิจกรรมของมนุษย์เป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมด้านการเกษตร การอุตสาหกรรม วัสดุเหลือใช้ และน้ำทิ้งจากชุมชน จะเห็นได้ว่า แหล่งกำเนิดสารมลพิษแต่ละแหล่ง ทำให้เกิดสารมลพิษที่แตกต่าง การใช้สารเคมีฆ่าศัตรูพืชทำให้ดินเป็นแหล่งสะสมสารเคมีที่มีผลตกค้างนาน เช่น สารประเภทคลอรีนอินทรีย์ เป็นต้น สารกำจัดศัตรูพืชประเภทอนินทรีย์มักจะใช้ธาตุพิษเป็นองค์ประกอบหลัก เช่น สารหนู ทองแดง โปรท ฯลฯ ซึ่งเป็นธาตุที่อยู่ในรูปของสารพิษในดินได้นาน

การใช้ปุ๋ยเคมี และการไถพรวนที่ไม่เหมาะสม เป็นการแพร่กระจายธาตุปุ๋ย และอนุภาคแขวนลอยสู่แหล่งน้ำ ซึ่งการชะล้างพังทลายของดินจากการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม เช่น การเพาะปลูกพืชที่ขาดสิ่งปกคลุมผิวหน้าดิน การทำเหมืองเปิด ฯลฯ ก็ทำให้เกิดการแพร่กระจายดังกล่าวได้เช่นกัน นอกจากนั้นแล้วการชะล้างพังทลายหน้าดินในปริมาณมากจะทำให้อนุภาคขนาดเล็ก หรือกรวด เคลื่อนทับถมทางน้ำ ทำให้การระบายน้ำลดลง และอาจรุนแรงถึงขั้นทำลายที่อยู่อาศัย หรือสถานที่วางไข่ของปลาได้เช่นกัน

การใช้ดินที่ไม่ถูกต้อง ที่ทำให้เกิดการเร่งให้ดินเป็นกรด-ด่าง เช่น การใช้ปูนที่มากเกินไป หรือการใช้ปุ๋ยที่มีฤทธิ์ตกค้างเป็นเวลานาน การทำนาเกลือ ฯลฯ อาจทำให้เกิดการสะสมเกลือบริเวณผิวหน้าดิน ทำให้ไม่สามารถปลูกพืชได้ผล ทำให้แหล่งน้ำในบริเวณดังกล่าวมีคุณภาพลดลงจนถึงขั้นไม่อาจนำมาใช้ประโยชน์ได้ นอกจากนั้น ในกรณีที่มีเกลือบริเวณผิวดินมาก เมื่อมีการไหลของเกลือไปกับน้ำไหลบ่า จะทำให้ดินและแหล่งน้ำข้างเคียงมีการสะสมเกลือเพิ่มขึ้นได้ ในสภาพที่ดินเป็นกรด หากดินนั้นมีปริมาณซัลเฟตในดินสูงจะทำให้ดินและน้ำในแหล่งนั้นเป็นกรดจัด ทำให้ธาตุอาหารพืชที่ละลายได้น้อยในสภาพกรด โดยเฉพาะอย่างยิ่งฟอสฟอรัส เกิดการขาดแคลน และในสภาพเช่นนี้ เหล็ก และอะลูมิเนียม ซึ่งละลายได้ดี อาจมีมากในสารละลายดิน จนถึงระดับเป็นพิษต่อพืชได้

การใช้ดินเป็นแหล่งทิ้งวัสดุเหลือใช้ และการทิ้งน้ำทิ้งที่มีสารมลพิษในปริมาณสูงลงไปในดิน เป็นการสะสมสารมลพิษในดินได้เช่นกัน ส่วนสารมลพิษจะเป็นชนิดใดโดยขึ้นอยู่กับชนิดของวัสดุเหลือใช้หรือน้ำทิ้งชนิดนั้น ตัวอย่างเช่น วัสดุเหลือใช้ในการเกษตร หรือน้ำทิ้งจากบ้านเรือน อาจเป็นการสะสมสารพิษประเภทอินทรีย์ของไนโตรเจน หรือฟอสฟอรัส แต่หากเป็นวัสดุเหลือใช้จากโรงงานอุตสาหกรรมหรือขยะจากตัวเมือง หรือน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรม อาจเป็นการสะสมธาตุพิษ หรือสารพิษประเภทอนินทรีย์ในดินด้วย เป็นต้น

๕. บำรุงดิน

การพัฒนาที่ดินที่ไม่เหมาะสมต่อการเกษตรให้สามารถใช้ทำการเพาะปลูกให้เจริญเติบโตและให้ผลผลิตได้ตามปกติ หรือ ปรับปรุงบำรุงดินให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะในการปลูกพืชให้เจริญเติบโตและให้ผลผลิตได้อย่างยั่งยืน การทำการเกษตรติดต่อกันเป็นระยะเวลานานโดยขาดการปรับปรุงบำรุงดิน เช่น การเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้เกิดขึ้น จะส่งผลต่อสมบัติของดินทั้งทางกายภาพ เคมี และชีวภาพ ทำให้ไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืช โดยหลักการปรับปรุงบำรุงดิน คือ การจัดการเพื่อบำรุงสู่การทำให้ดินอยู่ในสภาพที่เหมาะสม

สำหรับพืชที่ต้องการปลูก ในดินเดียวกันหากปลูกพืชต่างชนิดกัน อาจจะมีรายละเอียดของการปรับปรุงดินต่างกัน ดังนั้น ควรมีการตรวจสอบดินและวิเคราะห์ดินซึ่งจะนำไปสู่วิธีการปรับปรุงบำรุงดิน

วิธีการปรับปรุงบำรุงดิน

เป็นการช่วยให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ และช่วยเพิ่มความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหารพืชด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

๑. การปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยแร่ธาตุ แบ่งออก เป็น ๒ กลุ่ม

- กลุ่มที่ ๑ ปุ๋ยแร่ธาตุที่ได้จากหินและแร่ธรรมชาติ คือ หินฟอสเฟต และแร่ซิลิเกต เช่น ปุ๋ยโพแทสเซียม ฯลฯ
 - กลุ่มที่ ๒ ปุ๋ยแร่ธาตุที่ได้จากการผลิตโดยวิธีการทางเคมี เช่น ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต ปุ๋ยทริปเปิ้ลซูเปอร์ฟอสเฟต ฯลฯ
- ปุ๋ยแร่ธาตุทั้ง ๒ กลุ่มนี้ จะช่วยเพิ่มปริมาณธาตุอาหารให้ดินตามระยะเวลาที่พืชต้องการ เพื่อนำไปสร้างการเจริญเติบโตและผลผลิตได้ทันความต้องการของพืช

๒. การปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสด

๒.๑ ปุ๋ยหมัก ใช้เพื่อเพิ่มหรือยกระดับปริมาณอินทรีย์วัตถุในดิน ช่วยปรับปรุงโครงสร้างดินให้ดีขึ้น ทำให้ดินมีความเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชมากยิ่งขึ้น

๒.๒ ปุ๋ยคอก ใช้เพื่อปรับปรุงโครงสร้างของดินให้เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืช ทำให้ดินมีการระบายน้ำและอากาศดีขึ้น ช่วยเพิ่มความคงทนของการจับตัวเป็นเม็ดดิน และเป็นแหล่งอาหารให้แก่จุลินทรีย์ที่เป็นประโยชน์ในดิน

๒.๓ ปุ๋ยพืชสด ได้จากการไถกลบพืชปุ๋ยสดในขณะที่ยังเขียวสดอยู่ลงดิน นิยมไถกลบในช่วงออกดอกเพื่อให้ได้ปริมาณน้ำหนักรากและธาตุอาหารสูง ปุ๋ยพืชสดไถกลบให้ย่อยสลายระยะเวลา ๗-๑๔ วัน จะให้ธาตุอาหารและอินทรีย์วัตถุแก่ดิน จึงทำการปลูกพืชหลักที่ต้องการ พืชปุ๋ยสดที่นิยมปลูกได้แก่ พืชตระกูลถั่วชนิดต่างๆ เช่น ปอเทือง (*Crotalaria juncea*) ถั่วพุ่ม (*Canavalia spp.*) ถั่วพุ่ม (*Vigna spp.*) ถั่วมะแฮะ (*Cajanus cajan*) และ โสนอัฟริกัน (*Sesbania rostrata*) ควรเลือกพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ดังนี้

- สภาพพื้นที่ลุ่ม ดินมีการระบายน้ำไม่ดี เลือกชนิดพืชที่ทนต่อน้ำขัง คือ โสนอัฟริกัน
- สภาพพื้นที่ดอน ดินมีการระบายน้ำและอากาศดี ควรปลูก ปอเทือง ถั่วพุ่ม ถั่วพุ่ม และ ถั่วมะแฮะ

๓. การปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยชีวภาพ (Biofertilizer) เป็นปุ๋ยที่ได้จากวัสดุที่มีจุลินทรีย์ที่มีชีวิต ซึ่งเป็นตัวช่วยสร้างหรือปลดปล่อยธาตุอาหารที่เป็นประโยชน์ให้กับพืช แยกตามชนิดของจุลินทรีย์ ดังนี้

๓.๑ จุลินทรีย์ที่ให้ธาตุไนโตรเจน เป็นกลุ่มจุลินทรีย์ที่ตรึงไนโตรเจนจากอากาศ เพื่อให้พืชนำไปใช้ประโยชน์ได้ จุลินทรีย์ในกลุ่มนี้ เช่น *Azotobacter* sp., *Bacillus* sp. สาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน เชื้อไรโซเบียม ฯลฯ

๓.๒ จุลินทรีย์ที่ให้ธาตุฟอสฟอรัส เป็นกลุ่มจุลินทรีย์ที่ละลายสารประกอบฟอสเฟตให้เป็นประโยชน์และพืชสามารถนำไปใช้ได้ จุลินทรีย์ในกลุ่มนี้ เช่น *Flavobacterium* sp., *Pseudomonas* sp. ฯลฯ และกลุ่มจุลินทรีย์ที่ช่วยละลายและดูดซับธาตุฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ให้กับพืชมากขึ้น เช่น เชื้อราไมโคไรซา

๓.๓ จุลินทรีย์ที่ให้ธาตุโพแทสเซียม เป็นกลุ่มจุลินทรีย์ที่ปลดปล่อยกรดออกมา เพื่อละลาย แร่ในกลุ่มไมก้า และแร่ในกลุ่มเฟลด์สปาร์ จุลินทรีย์ในกลุ่มนี้ เช่น *Bacillus*, *biotite* และ *microcline* ช่วยเปลี่ยนธาตุโพแทสเซียมให้อยู่ในรูปที่พืชนำไปใช้ประโยชน์ได้

๓.๔ จุลินทรีย์ที่ผลิตฮอร์โมน เป็นกลุ่มจุลินทรีย์ที่ผลิตฮอร์โมนและวิตามิน ซึ่งเป็นสารช่วยกระตุ้นให้พืชเจริญเติบโตได้ดียิ่งขึ้น จุลินทรีย์ในกลุ่มนี้ เช่น *Azospirillum*, *Azotobacter* และ *Bacillus*

๔. การปรับปรุงบำรุงดินด้วย การไถกลบตอซัง เป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้แก่ดิน ช่วยปรับปรุงบำรุงดินทั้งด้านกายภาพ เคมี และชีวภาพของดินก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๔.๑ ปรับปรุงสมบัติทางกายภาพของดิน ช่วยทำให้ดินโปร่ง ร่วนซุย ง่ายต่อการเตรียมดิน การระบายอากาศในดินเพิ่มขึ้น การซึมผ่านของน้ำและการอุ้มน้ำของดินดีขึ้น

๔.๒ ปรับปรุงสมบัติทางเคมีของดิน ช่วยให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ด้วยการเพิ่มธาตุอาหารหลัก ธาตุอาหารรอง และจุลธาตุให้แก่ดิน ซึ่งธาตุอาหารเหล่านี้จะปลดปล่อยสู่ดินจึงเป็นประโยชน์ต่อพืชได้ระยะยาว

๔.๓ ปรับปรุงสมบัติทางชีวภาพของดิน ช่วยทำให้ปริมาณและกิจกรรมจุลินทรีย์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงธาตุอาหารในดินให้อยู่ในรูปที่เป็นประโยชน์ต่อพืช

๖. ฝนหลวง

การทำฝนเทียมหรือฝนหลวงเป็นกรรมวิธีการเหนี่ยวนำน้ำจากฟ้า ใช้เครื่องบินบรรทุกสารเคมีขึ้นไปโปรยในท้องฟ้า โดยดูจากความชื้นของเมฆและสภาพทิศทางลมประกอบกัน ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดฝนคือ ความร้อนชื้นปะทะความเย็น และมีแกนกลั่นตัวที่มีประสิทธิภาพในปริมาณที่เหมาะสม กล่าวคือ เมื่อมวลอากาศร้อนชื้นที่ระดับผิวพื้นขึ้นสู่อากาศเบื้องบน อุณหภูมิของมวลอากาศจะลดต่ำลง จนถึงความสูงที่ระดับ

หนึ่ง หากอุณหภูมิที่ลดต่ำลงนั้นมากพอ ก็จะทำให้ไอน้ำในมวลอากาศอิ่มตัว จะเกิดขบวนการกลั่นตัวของไอน้ำในมวลอากาศขึ้นบนแกนกลั่นตัว เกิดเป็นฝนตกลงมา ฉะนั้นสารเคมีที่ใช้จึงประกอบด้วย "สูตรร้อน" ใช้เพื่อกระตุ้นเร่งรัดกลไกการของบรรยากาศ, "สูตรเย็น" ใช้เพื่อกระตุ้นกลไกการรวมตัวของละอองเมฆให้โตขึ้นเป็นเม็ดฝน และสูตรที่ใช้เป็นแกนดูดซับความชื้น เพื่อใช้กระตุ้นกลไกระบบการกลั่นตัวให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

๗. หนอง

ชุดหนอง รูปร่างคอคอดโค้งอิสระ ไม่เป็นสี่เหลี่ยม เพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้งหรือจำเป็น และสามารถใช้เป็นที่ยกน้ำยามน้ำท่วมหลาก และเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของปลา

๘. คลองไส้ไก่

ช่วยระบายน้ำรอบพื้นที่ โดยชุดให้มีลักษณะคอคเคี้ยว เพื่อให้น้ำไหลได้ทั่วถึงตลอดทั้งพื้นที่เพื่อใช้ในการเกษตรและช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นให้กับผืนดินและต้นไม้โดยรอบ

๙. ฝ่ายชะลอน้ำ + คันกั้นน้ำ

ช่วยชะลอและกักเก็บน้ำจากต้นน้ำไว้ในพื้นที่ เพื่อไม่ให้น้ำหลากลงมาสร้างความเสียหายกับพื้นที่ลุ่มด้านล่างและช่วยกักตะกอนดินไม่ให้ลงมาสะสมในหนอง คลอง บึง หรือเขื่อน นอกจากนั้น สำหรับพื้นที่กลางน้ำฝ่ายชะลอน้ำยังช่วยยกระดับน้ำเพื่อเก็บไว้ในพื้นที่อีกด้วย

๑๐. เขื่อนกักเก็บน้ำ

เขื่อนที่สร้างปิดกั้นลำน้ำธรรมชาติระหว่างหุบเขา หรือเนินสูง เพื่อกักกั้นน้ำที่มีไหลมากในฤดูฝนเก็บไว้ทางด้านเหนือเขื่อน ทำให้เกิดเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดต่างๆ เรียกว่า "เขื่อนกักกั้นน้ำ" น้ำที่เก็บกักไว้จะนำออกมาทางอาคารที่ตัวเขื่อนได้ตลอดเวลา ที่ต้องการ โดยอาจจะระบายลงไปตามลำน้ำให้แก่เขื่อนทดน้ำที่สร้างอยู่ทางตอนล่าง หรืออาจส่งเข้าคลองส่งน้ำ สำหรับโครงการชลประทานที่มีคลองส่งน้ำรับน้ำจากเขื่อนกักกั้นนั้นโดยตรง

๑๑. โครงการแก้มลิง

โครงการแก้มลิงสร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมขัง โดยใช้หลักการทางธรรมชาติคือกักเก็บน้ำฝนเอาไว้ เพื่อรอเวลาระบายออก ซึ่งลักษณะการดำเนินงานของแก้มลิงจะมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ลักษณะและวิธีการของโครงการแก้มลิง

๑. ดำเนินการระบายน้ำออกจากพื้นที่ตอนบนให้ไหลไปตามคลองในแนวเหนือ-ใต้ ลงคลองพักน้ำขนาดใหญ่ที่บริเวณชายทะเล เช่น คลองชายทะเลของฝั่งตะวันออก ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นบ่อเก็บน้ำขนาดใหญ่ คือ แก้มลิง ต่อไป

๒. เมื่อระดับน้ำทะเลลดต่ำกว่าระดับน้ำในคลอง ก็ทำการระบายน้ำจากคลองดังกล่าวออกทางประตูระบายน้ำ โดยอาศัยทฤษฎีแรงโน้มถ่วงของโลก (Gravity Flow) ตามธรรมชาติ

๓. สูบน้ำออกจากคลองที่ทำหน้าที่ แก้มลิง ให้ระบายออกในระดับต่ำที่สุดออกสู่ทะเล เพื่อจะได้ทำให้น้ำตอนบนค่อย ๆ ไหลมาเองอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ปริมาณน้ำท่วมพื้นที่ลัดน้อยลง

๔. เมื่อระดับน้ำทะเลสูงกว่าระดับน้ำในลำคลองให้ทำการปิดประตูระบายน้ำ เพื่อป้องกันไม่ให้ น้ำทะเลไหลย้อนกลับ โดยยึดหลักน้ำไหลทางเดียว (One Way Flow)

โครงการแก้มลิงแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท โดยแยกตามขนาดของแก้มลิง ดังนี้

๑. แก้มลิงขนาดใหญ่

แก้มลิงขนาดใหญ่ เปรียบได้กับสระน้ำหรือบึงขนาดใหญ่ เช่น เขื่อน อ่างเก็บน้ำ ฝาย ท่งเกษตรกรรม เป็นต้น โดยแก้มลิงขนาดใหญ่จะคอยรองรับน้ำฝนจากพื้นที่บริเวณนั้น ๆ และ จะกักเก็บน้ำไว้เป็นระยะเวลาหนึ่งก่อนที่จะระบายลงสู่ลำน้ำ

อย่างไรก็ตาม แก้มลิงขนาดใหญ่อย่างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ ฝาย ท่งเกษตรกรรม จะมีวัตถุประสงค์อื่นประกอบด้วย เช่น เพื่อการชลประทานหรือเพื่อการประมง เป็นต้น

๒. แก้มลิงขนาดกลาง

เป็นพื้นที่ชะลอน้ำที่มีขนาดเล็กกว่า ก่อสร้างในระดับลุ่มน้ำ มักเป็นพื้นที่ธรรมชาติ เช่น หนอง บึง คลอง เป็นต้น

๓. แก้มลิงขนาดเล็ก

แก้มลิงขนาดเล็กมักเป็นพื้นที่สาธารณะ เช่น สนามเด็กเล่น ลานจอดรถ หรือสนาม ในบ้าน ซึ่งต่อเข้ากับระบบระบายน้ำหรือคลอง ทั้งนี้แก้มลิงที่อยู่ในพื้นที่เอกชนจะเรียกว่า "แก้มลิงเอกชน" ส่วนที่อยู่ในพื้นที่ของราชการและรัฐวิสาหกิจจะเรียกว่า "แก้มลิงสาธารณะ"

๑๒. โคก หนอง นา โมเดล

การจัดการพื้นที่ซึ่งเหมาะกับพื้นที่การเกษตร ซึ่งเป็นผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่ เข้ากับภูมิ ปัญญาพื้นบ้านที่อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ โคก-หนอง-นา โมเดล เป็นการที่ให้ธรรมชาติ จัดการตัวมันเองโดยมี มนุษย์เป็นส่วนส่งเสริมให้มันสำเร็จเร็วขึ้น อย่างเป็นระบบ

โคก-หนอง-นา โมเดล ซึ่งเป็นแนวทางทำเกษตรอินทรีย์และการสร้างชีวิตที่ยั่งยืน โดยมี องค์ประกอบดังนี้

๑. โคก: พื้นที่สูง

- ดินที่ขุดทำหนองน้ำนั้นให้นำมาทำโคก บนโคกปลูก “ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง” ตามแนวทางพระราชดำริ
- ปลูกพืช ผัก สวนครัว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ทำให้พออยู่ พอกิน พอใช้ พอ ร่วมเย็น เป็นเศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน ก่อนเข้าสู่ขั้นก้าวหน้า คือ ทำบุญ ทำทาน เก็บรักษา ค้าขาย และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย
- ปลูกที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศ

๒. หนอง: หนองน้ำหรือแหล่งน้ำ

- ขุดหนองเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้งหรือจำเป็น และเป็นที่รับน้ำยามน้ำท่วม (หลุมขนมครก)
- ขุด “คลองไส้ไก่” หรือคลองระบายน้ำรอบพื้นที่ตามภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยขุดให้คดเคี้ยวไปตามพื้นที่เพื่อให้น้ำกระจายเต็มพื้นที่เพิ่มความชุ่มชื้น ลดพลังงานในการรดน้ำต้นไม้
- ทำ ฝายทดน้ำ เพื่อกักเก็บน้ำไว้ในพื้นที่ให้มากที่สุด โดยเฉพาะเมื่อพื้นที่โดยรอบไม่มีการกักเก็บน้ำ น้ำจะหลากลงมายังหนองน้ำ และคลองไส้ไก่ ให้ทำฝายทดน้ำเก็บไว้ใช้ยามหน้าแล้ง
- พัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ ทั้งการขุดลอก หนอง คู คลอง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้ง และเพิ่มการระบายน้ำยามน้ำหลาก

๓. นา:

- พื้นที่นาให้ปลูกข้าวอินทรีย์พื้นบ้าน โดยเริ่มจากการฟื้นฟูดิน ด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ยั่งยืน คั้นชีวิตเล็กๆ หรือจุลินทรีย์กลับคืนแผ่นดินใช้การควบคุมปริมาณน้ำในนาเพื่อคุณภาพ ทำให้ปลอดภัยได้ ปลอดภัยทั้งคนปลูก คนกิน
- ยกคันนาให้มีความสูงและกว้าง เพื่อใช้เป็นที่รับน้ำยามน้ำท่วม ปลูกพืชอาหารตามคันนา

๑๓. น้ำดีไล่น้ำเสีย

การใช้น้ำคุณภาพดีมาช่วยบรรเทาน้ำเน่าเสีย หรือที่เรียกกันว่า “น้ำดีไล่น้ำเสีย” นั้น ได้แก่ การใช้น้ำที่มีคุณภาพดีช่วยผลักดันน้ำเน่าเสียออกไป และช่วยให้น้ำเน่าเสีย มีสภาพเจือจางลง ทั้งนี้โดยรับน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา หรือจากแหล่ง น้ำภายนอก ส่งเข้าไปตามคลองต่าง ๆ เช่น คลองบางเขน คลองบางซื่อ คลองแสนแสบ คลองเทเวศร์ หรือคลองบางลำพูฯ เป็นต้น ซึ่งกระแสน้ำจะไหลแผ่กระจายขยายไปตามคลองซอยที่เชื่อมกับแม่น้ำ เจ้าพระยาอีกด้านหนึ่ง ดังนั้นเมื่อ การกำหนดวงรอบ เกี่ยวกับการไหลของน้ำไปตามคลองต่าง ๆ นับแต่ปากคลอง ที่น้ำไหลเข้าจนถึง ปลายคลองที่น้ำไหลออกได้อย่างเหมาะสม โดยที่น้ำสามารถไหลเวียนไปตามลำคลอง ได้ตลอด แล้ว ย่อมสามารถเจือจางน้ำเน่าเสียและชักพาสิ่งโสโครกไปได้มาก ซึ่งจะ เป็นวิธีการช่วยบรรเทา น้ำเน่าเสียในคลอง ต่าง ๆ ตอนช่วงฤดูแล้งได้อย่างดี จากแนวพระราชดำริดังกล่าวข้างต้นนี้ จึงบังเกิดกรรมวิธีในการบำบัดน้ำเสีย ๒ ประการ ตามแนวพระราชดำริ “น้ำดีไล่น้ำเสีย”

กรรมวิธีในการบำบัดน้ำเสียวิธีที่หนึ่ง

วิธีที่หนึ่ง ให้เปิดประตูอาคารควบคุมน้ำรับน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาในช่วงจังหวะ น้ำขึ้นและระบายออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ตอนระยะน้ำลง ซึ่งมีผลทำให้น้ำ ตามลำคลองมีโอกาสไหลถ่ายเทกันไปมา มากขึ้นกว่าเดิม เกิดมีการหมุนเวียน ของน้ำที่มีสภาพเน่าเสีย กลิ่นเหม็น กลายเป็นน้ำที่มีคุณภาพดีขึ้น

กรรมวิธีในการบำบัดน้ำเสียวิธีที่สอง

วิธีที่สอง ให้ชุดลอกคลองเปรมประชากรพร้อมทั้งกำจัดวัชพืชเพื่อให้เป็นคลอง สายหลักในการผันน้ำคุณภาพดีไปช่วยบรรเทาให้น้ำเสียเจือจางลงและให้คลองเปรมประชากรตอนล่างเป็นคลองที่สามารถรับน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาไปช่วยบรรเทาน้ำเสียโดยส่งกระจายไปตามคลองต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร ส่วนคลองเปรมประชากรตอนบนนั้น ให้หาวิธีรับน้ำเข้าคลองเป็นปริมาณมาก อย่างรวดเร็ว เพื่อเป็นการเพิ่มระดับน้ำให้สูงขึ้นจะได้สามารถกระจายน้ำเข้าสู่ทุ่งบางไทร-บางปะอินเพื่อการเพาะปลูก และเพื่อให้คลองเปรมประชากรตอนบน มีลักษณะเป็นอ่างเก็บน้ำ เพื่อใช้ผลักดันน้ำเน่าเสียในคลองเปรมประชากรตอนล่างต่อไปได้

๑๔. อธรรมปราบอธรรม

แนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสถานะที่ไม่ปกติให้ เข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การนำน้ำดีขับไล่น้ำเสีย หรือเจือจางน้ำเสียให้กลับเป็นน้ำดี ตามจังหวะการขึ้นลงตามธรรมชาติ ของน้ำ การบำบัดน้ำเสียโดยใช้ผักตบชวาซึ่งมีตามธรรมชาติ ให้ดูดซับสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ ดังพระราชดำรัสว่า “ใช้อธรรมปราบอธรรม”

๑๕. ระบบลม แสงแดด

การเคลื่อนที่หมุนเวียนถ่ายเทของอากาศ ในลักษณะเป็นวงรอบ (Circulation) ซึ่งเกิดขึ้นด้วยความแตกต่างของความกดอากาศ (อุณหภูมิ) เหนือพื้นผิว การหมุนเวียนอากาศมีทั้งวงรอบขนาดเล็ก ปกคลุมพื้นที่เพียงไม่ถึงตารางกิโลเมตร และวงรอบขนาดใหญ่ ปกคลุมพื้นที่ทั้งทวีปและมหาสมุทร เราแบ่งสเกลการหมุนเวียนอากาศ

พลังงานที่เกิดจากแสงและพลังงานที่เกิดจากความร้อน

พลังงานที่เกิดจากแสง รูปแบบการนำพลังงานของแสงอาทิตย์มาใช้งาน แบ่งอย่างกว้าง ๆ เป็น ๒ รูปแบบ ขึ้นอยู่กับวิธีการในการจับพลังงานแสง การแปรรูปให้เป็นพลังงานอีกรูปหนึ่ง และการแจกจ่ายพลังงานที่ได้ใหม่นั้น รูปแบบแรกเรียกว่า แอคติฟโซลาร์ เป็นการใช่วิธีการของโฟโตโวลตาอิกส์ หรือ solar thermal เพื่อจับและเปลี่ยนพลังงานของแสงอาทิตย์ให้เป็นพลังงานไฟฟ้าหรือพลังงานความร้อนโดยตรง อีกรูปแบบหนึ่งก็คือ พาสซีฟโซลาร์ เป็นวิธีการใช้ประโยชน์ทางอ้อม ได้แก่ การออกแบบอาคารในประเทศหนาว ให้รับแสงแดดได้เต็มที่ หรือ การติดตั้งวัสดุที่ไวต่ออุณหภูมิ thermal mass เพื่อปรับสมดุลของอากาศในอาคาร หรือติดตั้งวัสดุที่มีคุณสมบัติกระจายแสง หรือการออกแบบพื้นที่ว่างให้ อากาศหมุนเวียนโดยธรรมชาติ พลังงานที่เกิดจากความร้อน เช่นพลังงานลม พลังงานน้ำ พลังงานคลื่น

๑๖. ระบบบำบัดน้ำเสียแบบสิ่งประดิษฐ์

เป็นระบบบำบัดน้ำเสียที่อาศัยกระบวนการทางธรรมชาติกำลังเป็นที่นิยมมากขึ้นในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้ปรับปรุงคุณภาพน้ำทิ้งที่ผ่านการบำบัดแล้ว แต่ต้องการลดปริมาณไนโตรเจนและฟอสฟอรัสก่อนระบายออกสู่แหล่งรองรับน้ำทิ้ง นอกจากนี้ระบบบึงประดิษฐ์ยังสามารถใช้เป็นระบบบำบัดน้ำเสียในขั้นที่ ๒ (Secondary Treatment) สำหรับบำบัดน้ำเสียจากชุมชนได้อีกด้วย ซึ่งข้อดีของระบบนี้ คือ ไม่ซับซ้อนและไม่ต้องใช้เทคโนโลยีในการบำบัดสูง

๑๗. ระบบสระเติมอากาศ

เป็นระบบบำบัดน้ำเสียที่อาศัยการเติมออกซิเจนจากเครื่องเติมอากาศ (Aerator) ที่ติดตั้งแบบทุ่นลอยหรือยึดติดกับแท่นก็ได้ เพื่อเพิ่มออกซิเจนในน้ำให้มีปริมาณเพียงพอ สำหรับจุลินทรีย์สามารถนำไปใช้ย่อยสลายสารอินทรีย์ในน้ำเสียได้เร็วขึ้นกว่าการปล่อยให้ย่อยสลายตามธรรมชาติ ทำให้ระบบบำบัดน้ำเสียแบบบ่อเติมอากาศสามารถบำบัดน้ำเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถลดปริมาณความสกปรกของน้ำเสียในรูปของค่าบีโอดี (Biochemical Oxygen Demand; BOD) ได้ร้อยละ ๘๐-๙๕ โดยอาศัยหลักการทำงานของจุลินทรีย์ภายใต้สภาวะที่มีออกซิเจน (Aerobic) โดยมีเครื่องเติมอากาศซึ่งนอกจากจะทำหน้าที่เพิ่มออกซิเจนในน้ำแล้วยังทำให้เกิดการกวนผสมของน้ำในบ่อด้วย ทำให้เกิดการย่อยสลายสารอินทรีย์ได้อย่างทั่วถึงภายในบ่อ

หลักการทำงานของระบบ ระบบบำบัดน้ำเสียแบบบ่อเติมอากาศ สามารถบำบัดน้ำเสียได้ทั้งน้ำเสียจากแหล่งชุมชนที่มีความสกปรกค่อนข้างมาก และน้ำเสียจากอุตสาหกรรม โดยปกติจะออกแบบให้บ่อมีความลึกประมาณ ๒-๖ เมตร ระยะเวลาเก็บกักน้ำ (Detention Time) ภายในบ่อเติมอากาศประมาณ ๓-๑๐ วัน และเครื่องเติมอากาศจะต้องออกแบบให้มีประสิทธิภาพสามารถทำให้เกิดการผสมกันของตะกอนจุลินทรีย์ออกซิเจนละลายในน้ำ และน้ำเสีย นอกจากนี้จะต้องมีบ่อป้อม (Polishing Pond หรือ Maturation Pond) รับน้ำเสียจากบ่อเติมอากาศเพื่อตกตะกอนและปรับสภาพน้ำทิ้งก่อนระบายออกสู่สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้จะต้องควบคุมอัตราการไหลของน้ำภายในบ่อป้อมและระยะเวลาเก็บกักให้เหมาะสมไม่นานเกินไป เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการเจริญเติบโตเพิ่มปริมาณของสาหร่าย (Algae) ในบ่อป้อมมากเกินไป

๑๘. กังหันชัยพัฒนา

กังหันน้ำเพื่อบำบัดน้ำเสียด้วยวิธีการเติมอากาศ สิทธิบัตรในพระปรมาภิไธย เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำแก่งปวงชน ทำงานโดย การหมุนปั่น เพื่อเติมอากาศให้น้ำเสียกลายเป็นน้ำดี สามารถประยุกต์ใช้บำบัดน้ำเสียจากการอุปโภคของประชาชน น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งเพิ่มออกซิเจนให้กับบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทางการเกษตรส่วนประกอบ

กังหันชัยพัฒนา เป็น เครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย (สามารถลอยขึ้นและลงได้เองตามระดับน้ำ)

ประกอบด้วยของวิดน้ำ มีใบพัดที่ออกแบบเป็น ช่องตักน้ำรูปสี่เหลี่ยมคางหมูจำนวน ๖ ช่อง แต่ละช่องจะถูกแบ่งออกเป็น ๓ ห้องเท่าๆ กัน ทั้งหมดถูกติดตั้งบนโครงเหล็ก ๑๒ โครงใน ๒ ด้าน

มีศูนย์กลางของกังหันที่เรียกว่า "เพลากังหัน" ซึ่งวางตัวอยู่บนตึกตารองรับเพล่า ที่ติดตั้งอยู่บนทุ่นลอย และมีระบบขับเคลื่อนด้วยเฟืองจานขนาดใหญ่ ใช้มอเตอร์ไฟฟ้าขนาด ๒ แรงม้า สำหรับขับเคลื่อนของน้ำ ให้หมุนรอบเป็นวงกลม อยู่บนโครงเหล็กที่ยึดทุ่นทั้ง ๒ ด้านเข้าไว้ด้วยกัน ด้านล่างของกังหันในส่วนที่จมน้ำ จะมีแผ่นไฮโดรฟอยล์ยึดปลายของทุ่นลอยด้านล่าง

๑๙. การบริหารจัดการน้ำ จากภูผาสู่มหานคร

เกิดจากความตั้งใจที่จะถ่ายทอดการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนให้ชุมชนเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม พร้อมสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดการพึ่งพาตนเอง โดยน้อมนำพระราชดำริการบริหารจัดการน้ำของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ มาเป็นแนวทางการดูแลจัดการน้ำให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ สู่ปลายน้ำ ผ่านกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมกับคนในชุมชนให้เข้าใจการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ตนเองอย่างแท้จริง ส่งเสริมให้ทุกคนมีความเป็นเจ้าของร่วมกัน ไม่ใช่เพียงช่วยรักษา

แค่สิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้ชุมชนเกิดการพัฒนาศักยภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม นำมาซึ่ง
สายธารความสำเร็จจากภูผา สู่ผืนนาที่อย่างแท้จริง

๒๐. ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

"...การปลูกป่า ๓ อย่าง แต่ให้ประโยชน์ ๔ อย่าง ซึ่งได้ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน และไม้ฟืนนั้น
สามารถให้ประโยชน์ได้ถึง ๔ อย่าง คือ นอกจากประโยชน์ในตัวเองตามชื่อแล้ว ยังสามารถให้ประโยชน์อื่นที่ ๔
ซึ่งเป็นข้อสำคัญ คือ สามารถช่วยอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธารด้วย..."

ประโยชน์ของป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

พอกิน คือ การปลูกต้นไม้ที่กินได้ รวมทั้งใช้เป็นยาสมุนไพร ไม้ในกลุ่มนี้ เช่น แคนตาลูป มะขาม ทุเรียน
สะตอ ผักหวาน ฝรั่ง แห้ว กล้วย พักข้าว ไม้ผลต่าง ๆ

พอใช้ คือ การปลูกต้นไม้ให้เป็นป่าไม้ สำหรับทำเครื่องใช้สอยในครัวเรือน อาทิ ทำฟืน เผา
ถ่าน ทำงานหัตถกรรม หรือทำนํ้ายาชักลาง ไม้ในกลุ่มนี้ เช่น มะค่าดีควาย หวาย ไม้ หมีเหม็น

พออยู่ คือ การปลูกต้นไม้ที่ใช้น้ำเนื้อไม้และไม้เชิงเศรษฐกิจให้เป็นป่า ไม้กลุ่มนี้เป็นไม้อายุยืนเพื่อ
ใช้สร้างบ้าน ทำเครื่องเรือน ต้นไม้กลุ่มนี้ เช่น ตะเคียนทอง ยางนา สัก พะยูง พยอม

พอร่มเย็น คือ ประโยชน์อย่างอื่นที่ ๔ ที่เกิดจากการปลูกป่า ๓ อย่าง จะช่วยฟื้นฟูปะบบนิเวศดิน
และน้ำให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ ร่มรื่น และน่าเย็นขึ้นมา

การปลูกป่า ๕ ระดับแบบกลีกรมธรรมชาติ

ประกอบด้วยต้นไม้หลากหลายชนิดพันธุ์ โดยเราสามารถจัดแบ่งตามระดับช่วงความสูงและ
ระบบนิเวศได้ ๕ ระดับ ดังนี้

- ไม้สูง เป็นกลุ่มไม้เรือนยอดสูงสุดและอายุยืน ไม้ในระดับนี้ เช่น ตะเคียน ยางนา
เต็งรัง
- ไม้กลาง เป็นกลุ่มต้นไม้ที่ไม่สูงนัก ไม้ในระดับนี้ ได้แก่ บรรดาไม้ผลที่เก็บกินได้ เช่น
มะม่วง ขนุน มังคุด กระท้อน ฝรั่ง สะตอ
- ไม้เตี้ย เป็นกลุ่มต้นไม้พันธุ์พุ่มเตี้ย ไม้ในระดับนี้ เช่น พริก มะเขือ กะเพรา ตำ
ผักหวานบ้าน เหลียง
- ไม้เลื้อยเลื้อยดิน ไม้ในระดับนี้เป็นตระกูลไม้ล้มลุกที่ทอดยอดเลื้อยได้ เช่น พริกไทย
รางจืด พักทอง แตงกวา
- ไม้หัวใต้ดิน ไม้หัวอยู่ใต้ดิน ไม้ในระดับนี้ คือ มัน เผือก กลอย กวาวเครือ ชิง ข่า

๒๑. การปลูกป่าทดแทน

การปลูกป่าทดแทนเป็นแนวทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานในการปลูกป่าทดแทนเพื่อคืนธรรมชาติ โดยมีพระราชดำริว่า
จะต้องทำอย่างมีแผน โดยการดำเนินการไปพร้อมกับการพัฒนาชาวเขา โดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ชลประทาน และ
ฝ่ายเกษตรจะต้องร่วมมือกันสำรวจต้นน้ำ เพื่อวางแผนปรับปรุงต้นน้ำและพัฒนาอาชีพได้ถูกต้อง
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานคำแนะนำให้มีการปลูกป่าทดแทนตามสภาพภูมิศาสตร์ และ
สภาวะแวดล้อมของพื้นที่ที่เหมาะสม กล่าวคือ

การปลูกป่าทดแทนตามไหล่เขา ทรงมีพระราชดำรัสว่า การปลูกป่าทดแทนตามไหล่เขา จะต้องปลูกต้นไม้หลายๆ ชนิด เพื่อให้ได้ประโยชน์อเนกประสงค์ คือ มีทั้งไม้ผล ไม้สำหรับก่อสร้าง และไม้สำหรับทำฟืนซึ่งราษฎรจำเป็นต้องใช้ ซึ่งเมื่อตัดไปใช้แล้วก็ปลูกทดแทนเพื่อหมุนเวียนทันที

การปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ทรงมีพระราชดำรัสว่า ให้ปลูกต้นไม้ชนิดโตเร็วคลุมแนวร่องน้ำเสียก่อนเพื่อให้ความชุ่มชื้นค่อยๆ ทวีขึ้น และแผ่ขยายกว้างออกไปทั้งสองข้างร่องน้ำอันจะทำให้ต้นไม้งอกงามขึ้น และจำมีส่วนช่วยป้องกันไฟป่าได้

การปลูกป่าทดแทนบริเวณต้นน้ำบนยอดเขาและเนินสูง ต้องมีการปลูกป่าโดยปลูกไม้ยืนต้น และปลูกไม้พุ่มซึ่งไม้พุ่มนั้นราษฎรสามารถ ตัดไปใช้ได้แต่ต้องมีการปลูกทดแทนเป็นระยะส่วนไม้ยืนต้นจะช่วยให้อากาศมีความชุ่มชื้น ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของระบบการให้ฝนแบบธรรมชาติทั้งยังช่วยยึดดินบนเขาไม่ให้พังทลายเมื่อเกิดฝนตกอีกด้วย

๒๒. พระราชดำรัส ภูเขาป่า

ทฤษฎีการพัฒนาพื้นที่ป่าไม้โดยใช้ความรู้เบื้องต้นทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาเป็นหลักการดำเนินการ การสร้างภูเขาป่าอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นมรรควิธีที่พระราชทานแนวคิดที่เป็นทฤษฎีการพัฒนา อันเป็นมิติใหม่แก่วงการป่าไม้ ๒ ประการ คือ

ประการแรก หากมีน้ำใกล้เคียงบริเวณนั้นโดยมีพระราชดำรัสว่า

ป่าต้นน้ำ “...ควรสำรวจแหล่งน้ำเพื่อการพิจารณาสร้างฝายขนาดเล็กปิดกั้นร่องน้ำใน เขตต้นน้ำลำธารทั้งนี้เพื่อแผ่กระจายความชุ่มชื้นออกไปให้กว้างขวางอันจะ ช่วยฟื้นฟูสภาพป่าในบริเวณที่สูงให้สมบูรณ์ขึ้น บริเวณดังกล่าวจะได้กลายเป็น “ภูเขาป่า” ในอนาคต ซึ่งหมายความว่า มีต้นไม้จำนวนมากซึ่งปกคลุมดินในอัตรา หนาแน่นที่เหมาะสมกับลักษณะ ภูมิประเทศแต่ละแห่ง ต้นไม้เหล่านั้นจะมีผล ช่วยรักษาระดับความชุ่มชื้นใน ธรรมชาติให้อยู่ในเกณฑ์ที่พอเหมาะ ไม่แห้งแล้งเกินไปและยังช่วยยึดพื้นผิวดิน อันมีค่าไม่ให้ถูกน้ำเซาะทลายลงมา ยังพื้นที่ราบอีกด้วย...”

๒๓. ป่าเปียก

เป็นทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้โดยใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสร้างแนวป้องกันไฟเปียก (wet fire break) ความชุ่มชื้นที่เกิดขึ้นทำให้ไฟป่าเกิดยากส่งผลให้การพัฒนาและอนุรักษ์พื้นที่ป่าและได้ผลมากขึ้นวิธีการสร้างป่าเปียก

๑. ใช้แนวคลองส่งน้ำ

๒. สร้างระบบควบคุมไฟด้วยแนวกันไฟอาศัยน้ำชลประทานและน้ำฝน

๓. ปลูกไม้โตเร็วคลุมร่องน้ำ

๔. สร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น check dam

๕. สูบน้ำด้วยพลังงานธรรมชาติขึ้นที่สูงแล้วปล่อยลงมาให้ไหลซึม ช่วยเร่งรัดการปลูกป่าไม้ ช่วยแปร สภาพโครงการภูเขาป่าให้เป็นป่าเปียก

๖. ปลูกกล้วยเป็นแนวปะทะ ๒ เมตร เพราะกล้วยสามารถอุ้มน้ำไว้ได้มาก

๒๔. ป่าไม้สาธิต

ในระยะต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับ ณ พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นประจำแทบทุกปี โดยในระยะแรกจะเสด็จฯ ด้วยรถไฟพระที่นั่ง ต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมดีขึ้น จึงเสด็จฯโดยรถยนต์พระที่นั่ง ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๐๔ ขณะเสด็จพระราชดำเนินผ่านจังหวัดนครปฐม ราชบุรี และเพชรบุรี เมื่อรถยนต์พระที่นั่งผ่านอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรีนั้น

มีต้นยางขนาดใหญ่ปลูกเรียงรายทั้งสองข้างทาง จึงได้มีพระราชดำริที่จะสงวนบริเวณป่ายางนี้ไว้ให้เป็นส่วนสาธารณะ แต่ในระยะนั้นไม่อาจดำเนินการได้เนื่องจากต้องจ่ายเงินค่าทดแทนในอัตราที่สูง เพราะมีราษฎรมาทำไร่ทำสวนในบริเวณนั้นจำนวนมาก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเริ่มทดลองปลูกต้นยางด้วยพระองค์เอง โดยทรงเพาะเมล็ดยางในกระถางบนพระตำหนักเปี่ยมสุข พระราชวังไกลกังวล และได้ทรงปลูกต้นยางนั้นในแปลงป่าไม้ทดลองในบริเวณแปลงทดลองปลูกต้นยางนาพร้อมข้าราชการบริพาร เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ จำนวน ๑,๒๕๐ ต้น ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ทั่วประเทศมาปลูกในบริเวณที่ประทับสวนจิตรลดาในลักษณะป่าไม้สาธิต นอกจากนี้ยังได้สร้างพระตำหนักเรือนต้นในบริเวณป่าไม้สาธิตนั้นเพื่อทรงศึกษาธรรมชาติวิทยาของป่าไม้ด้วยพระองค์เองอย่างใกล้ชิดและลึกซึ้งในปี พ.ศ. ๒๕๐๘

แนวพระราชดำรินี้ด้านป่าไม้: ทรงคิดค้นนานาวิธีที่จะอนุรักษ์ป่าไม้ให้ยั่งยืน

ทรงสร้างความตระหนักให้มีความรักป่าไม้ด้วยจิตสำนึกร่วมกัน (Awareness and Sharing Participation) มากกว่าวิธีการใช้อำนาจบังคับ

ณ หน่วยงานพัฒนาต้นน้ำห้วยจ้อ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้มีการปลูกต้นไม้ ๓ ชนิด ที่แตกต่างกัน คือ ไม้ผล ไม้โตเร็ว และไม้เศรษฐกิจ เพื่อจะทำให้เกิดป่าไม้แบบผสมผสานและสร้างความสมดุลแก่ธรรมชาติอย่างยั่งยืน สามารถตอบสนองความต้องการของรัฐและวิถีประชาในชุมชนประการสำคัญนั้นมีพระราชดำริที่ยึดเป็นทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้โดยปลูกฝังจิตสำนึกแก่ประชาชนว่า

เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็พากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง... นับเป็นทฤษฎีที่เป็นปรัชญาในด้านการพัฒนาป่าไม้ที่ยิ่งใหญ่โดยแท้

๒๕. ปลูกป่าบนที่สูง

ใช้ไม้จำพวกที่มีเมล็ดทั้งหลายขึ้นไปปลูกบนยอดที่สูง เมื่อโตแล้วออกฝักออกเมล็ดก็จะลอยตกลงมาแล้วงอกเองในที่ต่ำต่อไป เป็นการขยายพันธุ์โดยธรรมชาติ...” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ใช้ไม้ประเภทที่มีเมล็ดทั้งหลายขึ้นไปปลูกบนยอดเขาสูง เมื่อโตแล้วออกฝักออกเมล็ดก็จะลอยตกลงมาแล้วงอกขึ้นเองในที่ต่ำต่อไป เป็นการขยายพันธุ์โดยธรรมชาติ เป็นการปลูกป่าที่อาศัยหลักธรรมชาติพลังแรงโน้มถ่วงของโลก คือ สิ่งที่อยู่พื้นที่สูงย่อมตกลงสู่ที่ต่ำกว่าเสมอ ซึ่งทำให้ประหยัดพลังงานและค่าใช้จ่ายในการปลูกป่า

๒๖. ปลูกป่าในใจคน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้มาตั้งแต่เสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราษฎรทั่วทุกภูมิภาค ทรงได้เห็นสภาพป่าไม้ที่ทรุดโทรมและ

ถูกทำลายมากมาย จึงทรงมีพระราชดำริให้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศทางน้ำ ดิน และป่าไม้ เพื่อให้ประชาชนได้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีในสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ และสามารถพึ่งพาตนเองได้หลายโครงการ ทั้งที่เป็นโครงการส่วนพระองค์ โครงการพระราชดำริป่าและดิน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่องของการปลูกป่าว่า “...ควรจะปลูกต้นไม้ในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...”

ปลูกต้นไม้ในใจคน หมายถึง ประการแรก ต้องเข้าใจว่าเราปลูกต้นไม้ทำไมต้องให้เห็นประโยชน์ว่าประโยชน์คืออะไร จำเป็นต่อชีวิตอย่างไร ประการที่สองปลูกต้นไม้เป็นการปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดินน้ำลมไฟที่อยู่รอบตัวเรา

๒๗. ปลูกป่าต้นน้ำลำธาร หรือการปลูกป่าธรรมชาติ

: ปลูกต้นไม้ที่ขึ้นอยู่เดิม คือ ศึกษาดูก่อนว่าพืชพันธุ์ไม้ดั้งเดิมมีอะไรบ้าง แล้วปลูกแซมตามรายการชนิดต้นไม้ที่ศึกษามาได้

: งดปลูกไม้ผิดแผกจากถิ่นเดิม คือ ไม่ควรนำไม้แปลกปลอมต่างพันธุ์ต่างถิ่นเข้ามาปลูกโดยยังไม่ได้ศึกษาอย่างแน่ชัดเสียก่อน

- การปลูกป่าทดแทน ในขณะประเทศไทยเรามีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่เพียงร้อยละ ๒๕ ของพื้นที่ประเทศประมาณการได้เพียง ๘๐ ล้านไร่เท่านั้น หากจะเพิ่มเนื้อที่ป่าไม้ให้ได้ประมาณร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ประเทศแล้ว คนไทยต้องช่วยกันปลูกป่าถึง ๔๘ ล้านไร่ โดยใช้กล้าปลูกไม่ต่ำกว่าปีละ ๑๐๐ ล้านต้น ใช้เวลาถึง ๒๐ ปี จึงจะเพิ่มป่าไม้ได้ครบเป้าหมายที่กำหนดไว้เท่านั้น การปลูกป่าทดแทนจึงเป็นแนวทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานมรรควิธีในการปลูกป่าทดแทน เพื่อคืนธรรมชาติสู่แผ่นดินด้วยวิธีทางแบบผสมผสานกันในเชิงปฏิบัติดังพระราชดำริตอนหนึ่งว่า

๒๘. ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก

ทฤษฎีการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกตามหลักการฟื้นฟูสภาพป่าด้วยวัฏธรรมชาติดี (Natural Reforestation) ป่าต้นน้ำพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยในปัญหาปริมาณป่าไม้ลดลงเป็นอย่างมาก จึงทรงพยายามค้นหาวิธีนานาประการที่จะเพิ่มปริมาณป่าไม้ของประเทศไทยให้เพิ่มขึ้นอย่างมั่นคงและถาวรโดยวิธีการที่เรียบง่าย และประหยัดในการดำเนินงาน ตลอดจนเป็นการส่งเสริมระบบวงจรป่าไม้ในลักษณะอันเป็นธรรมชาติดั้งเดิม ซึ่งได้พระราชทานพระราชดำริหลาย วิธีการ คือ

วิธีที่ ๑ ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก ด้วยวิธีการ ๓ วิธี คือ

๑) “...ถ้าเลือกได้ที่เหมาะสมแล้ว ก็ทิ้งป่านั้นไว้ตรงนั้น ไม่ต้องไปทำอะไรเลย ป่าจะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นป่าสมบูรณ์ โดยไม่ต้องไปปลูกสักต้นเดียว...”

๒) “...ไม่ไปรบกวนป่าหรือตัดต้นไม้ เพียงแต่คุ้มครองให้ขึ้นเองเท่านั้น...”

๓) “...ในสภาพป่าเต็งรัง ป่าเสื่อมโทรมไม่ต้องทำอะไรเพราะต่อไม้จะแตกกิ่งออกมาอีก ถึงแม้ต้นไม้จะตายแต่ก็เป็น ต้นไม้ใหญ่ได้...”

วิธีที่ ๒ ปลูกป่าในที่สูง ทรงแนะวิธีการ ดังนี้

“...ใช้ไม้จำพวกที่มีเมล็ดทั้งลายขึ้นไปปลูกบนยอดที่สูง เมื่อโตแล้วออกฝักออกเมล็ดก็จะลอยตกลงมาแล้วงอกเอง ในที่ต่ำต่อไป เป็นการขยายพันธุ์โดยธรรมชาติ...”

วิธีที่ ๓ ปลูกป่าต้นน้ำลำธาร หรือ การปลูกป่าธรรมชาติ ทรงเสนอแนวทางปฏิบัติว่า

๑) ปลูกต้นไม้ที่ขึ้นอยู่เดิม คือ

“...ศึกษาดูก่อนว่าพืชพันธุ์ไม้ดั้งเดิมมีอะไรบ้าง แล้วปลูกแซมตามรายการชนิดต้นไม้ที่ศึกษามาได้

๒) งดปลูกไม้ผืนดินจากถิ่นเดิม คือ

“...ไม่ควรนำไม้แปลกปลอมต่างพันธุ์ต่างถิ่นเข้ามาปลูกโดยยังไม่ได้ศึกษาอย่างแน่ชัดเสียก่อน...”

วิธีที่ ๔ การปลูกป่าทดแทน

ในขณะที่ประเทศไทยเรามีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่เพียงร้อยละ ๒๕ ของพื้นที่ประเทศประมาณการได้เพียง ๘๐ ล้านไร่เท่านั้น หากจะเพิ่มเนื้อที่ป่าไม้ให้ได้ประมาณร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ประเทศแล้ว คนไทยต้องช่วยกันปลูกป่าถึง ๔๘ ล้านไร่ โดยใช้กล้าปลูกไม้ต่ำกว่าปีละ ๑๐๐ ล้านต้น ใช้เวลาถึง ๒๐ ปี จึงจะเพิ่มป่าไม้ได้ครบเป้าหมายที่กำหนดไว้เท่านั้น การปลูกป่า ทดแทนจึงเป็นแนวทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานมรรควิธี ในการปลูกป่าทดแทน เพื่อคืนธรรมชาติสู่แผ่นดินด้วยวิถีทางแบบผสมผสานกันในเชิงปฏิบัติดังพระราชดำริตอนหนึ่งว่า

“...การปลูกป่าทดแทนจะต้องทำอย่างมีแผนโดยการดำเนินการไปพร้อมกับการพัฒนาชาวเขา ในการนี้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ชลประทานและฝ่ายเกษตรจะต้องร่วมมือกันสำรวจต้นน้ำในบริเวณพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อวางแผนปรับปรุงต้นน้ำและพัฒนาอาชีพได้อย่างถูกต้อง...”

๒๙. การอนุรักษ์สัตว์ป่า

การอนุรักษ์สัตว์ป่า ทำได้โดยการควบคุมป้องกันรักษาสภาพพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร แหล่งน้ำ และที่หลบภัย ตลอดจนการเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์ป่าให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเพื่อปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ เป็นการช่วยรักษา และเสริมสร้างความสมดุลให้กับระบบนิเวศของพื้นที่แล้ว ยังสามารถพัฒนาปรับปรุงให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ สร้างจิตสำนึกให้นักเรียน นักศึกษา เยาวชน ประชาชน ให้มีความรักหวงแหน ทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า สิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้ว ยังสามารถสร้างเป็นรายได้เสริมให้แก่ประชาชนอีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์

๑. เพื่ออนุรักษ์สัตว์ป่าไม่ให้สูญพันธุ์ และเพิ่มมากขึ้น เพื่อคืนความสมดุลของระบบนิเวศในพื้นที่ศูนย์ฯ ภูพาน

๒. เพื่อการศึกษาการเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์ป่าให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เพื่อปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ
๓. เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาธรรมชาติ สัตว์ป่า สิ่งแวดล้อม
๔. เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้

๓๐. การอนุรักษ์พันธุ์พืช

โครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) เป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจ และทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของพันธุ์กรรมพืชต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทย ก่อให้เกิดกิจกรรม เพื่อให้มีการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติที่นำผลประโยชน์มาถึงประชาชนชาวไทย ตลอดจนให้มีการจัดทำระบบข้อมูล พันธุ์กรรมพืช ให้แพร่หลายสามารถสื่อถึงกันได้ทั่วประเทศ

๓๑. มลพิษและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

๓๒. การจัดการสิ่งแวดล้อม (ขยะชุมชน)

การดำเนินงานเพื่อจัดการขยะมูลฝอยที่ผ่านมา ท้องถิ่นส่วนใหญ่สามารถให้บริการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยได้มากขึ้น ทำให้ปัญหาขยะตกค้างน้อยลง แต่ยังมีปัญหากำจัดขยะมูลฝอยไม่ถูกสุขลักษณะ อยู่มาตกค้างน้อยลง แต่ยังมีปัญหากำจัดขยะมูลฝอยไม่ถูกสุขลักษณะอยู่มา แม้จะมีการจัดสรรงบประมาณ เพื่อก่อสร้างระบบกำจัดที่ถูกสุขลักษณะมากขึ้น แต่ยังมีหลายพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ และยังมีท้องถิ่นหลายแห่งที่มีระบบแล้วก็ไม่สามารถกำจัดขยะมูลฝอยได้ถูกสุขลักษณะตามที่ได้ออกแบบไว้ได้ และบางแห่งได้รับการต่อต้านคัดค้านจากประชาชนจนไม่สามารถเข้าใช้พื้นที่ได้

๓๓. การศึกษา

การศึกษานอกจากจะทำให้มนุษย์เกิดความรู้และพัฒนาตนได้แล้ว สิ่งนี้ยังสามารถเป็นตัวกำหนดทิศทางของประเทศได้อีกด้วย เพราะหากประเทศไหนมีการส่งเสริมการศึกษาที่ถูกทิศทาง ตลอดจนวางแผนการผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ ย่อมทำให้ประเทศนั้นมีต้นทุนที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพในการร่วมกันสร้างประเทศให้ก้าวไกล นั้นรวมถึงหน่วยย่อยอย่างองค์กรด้วยที่หากคัดสรรทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเข้ามาทำงานก็ย่อมส่งผลให้องค์กรพัฒนาได้อย่างก้าวไกลเช่นกัน ขณะเดียวกันองค์กรก็ควรไม่หยุดที่จะพัฒนาองค์ความรู้ให้กับบุคลากรด้วย เพราะการศึกษานั้นไม่มีวันจบ ทุกคนสามารถที่จะเรียนรู้ไปตลอดได้ และพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลาด้วยเช่นกัน

๓๔. สหกรณ์

องค์กรทางเศรษฐกิจและสังคมที่สมาชิกร่วมกันจัดตั้งขึ้นด้วยการลงหุ้นร่วมกัน จัดการร่วมกัน ในการผลิต การจำหน่ายสินค้า หรือบริการตามความต้องการหรือผลประโยชน์อย่างเดียวกันของบรรดาสมาชิก สมาชิกแต่ละคนมีสิทธิออกเสียงได้หนึ่งเสียงในการบริหารสหกรณ์ โดยไม่ขึ้นกับจำนวนหุ้นที่ถืออยู่ เช่น สหกรณ์ ออมทรัพย์ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์โคนม, (กฎ) คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทาง เศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์

๓๕. รางวัลความสำเร็จด้านการพัฒนามนุษย์

เป็นรางวัลเกียรติยศด้านการพัฒนาของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ โดยจะมอบแก่ National Human Development Report ที่มีผลงานดีเด่นทุก ๒ ปี ซึ่งแบ่งไว้เป็น ๖ ประเภท โดยรางวัลเกียรติยศที่ได้ทุลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เป็นความคิดริเริ่มของสำนักเลขาธิการสหประชาชาติ ซึ่งเป็นกรณีพิเศษที่มอบแก่บุคคลอันเป็นรางวัลประเภท Life-long achievement ที่ริเริ่มขึ้นใหม่ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เป็นพระองค์แรกที่ได้รับรางวัลดังกล่าว[๑][๒]

ตัวรางวัลเป็นรูปพานทรงกลมทำด้วยเงินบริสุทธิ์ ด้านในของพานขัดมันผิวเรียบ ส่วนด้านนอกผิวมีลักษณะเป็นคลื่นคล้ายสายน้ำ ตั้งอยู่บนฐานที่ทำจากไม้สัก มีแผ่นป้ายจารึกที่ฐานไม้มีข้อความว่า 'To His Majesty King Bhumibol Adulyadej in Recognition of Lifetime Achievement in Human Development May ๒๐๐๖' เพื่อเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี โดยผู้คัดเลือกรูปแบบของรางวัลตั้งใจให้รางวัลเป็นรูปพานทรงกลม เพื่อสื่อความหมายถึงภาษาที่สามารถใช้รองรับน้ำได้ เช่นเดียวกับผิวนอกของพาน ทำให้มองคล้ายสายน้ำ เนื่องจากเล็งเห็นว่าพระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ส่วนมากเกี่ยวข้องกับน้ำและการจัดการทรัพยากรน้ำ เป็นประเด็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดประเด็นหนึ่งในการพัฒนา จึงสมควรแก่การยกย่องเฉลิมพระเกียรติในพระปรีชาสามารถในด้านนี้เป็นกรณีพิเศษ

๓๖. บวร

คือ แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ซึ่งเป็นแนวทาง การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยหลักการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด โรงเรียน ตลอดจนหน่วยงานราชการและภาคเอกชน ศูนย์ศึกษาอาเซียนโรงเรียนบ้านน้ำกระจ่าย ได้นำหลักการ บ .ว .ร.โมเดล” มาใช้ในการขับเคลื่อนศูนย์ศึกษาอาเซียน โดยดึงการมีส่วนร่วมของบ้าน หมายถึงชุมชนท้องถิ่น, วัด หมายถึงมัสยิดหรือสถาบันศาสนา และโรงเรียน สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ เอกชน บริษัท ห้างร้าน รวมถึงกลุ่มพลังมวลชนสาขาต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนศูนย์ศึกษาอาเซียนของโรงเรียน ซึ่งพื้นที่โดยรอบของโรงเรียนบ้านน้ำกระจ่ายเป็นที่ตั้งของโรงงาน ศูนย์การค้า และหน่วยงานราชการต่าง ๆ รวมถึงเป็นที่ตั้งของชุมชนที่มีความหลากหลายในเรื่องของศาสนา ด้วยความตั้งใจจริงของผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนบ้านน้ำกระจ่าย ศูนย์ศึกษาอาเซียนแห่งนี้จึงได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากทุกภาคส่วน

๓๗. ทำแบบคนจน

คือ ทำวิธีการแบบคนจน ไม่ได้มีการลงทุนมากมายอย่างของเขา เราก็ทำไป ก็เลยบอกว่าถ้าจะแนะนำก็ทำ แนะนำได้ ทำแบบคนจน เพราะเรา เราไม่ได้เป็นประเทศที่รวย เราก็รวยพอสมควร อยู่ได้ แต่ไม่ใช่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก แล้วไม่ยากจะเป็นประเทศอย่างก้าวหน้าอย่างมาก เพราะว่าถ้าเราเป็นประเทศอย่างก้าวหน้าอย่างมากมายมีแต่ถอยหลัง ประเทศเหล่านั้นที่เขาเป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรมสูง มีแต่ถอยหลังและถอยหลังอย่างน่ากลัว

๓๘. เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความ

พอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ ในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

๓๙. ข้าว

เป็นเมล็ดของพืชในสกุลข้าวที่พบมากในเอเชีย ชื่อวิทยาศาสตร์: *Oryza sativa* ข้าวเป็นธัญพืชซึ่งประชากรโลกบริโภคเป็นอาหารสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวีปเอเชีย จากข้อมูลเมื่อปี ๒๕๕๓ ข้าวเป็นธัญพืชซึ่งมีการปลูกมากที่สุดเป็นอันดับสามทั่วโลก รองจากข้าวสาลีและข้าวโพด[๑]

ข้าวเป็นธัญพืชสำคัญที่สุดในด้านโภชนาการและการได้รับแคลอรีของมนุษย์ เพราะข้าวโพดส่วนใหญ่ปลูกเพื่อจุดประสงค์อื่น มิใช่ให้มนุษย์บริโภค ทั้งนี้ ข้าวคิดเป็นพลังงานกว่าหนึ่งในห้าที่มนุษย์ทั่วโลกบริโภค[๒]

๔๐. พลังงานทดแทน

โดยทั่วไปหมายถึงพลังงานที่ใช้ทดแทนพลังงานจากฟอสซิล เช่น ถ่านหิน, ปิโตรเลียม และแก๊สธรรมชาติซึ่งปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์มหาศาลอันเป็นสาเหตุโลกร้อน[๑] ตัวอย่างพลังงานทดแทนที่สำคัญ เช่น พลังงานลม, พลังงานน้ำ, พลังงานแสงอาทิตย์, พลังงานน้ำขึ้นน้ำลง, พลังงานคลื่น, พลังงานความร้อนใต้พิภพ, เชื้อเพลิงชีวภาพ พลังงานน้ำมันดิบ น้ำมันปาล์ม พลังงานน้ำมันพืช เป็นต้น ในปี ๒๕๕๕ ประเทศไทยใช้พลังงานทดแทนเพียง ๑๘.๒% ของพลังงานทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า เพียง ๑.๘% โดยที่พลังงานแสงอาทิตย์ และเชื้อเพลิงชีวภาพ เพิ่มขึ้น ๒๓% แต่ พลังงานจาก ฟืน ถ่าน แกลบ และวัสดุเหลือใช้ทางเกษตร โดยนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงดั้งเดิม มีอัตราการลดลง

พลังงานทดแทนอีกประเภทหนึ่งเป็นพลังงานที่ถูกทำขึ้นใหม่ (renewable) ได้อย่างต่อเนื่อง (เช่นมวลของลมกลุ่มแรกผ่านกังหันลมไป มวลของลมกลุ่มใหม่ก็ตามมาอย่างต่อเนื่องเป็นต้น) เรียกว่า พลังงานหมุนเวียน (renewal energy) ได้แก่ แสงอาทิตย์ ลม น้ำ และไฮโดรเจน เป็นต้น

๔. แนวทางในการปฏิบัติในการใช้ชีวิต ในการทำงานตามศาสตร์พระราช

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ทรงปรับปรุงพระราชทานเป็นที่มาของนิยาม "๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข" ที่คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นำมาใช้ในการรณรงค์เผยแพร่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยความ "พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน" บนเงื่อนไข "ความรู้" และ "คุณธรรม"

เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และใช้จ่ายเงินให้ได้มาอย่างพอเพียงและประหยัด ตามกำลังของเงินของบุคคลนั้น โดยปราศจากการกู้หนี้ยืมสิน และถ้ามีเงินเหลือ ก็แบ่งเก็บออมไว้บางส่วน ช่วยเหลือผู้อื่นบางส่วน และอาจจะใช้จ่ายมาเพื่อปัจจัยเสริมอีกบางส่วนสาเหตุที่แนวทางการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ได้ถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในขณะนี้ เพราะสภาพการดำรงชีวิตของสังคมทุนนิยม

ในปัจจุบันได้ถูกปลูกฝัง สร้าง หรือกระตุ้น ให้เกิดการใช้จ่ายอย่างเกินตัว ในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเกินกว่า ปัจจัยในการดำรงชีวิต เช่น การบริโภคเกินตัว ความบันเทิงหลากหลายรูปแบบ ความสวยความงาม การแต่งตัว ตามแฟชั่น การพนันหรือเสี่ยงโชค เป็นต้น จนทำให้ไม่มีเงินเพียงพอเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านั้น ส่งผล ให้เกิดการกู้หนี้ยืมสิน เกิดเป็นวัฏจักรที่บุคคลหนึ่งไม่สามารถหลุดออกมาได้ ถ้าไม่เปลี่ยนแนวทางในการ ดำรงชีวิต

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ห่วง

ห่วง ๑. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ห่วง ๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้อง เป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

ห่วง ๓. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการ เปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นใน อนาคตทั้งใกล้และไกล

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒ เงื่อนไข

๑. เงื่อนไข ความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความ ระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

๒. เงื่อนไข คุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความ ซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความพากเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้นั้น ขั้นแรก ต้องยึดหลัก "พึ่งตนเอง" คือ พยายาม พึ่งตนเองให้ได้ก่อน ในแต่ละครอบครัวมีการบริหารจัดการอย่างพอดี ประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย สมาชิกใน ครอบครัวแต่ละคนต้องรู้จักตนเอง เช่น ข้อมูล รายรับ-รายจ่าย ในครอบครัวของตนเอง สามารถรักษา ระดับการใช้จ่ายของตน ไม่ให้เป็นหนี้ และรู้จักตั้งศักยภาพในตัวเองในเรื่องของปัจจัยสี่ได้ในระดับหนึ่ง

การพัฒนาตนเองให้สามารถ "อยู่ได้อย่างพอเพียง" คือ ดำเนินชีวิตโดยยึด หลักทางสายกลาง ให้อยู่ได้อย่างสมดุล คือ มีความสุขที่แท้ ไม่ให้รู้สึกขาดแคลนจนต้องเบียดเบียนตนเอง หรือดำเนินชีวิตอย่างเกิน พอดี จนต้องเบียดเบียนผู้อื่น หรือเบียดเบียนสิ่งแวดล้อม โดย

- ยึดหลัก พออยู่ พอกิน พอใช้
- ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่าย ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ
- ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องและสุจริต
- ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในการค้าขาย
- มุ่งเน้นหาเช้าหาปลา ก่อนมุ่งเน้นหาเงิน หาทอง
- ทำมาหากินก่อนทำมาค้าขาย

- ภูมิปัญญาชาวบ้านและที่ดินทำกิน คือ ทนทางสังคม
- ตั้งสติที่มั่นคง ร่างกายที่แข็งแรง ปัญญาที่เฉียบแหลม นำความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เพื่อปรับวิถีชีวิตสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

๕. การบริหารแบบคนจน การทำงานแบบคนจน

แบบคนจน...ไม่ติดตำรา

“แบบที่เรียกว่าทำแบบคนจน คือ ทำวิธีการแบบคนจน ไม่ได้มีการลงทุนมากหลายอย่างของเขา เราก็ทำไป ก็เลยบอกว่าถ้าจะแนะนำก็ทำ แนะนำได้ ทำแบบคนจน เพราะเรา เราไม่ได้เป็นประเทศที่รวย เราก็รวยพอสมควร อยู่ได้ แต่ไม่ใช่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก แล้วไม่อยากจะประเทศอย่างก้าวหน้าอย่างมาก เพราะว่าถ้าเราเป็นประเทศอย่างก้าวหน้าอย่างมากมายแต่ถอยหลัง ประเทศเหล่านั้นที่เขาเป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรมสูง มีแต่ถอยหลังและถอยหลังอย่างน่ากลัว

...แต่ถ้าเรามีการปกครอง แบบ...เรียกว่า แบบคนจน แบบที่ไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัญสำนึกนี้แหละ คือเมตตากันก็จะอยู่ได้ตลอดไป ไม่เหมือนคนที่ทำตามบัญชี ตามวิชาการแล้วก็วันหนึ่งก็วิชาการนั้นเราดูตำราแล้วพลิกไปถึงหน้าสุดท้าย ในหน้าสุดท้ายนั้นเขาบอก อนาคตยังมีแต่ไม่บอกว่าต้องอย่างไร เวลาปิดเล่มแล้ว มันก็ปิดตำรา ปิดตำราแล้วไม่รู้จะทำอะไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรกใหม่ เปิดหน้าแรกก็เริ่มต้นใหม่ ถอยหลังเข้าคลอง แต่ถ้าเราใช้ตำราแบบที่เราอะลุ่มอะล่วยกัน ตำรานั้นไม่จบ

เนื้อหาวิชา

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

๑. การกำหนดเป้าหมายของชีวิตบนวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง

๑. การใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง และทำสิ่งต่างๆตามความสามารถของตนเอง รู้จักพัฒนาตนเองด้วยการทำจิตใจให้ผ่องใส พัฒนาความรู้ความสามารถของตนด้วยการเข้ารับการศึกษอบรม ฝึกหาความรู้

๒. สามารถพึ่งพาตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในการดำเนินชีวิตประจำวันเมื่อต้องประสบกับปัญหาให้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองหาสาเหตุและแก้ไขปัญหาค้นหาพื้นฐานของเหตุและผลด้วยตนเองก่อนที่จะพึ่งพาคนอื่นและเมื่อต้องพึ่งพาผู้อื่น ก็ให้เป็นคนที่มีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการปรึกษาหารือช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยจะต้องยึดหลักการพึ่งตนเองในครอบครัวก่อน สมาชิกจะต้องรู้ราบริบ-รายจ่ายของครอบครัว สามารถบริหารการเงินในครอบครัวได้ หลีกเลี่ยงการเป็นหนี้และใช้ศักยภาพของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๓. ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักยับยั้งใจตนเอง ลดความต้องการของตนเองลงโดยคำนึงถึงคามมีอยู่ของตนเอง เช่น คำนึงถึงราบริบหรือรายได้ของตนเองก่อนที่จะตัดสินใจซื้อสิ่งของ ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิตให้ตนเองอยู่อย่างสมดุลเพื่อการมีความสุขอย่างแท้จริง ไม่รู้สีกขาดแคลนและต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น ในสังคมชนบทซึ่งมีที่ดินที่สามารถทำการเพาะปลูกได้ ก็ทำเกษตรแบบพออยู่พอกิน ปลูกผักไว้กินเองก่อน ถ้าหากเหลือก็นำไปขาย แจกจ่ายเพื่อนบ้าน ทำให้เราสามารถลดค่าใช้จ่ายลงได้ และสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้อีกด้วย

จึงกล่าวได้ว่าเป้าหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็เพื่อให้คนไทยอยู่ในสังคมไทยได้อย่างมีความสุขทุกระดับ

- ระดับครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดี พึ่งพาตนเองได้ มีความสุขทั้งทางกายและใจ ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่เป็นหนี้ที่ไม่สามารถชำระคืนได้ มีเงินเหลือเป็นเงินออมสำหรับครอบครัว
- ระดับชุมชน รวมกลุ่มในการสร้างงานสร้างอาชีพเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนรวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สามารถนำทรัพยากรซึ่งเป็นทุนของชุมชนมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีพอเพียง
- ระดับสังคม สังคมเข้มแข็ง มีการสร้างงานสร้างอาชีพที่มั่นคง สมาชิกในสังคมมีความเป็นอยู่ที่ดี มีการแลกเปลี่ยนความรู้ เข้ารับการศึกษอบรม ร่วมกันสืบทอดภูมิปัญญาและร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายทั้งในและนอกสังคม

๒. ออกแบบพื้นที่ชีวิตการดำรงอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง

หลักการพึ่งตนเอง ต้องมีความพอดี ๕ ประการ

๑. ความพอดีด้านจิตใจ ต้องเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร และนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม

๒. ความพอดีด้านสังคม ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน รู้จักผนึกกำลัง และมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากรากฐานที่มั่นคงและแข็งแรง

๓. ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดรอบคอบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด และใช้ทรัพยากรในประเทศเพื่อพัฒนาประเทศให้มั่นคงอยู่เป็นขั้นเป็นตอนไป

๔. ความพอดีด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการ และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเอง เพื่อสอดคล้องและเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมของเราเอง

๕. ความพอดีด้านเศรษฐกิจ เพื่อรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่าง

การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

๑. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสว่า . . . ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง. . .

๒. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า . . . ความเจริญของคนทั้งหลายย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพ ของตนเป็นหลักสำคัญ. . .

๓. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า

...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนา และการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น...

๔. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางในชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายเฝ้าหาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนว่าสิ่งที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมี ความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไป ก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตัวเอง

๕. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีลดละสิ่งชั่วกิเลสให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากละอายต่อแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราโชวาทว่า พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลด พยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษา และเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้น ให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น

๓. กำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติสถานที่จริง

หลักการและเหตุผล

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานไว้เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่เน้นการพึ่งพาตนเอง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาและการบริหารจัดการในภาคส่วนต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม จึงมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในแนวทางและวิธีการต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละหน่วยงานแต่ละพื้นที่ ในลักษณะที่ต่างคนต่างทำ ขาดการบูรณาการในการปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ส่งผลให้มีความเข้าใจและการปฏิบัติที่หลากหลาย สำนักรงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบูรณาการการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการบูรณาการการปฏิบัติงานร่วมกัน และส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

แผนยุทธศาสตร์การบูรณาการการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(พ.ศ. ๒๕๕๗ – ๒๕๖๐) เป็นแผนระยะ ๔ ปี ที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำขึ้น เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติให้สามารถบรรลุเป้าหมายและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อน

ในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การบูรณาการการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (พ.ศ. ๒๕๕๗ – ๒๕๖๐) มียุทธศาสตร์คือ “บูรณาการการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของทุกภาคส่วน” โดยมียุทธศาสตร์ที่ต้องบูรณาการการปฏิบัติงานร่วมกันรวม ๗ ด้าน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑. ส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบท เน้นพื้นที่ (Area Approach) เป็นหลัก โดยบูรณาการการทำงานในพื้นที่เพื่อ รับทราบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร ประชากรชุมชนหรือหมู่บ้านต่าง ๆ ซึ่งจะดำเนินการร่วมกันทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคชุมชน และภาควิชาการ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ประชาชนในพื้นที่ ทราบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของตนเอง โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น บัญชีครัวเรือน ข้อมูลชุมชนข้อมูลน้ำและความต้องการการใช้น้ำ เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนชุมชน หรือแผนพัฒนาเชิงพื้นที่และกำหนดพื้นที่เป้าหมายโดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นกลุ่ม มีเป้าหมายรวมอยู่ที่ ๒๕% ของหมู่บ้านในประเทศ มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

ยุทธศาสตร์ที่ ๒. ส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน ภาคการศึกษา มุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปลูกฝังให้เด็ก เยาวชนและประชาชน มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง การพัฒนาแบบอย่างที่เป็นเลิศ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในวิชาชีพครู การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปฐมวัย และสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับพื้นที่

ยุทธศาสตร์ที่ ๓. ส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ บริการ การท่องเที่ยว อุตสาหกรรม และผู้ประกอบการรายย่อย มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้ธุรกิจภาคเอกชน อุตสาหกรรม และผู้ประกอบการรายย่อย ดำเนินธุรกิจตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการพัฒนาเครื่องมือสนับสนุน การสร้างความรู้ความเข้าใจ การสร้างภาคีเครือข่ายให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสนับสนุนให้ภาคธุรกิจเอกชน อุตสาหกรรม และผู้ประกอบการที่มีความพร้อมในการเข้าไปมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการพัฒนาในชุมชนต่าง ๆ ตามบริบทของแต่ละพื้นที่

ยุทธศาสตร์ที่ ๔. ส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการต่างประเทศ มุ่งเผยแพร่องค์ความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้แก่ประเทศต่าง ๆ มีความเข้าใจในหลักปรัชญานี้อย่างถูกต้อง และสามารถนำไปปรับใช้ในประเทศนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และสร้างความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศในด้านต่าง ๆ

ยุทธศาสตร์ที่ ๕. เพิ่มบทบาทการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุก เพื่อเผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สาธารณชนในวงกว้าง มุ่งให้หน่วยงานการประชาสัมพันธ์และสื่อสารมวลชน สามารถประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อส่งเสริมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ภาคปฏิบัติ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผลการพัฒนาหรือการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของทุกยุทธศาสตร์และของภาคส่วนต่าง ๆ ให้สาธารณชนได้รับทราบในวงกว้าง

ยุทธศาสตร์ที่ ๖. การพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมั่นคงมุ่งบูรณาการการขับเคลื่อนระหว่างกองทัพบกกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาให้ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ตามแนวบริเวณชายแดน ซึ่งมีผลต่อความมั่นคง เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นมีรายได้เพิ่มขึ้น มีรายจ่ายลดลง อันจะนำมาซึ่งความมีเสถียรภาพด้านความมั่นคงในภาพรวมของประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๗. สร้างกลไกการบริหารจัดการ ในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้การพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกด้าน มีการบูรณาการการปฏิบัติร่วมกัน โดยมีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการร่วมขึ้นในสำนักงานปลัดหน้า ๕ สำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อขับเคลื่อนการบูรณาการการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเป็นศูนย์กลางการประสานติดตาม และส่งเสริมให้การปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ มีการเชื่อมโยงและสนับสนุนกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และข้อมูลระหว่างกัน

สถาบันการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐
อาคาร B ชั้น ๕ ถนนแจ้งวัฒนะ หลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐
โทรศัพท์ ๐-๒๑๔๑-๖๒๖๕ โทรสาร ๐-๒๑๔๓-๘๙๑๖